

21—22 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 21 november

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Wedén (fp) ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet	3
herr Rimås (fp) ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län.	24
herr Larsson i Norderön (cp) ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar	30
Interpellationer av:	
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. den enskilde skolelevens åsiktsfrihet och integritet, m. m.	37
herr Larsson i Öskeviksby (cp) ang. finansieringen av hälso- och sjukvården	38
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. utbildningen i miljövardsteknik	39
herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar	40
herr Grebäck (cp) ang. tidpunkten för uppförande av ett laboratorium för radiobiologi vid lantbrukshögskolan	41
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. orsakerna till den under de senaste åren inträdda ökningen av socialhjälpen	43
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nihlfors (fp) ang. möjligheterna för personer som lider av epilepsi att erhålla tjänster inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden	43
fru Lindberg (s) ang. epilepsi som hinder för erhållande av ordinarie statlig tjänst	44
fru Lindberg (s) ang. uppgiftsskyldigheten beträffande epilepsi vid anhållan om lysning	44
herr Magnusson i Borås (h) ang. begränsning av importen från länder med mycket låg prissättning	44

Onsdagen den 22 november

	Sid.
Sänkt skolålder	45
Lärarnas arbetsförhållanden	65
Meddelande ang. arbetsplenium fredagen den 1 december	69
Litterär uppläsningens verksamhet i skolor och bildningsorganisationer	69
Fullständig lärarutbildning i Montessoripedagogik	71
Undervisningen inom det obligatoriska skolväsendet	72
Kommunikationsmöjligheterna i skärgården	73
Samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets busstaxor	75
Inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan	77
Meddelande om enkel fråga av herr Odhe (s) ang. åtgärder för att öka respekten för hastighetsbestämmelserna	79

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 156, om rationalisering av undervisningsväsendet	44
— nr 157, om sänkt skolålder	45
— nr 158, om en utbyggnadsplan för de gymnasiala skolorna, m. m.	65
— nr 159, om litterär uppläsningens verksamhet i skolor och bildningsorganisationer	69
— nr 160, om fullständig lärarutbildning i Montessoripedagogik	71
— nr 161, om undervisningen inom det obligatoriska skolväsendet	72
— nr 162, om kommunikationsmöjligheterna i skärgården	73
— nr 163, om samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets busstaxor	75
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 62, ang. ändring i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt	76
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 58, ang. lag om tillägg till vissa trafiklivräntor, m. m.	76
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 59, ang. lag om tillägg till vissa trafiklivräntor, m. m.	77
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 61, ang. ändring i lagen om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente	77
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 35, om åtgärder mot spridning av dynt	77
— nr 36, om rätten att fiska med fasta redskap i kronans fiskevatten	77
— nr 37, ang. ersättning för älgskada	77
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 49, om inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan	77
— nr 51, om vidgade möjligheter för handikappade att erhålla utbildning och tjänst	79

Tisdagen den 21 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 10 in-
nevarande november.

§ 2

Svar på interpellation ang. tilläggsdirek-
tiv för utredningen om kontant stöd vid
arbetslöshet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr
statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wedén har frågat
om jag är villig att till utredningen om
kontant stöd vid arbetslöshet utfärda
tilläggsdirektiv med innehåll att utred-
ningens uppgift skall vara att lägga
fram ett förslag till allmän sysselsätt-
ningsförsäkring och att detta arbete
skall bedrivas med största skyndsamhet.

I likhet med interpellanten anser jag
det realistiskt att räkna med att struk-
turomvandlingen kommer att påverka
sysselsättningen under den överblick-
bara framtiden. Förbättrad ekonomisk
trygghet vid ofrivillig arbetslöshet
framstår bl. a. därför som en av våra
mest angelägna trygghetsreformer. Det
är emellertid viktigt att vi definierar
begreppet ekonomisk trygghet vid ar-
betslöshet, så att vi är överens om vad
vi talar om. För min del vill jag med
eftertryck framhålla, att åtgärder för
att bereda de arbetslösa sysselsättning
måste ha företräde framför hjälp i
form av kontantunderstöd. Såsom jag
framhöll i arbetsmarknadspropositio-
nen år 1966 behövs emellertid också
möjligheter att ge kontant stöd till ar-
betslösa. I det sammanhanget meddelade
jag att jag ämnade begära Kungl.

Maj:ts bemyndigande att tillkalla sak-
kunniga med uppdrag att undersöka om
och hur ett mera omfattande skydd mot
inkomstbortfall i samband med arbets-
löshet bör byggas upp. Riksdagen hade
inget att erinra mot vad jag anförde.
Någon reservation förekom inte på den
punkten.

Den av mig aviserade utredningen
tillkallades i juni 1966. Bland ledamö-
terna ingår bl. a. representanter för de
fyra stora partierna och för arbetsmark-
nadens parter. Enligt sina direktiv skall
utredningen — som kallar sig KSA-
utredningen — utreda frågor rörande
kontant stöd vid arbetslöshet.

Direktiven begränsar inte uppdraget
till att gälla någon viss grupp av för-
värvsarbete. I direktiven nämnde
jag särskilt behovet av arbetslöshets-
skydd för vissa grupper, som nu saknar
sådant, nämligen småföretagare, jord-
brukare och diversearbetare. Samtidigt
pekade jag emellertid på svårigheterna
att arbetslöshetsförsäkra studerande
och andra, vilka inte tidigare haft för-
värvsarbete. Om utredningen vid sina
överväganden stannar för obligatorisk
arbetslöshetsförsäkring skall den bl. a.
klara ut hur en sådan försäkring skall
samordnas med andra försäkringsfor-
mer. KSA-utredningen skall också läg-
ga fram förslag om hur kostnaderna
skall fördelas på olika parter. För när-
varande är det ju enbart staten och
medlemmarna i arbetslöshetskassorna
som betalar. Däremot deltar inte arbets-
givarna i finansieringen.

I april i år gav regeringen utred-
ningen tilläggsdirektiv om att den med
förtur skulle utreda frågan om ekono-
miskt stöd till äldre arbetslösa arbets-
tagare. Utredningen har i höst lagt

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

fram ett sådant förslag, vilket i korthet innebär att arbetslösa arbetstagare över 60 år skall få ett skattefritt bidrag på i regel minst 700 kronor per månad. Kostnaderna föreslås komma att helt bäras av staten. Förslaget behandlas nu inom departementet, och jag räknar med att proposition i ämnet skall kunna läggas fram i början av nästa års riksdag.

Herr Wedén vill nu att regeringen skall ge nya direktiv för KSA-utredningen, som innebär att den inte skall vara förutsättningslös mer än beträffande olika alternativa system för en försäkring. Uppgiften skall vara att föreslå en allmän obligatorisk sysselsättningsförsäkring. Vad interpellanten menar med att utredningen skall få pröva alternativa system för försäkringen framgår inte av interpellationen. Jag har emellertid tolkat hans uttalande så, att utredningen skall begränsas till tekniska frågor angående kostnadsfördelningen, eventuell fondbildning o. d., som man brukar avse när man talar om olika försäkringssystem.

För min del anser jag att frågorna om obligatorium eller frivillighet samt trygghetsskyddets omfattning och nivå bör utredas innan man tar ställning. KSA-utredningen har den uppgiften. Jag räknar med att den utan onödigt dröjsmål kommer att slutföra sitt arbete och lägga fram förslag som tillgodoser behovet av större inkomsttrygghet. Jag är alltså inte villig att ge utredningen tilläggsdirektiv av den art herr Wedén avser.

Vidare anförde:

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Inrikesministerns svar är enkelt och klart, och den framställda frågan var också enkel och klar. Min fråga var i sak denna: Anser regeringen att det är angeläget, inte minst mot bakgrunden av den arbetsmarknadssitua-

tion vi har, att låta den utredning om arbetslöshetsförsäkringens former som nu arbetar och som har ganska omfattande direktiv, koncentrera sig på att så snabbt som möjligt framlägga ett förslag om en allmän sysselsättningsförsäkring?

Inrikesministerns svar är i sak nej. Regeringen anser inte att det är angeläget. Och svaret motiveras med några skäl, av vilka jag här helt kortfattat skall granska några.

Ett av skälen tycker jag kan avföras genast. När statsrådet Johansson säger att han är angelägen om att framhålla »att åtgärder för att bereda de arbetslösa sysselsättning måste ha företräde framför hjälp i form av kontantstöd», så riskerar han inte att bli emotsagd. Men det är bara det, herr talman, att en del konsekvenser av regeringens egen ekonomiska politik har skärpt arbetslösheten och riskerna för den och ökat svårigheterna att verkligen finna nya jobb för dem som blir arbetslösa. Detta kan inte vara ett skäl *mot* utan är naturligtvis ett skäl *för* en förbättring av det försäkringssystem vi har på detta område. Det är ett system som, trots att det har obestridliga och av alla erkända förtjänster, bl. a. har nackdelen att vara ofullständigt täckande.

Ett annat skäl för sin ståndpunkt som inrikesministern antyder går tillbaka på direktiven till den pågående utredningen, vilka jag alltså sökt få en ändring i. Det står i dessa att utredningen bör vara förutsättningslös. Därmed menas, såvitt jag förstår, att utredningen skall pröva minst två huvudlinjer. Den ena huvudlinjen skulle vara att bibehålla de principer som de nuvarande arbetslöshetskassorna representerar och att — som det heter i direktiven — överväga vilka ändringar i den nuvarande frivilliga försäkringen som kan bli erforderliga om den kommunala kontantunderstödsverksamheten vid arbetslöshet föreslås bli reformerad. Den

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

andra huvudlinjen är att finna en lämplig form för en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det är självklart att en sådan försäkring skall ta till vara och i viss utsträckning kunna bygga på de värdefulla erfarenheter som de nuvarande kassorna har gjort.

Nu säger statsrådet Johansson i sak, att han inte vill ta ställning i denna principfråga förrän båda linjerna har utretts. Jag förstår att det kan föreligga argument — i detta fall enligt min mening dock huvudsakligen av teoretisk art — för en sådan ståndpunkt. Även praktiskt sett är det naturligtvis många gånger inte bara bra utan nödvändigt att undersöka och diskutera flera alternativ innan man bestämmer sig.

Men trots detta är det min klara uppfattning, herr talman, att skälen för att nu ta en politisk ståndpunkt, som styr och begränsar utredningens arbete, är överväldigande starka. Såvitt jag förstår är vi ense därom inom den demokratiska oppositionen, och skälen för denna oppositionens uppfattning har jag utvecklat redan i interpellationen.

Jag har där framhållit att den i jämförelse med tidigare år starkt ökade arbetslösheten — den högsta vi haft någon höst sedan år 1958 — haft åtminstone två orsaker. Den ena är naturligtvis den internationella konjunktursvackan, som kanske nu — ehuru i långsammare takt än man tidigare antagit — håller på att övervinnas. Men den andra och allvarligaste är den försämring av det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft som är en följd av att regeringen misslyckats med att framgångsrikt bekämpa kostnadsinflationen.

Jag påpekade också i interpellationen — och inrikesministern har inte på något sätt tagit upp detta — att de gjorda undersökningarna ger vid handen att det förekommit en stark tillväxt av sådan arbetslöshet, som inte beror på kortare eller längre permitteringar utan

på att företag helt enkelt läggs ned eller på att driften inskränks mer permanent.

Jag nämnde också att av de arbetslösa, som i september redovisades till ett totalt antal av nära 29 000, var mer än en fjärdedel inte försäkrade.

Sedan dess har mina skäl för att nu ta en klar ståndpunkt till förmån för en allmän sysselsättningsförsäkring ytterligare stärkts. Vi har nu bortemot 40 000 redovisade arbetslösa. Av dem är över 9 000 inte försäkrade. Det kan förtjäna tilläggas att vi till denna siffra om 40 000 egentligen måste addera åtskilliga tiotal tusen, som inte sysselsätts på den reguljära arbetsmarknaden utan genom olika stödformer.

Det jag anfört räcker enligt min mening mer än väl till för att regeringen skall underlätta utredningens arbete genom att begränsa dess omfattande program till att gälla själva huvudsaken: att ge alla ofrivilligt arbetslösa ett hyggligt försäkringskydd.

Jag kan, herr talman, i dag inte underlåta att lägga till ett par ytterligare skäl för detta. De meningsyttringar från regeringen som vi i riklig utsträckning har konfronterats med, inte minst genom TV, beträffande den brittiska och den danska devalveringens verkningar i vårt land har i några avseenden varit en skönmålning med, tyvärr, ganska ringa täckning i verkligheten. Många som tog del av dessa meningsyttringar måste ha fått intrycket att det som skett inte innebar några nackdelar för oss, ingen skärpning av riskerna för löntagarnas trygghet i sysselsättningen — snarare tvärtom: en del importvaror skulle bli billigare och löntagarnas realförtjänster skulle vara räddade.

Jag har tidigare sagt, herr talman, att i det läge där vår ekonomi med den förda politiken hamnat i finns det ingen god utväg för en svensk regering och riksbanksledning. Regeringen valde den minst dåliga, och det gjorde den rätt i. Det är emellertid naivt och

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

oklokt att uppträda så att en stor del av svenska folket kan få intrycket att här inte skett något annat än att regeringen visat sig på styva linan. Vi hade redan före devalveringen en situation som inte var tillfredsställande ur internationell konkurrenssynvinkel och därför inte heller för den kort- eller långsiktiga tryggheten i sysselsättningen. Detta läge har naturligtvis inte förbättrats genom det som inträffat. Verkligheten är att det har försämrats.

Jag vill — utan att vidga debatten utanför det egentliga trygghetsområdet, som är viktigt nog — för det första konstatera att när inrikesministern även i det läge som nu föreligger avvisar att ta ställning till förmån för en allmän sysselsättningsförsäkring tyder detta på något slags prestigeboundenhet vid en tidigare intagen ståndpunkt. Om man så vill kan man säga att det tyder på ett visst mod, men jag tror inte att det tyder på ett klokt omdöme.

För det andra vill jag fråga inrikesministern inför det uppenbart skärpta arbetslöshetshot, som devalveringarna framför allt i Storbritannien och Danmark medfört för oss och som inte hinner mötas med bl. a. en utvidgad och allmän sysselsättningsförsäkring, därför att det kan inställa sig snart nog: Vilka särskilda åtgärder planerar regeringen på kort sikt?

För det tredje måste det väl nu, just ur den synvinkel som inrikesministern anför i sitt interpellationssvar, nämligen att det i första hand är viktigt att bereda arbetslösa människor ny sysselsättning, vara ännu viktigare än tidigare att utsikterna till detta kan ökas genom stabiliseringskonferenser av det slag vi så många gånger förordat. Deras syfte skulle vara att säkra goda realinkomststegringar inom ramen för en lugnare pris- och kostnadsutveckling, som åtminstone skulle kunna förhindra en ytterligare försämring av vårt internationella konkurrensläge, samtidigt

som löntagarna erhåller garantier mot prisstegringsöverraskningar. Vill inte statsrådet Johansson åtminstone från de trygghetssynpunkter han har att bevaka sträcka sig så långt som till att säga, att han inte vill motsätta sig en sådan ordning?

För det fjärde och sista, när vi nu har fått denna ytterligare försämring av förutsättningarna för att i första hand ge dem som blir arbetslösa nya jobb, skulle det då inte enligt inrikesministerns mening vara motiverat att skynda på med att avlägsna den form av indirekt beskattning som vi har och som gör det svårare för svenska företag att konkurrera i utlandet och lättare för utländska företag att konkurrera på vår hemmamarknad? Det är också en viktig trygghetsaspekt, herr talman!

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Beträffande den fråga som herr Wedén har tagit upp — frågan om vi vill ge tilläggsdirektiv — har jag redan klart angivit att utredningens huvudsakliga uppgift är att utreda frågan om en sysselsättningsförsäkring — kalla det gärna så — alltså frågan om kontantstödet. Den har att förutsättningslöst pröva, om den finner lämpligt att föreslå en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Men jag skall återkomma till detta — jag skall endast först beröra de frågor som herr Wedén har tagit upp i sin interpellation och i det anförande som han nu har hållit.

Herr Wedén säger mycket riktigt i sin interpellation:

»Det är givet att det krävs en hel rad olika åtgärder från statsmakternas sida för att möta denna utveckling. En förstärkt och målmedveten antiinflationpolitik skulle förbättra de svenska företagens konkurrensförmåga och därmed ha en hälsosam effekt på sysselsättningsläget. Men en sådan politik kan

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

inte eliminera betydande omställningsproblem även i framtiden.

I detta läge framstår kravet på att ge den enskilde bättre ekonomisk trygghet vid ofrivillig arbetslöshet som en av de mest angelägna trygghetsreformerna i svensk politik.»

Till detta har jag sagt: »I likhet med interpellanten anser jag det realistiskt att räkna med att strukturomvandlingen kommer att påverka sysselsättningen under den överblickbara framtiden. Förbättrad ekonomisk trygghet vid ofrivillig arbetslöshet framstår bl. a. därför som en av våra mest angelägna trygghetsreformer.»

Vi är alltså överens om — och det är den avgörande utgångspunkten — att vi har att emotse omställningssvårigheter inom vissa delar av vårt näringsliv oberoende av kostnadsläget med hänsyn till den internationella konkurrensen, svårigheter som leder till nedläggning av företag och friställning av arbetskraft, och att detta är grundvalen för bedömningen av denna fråga.

I direktiven säges: »Skulle utredningen finna att någon form av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring behövs, bör möjligheterna att samordna den med den nuvarande frivilliga försäkringen undersökas. Är detta inte möjligt bör också andra lösningar prövas.»

Det är ganska vanligt att vi i direktiven lämnar åt en utredning att bedriva sitt arbete förutsättningslöst och att pröva olika former. Med hänsyn till den ökande arbetslösheten var vi i våras överens om att ge utredningen tilläggsdirektiv om att den skulle pröva möjligheten till en förlängning av arbetslöshetsunderstödet eller annan form av kontantunderstöd till den äldre arbetskraft, som i betydande omfattning kommit att friställas. Utredningen har arbetat på ett föredömligt sätt. Den har snabbt genomfört sitt uppdrag, lämnat förslag och givit oss möjligheter att, som jag har nämnt i interpellationssva-

ret, lägga fram ett förslag i denna viktiga fråga redan till vårriksdagen.

Låt mig återge vad bl. a. folkpartiet har anfört i mittenprogrammet, där man var något försiktigare beträffande frågan om sysselsättningsförsäkring. Det heter där bl. a. att det nuvarande systemet för arbetslöshetsförsäkringen bör överses bl. a. i syfte att skapa ökad inkomsttrygghet för grupper av yrkesverksamma som nu inte omfattas av sådan försäkring. De tekniska möjligheterna att få till stånd en allmän sysselsättningsförsäkring som ger grundläggande inkomsttrygghet vid arbetslöshet bör skyndsamt undersökas.

Ja, vad är det man begär? Jo, man kräver att vi skall undersöka de tekniska förutsättningarna för att genomföra en mera omfattande trygghetsförsäkring eller en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, alltså precis vad den sittande utredningen har i uppdrag att göra.

Frågan är egentligen om herr Wedén inte har tilltro till den utredning som nu arbetar. I denna finns, såsom jag påpekat, representanter för alla de fyra stora partierna, alltså även för folkpartiet, vilka har möjligheter att inom utredningen arbeta och lägga fram förslag. Jag förmodar att folkpartiets representant också har möjligheter att hålla kontakt med sin partiledning. I den mån som utredningen inte skulle vara beredd att lägga fram förslag om en allmän trygghetsförsäkring eller någon form av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring finns det alltså möjligheter att inom utredningen direkt verka för detta. Är det då inte rimligt att man låter utredningen arbeta med dessa uppgifter?

Jag har i min hand ett utkast till plan för utredningens arbete under hösten 1967 och våren 1968, som visar att den intensivt arbetar just med de uppgifter, som vi i denna debatt finner angelägna. Där anges för det första stöd-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

behovets omfattning för de befolkningsgrupper, som enligt nu gällande förordning om erkända arbetslöshetskassor har begränsade möjligheter att inträda i sådan kassa, för det andra inskränkning i rätten till arbetslöshets hjälp för utländska medborgare o. s. v. Det är fem punkter vilka anges och till vilka man nu koncentrerar sin uppmärksamhet.

För mig är alltså herr Wedéns fråga delvis oförklarlig. Vi har en utredning som arbetar med just de uppgifter, vilka anges i interpellationen och i det anförande som herr Wedén hållit, och ändå vill herr Wedén att vi skall ge den tilläggsdirektiv. Vi kan be den påskynda sitt arbete, och jag har i mitt interpellationssvar uttalat, att jag räknar med att den kommer att bedriva sitt arbete med skyndsamhet — samma skyndsamhet som den ålade sig när vi i våras begärde att den först skulle ta itu med problemet om den äldre arbetskraften.

Jag frågar mig om det är så, att herr Wedén går tillbaka till den motion om en allmän sysselsättningsförsäkring, som väcktes av folkpartiet vid 1966 års riksdag. Det är kanske de förslag, som framförs i denna motion, vilka herr Wedén har i tankarna när han framhåller att KSA-utredningen inte skall vara förutsättningslös utan få direktiv om att lägga fram förslag om en allmän sysselsättningsförsäkring. Det skulle enligt min mening vara synnerligen värdefullt, om herr Wedén ville göra en deklaration på denna punkt. Är det denna motion som herr Wedén vill att utredningen skall följa eller är det något annat han har i tankarna?

Denna motion avsåg i huvudsak följande. Där föreslogs en försäkring som skulle omfatta alla svenska medborgare utan undantag från 16 till 65 år samt i Sverige bosatta utländska medborgare. Jag skall inte referera innehållet i hela motionen, men låt mig fundera något över vad ett genomförande av dess förslag skulle komma att kosta. Motionä-

erna har självfallet inte gjort någon kostnadsberäkning, men de nämner i motionen att det finns 1,2 miljon gifta kvinnor som inte förvärvsarbetar. Enbart för denna grupp skulle kostnaden kunna uppgå till miljardbelopp. Det omtalas inte heller i motionen varifrån pengarna skulle tas. På lång sikt tänker sig emellertid motionärerna att man skulle kunna få en fullständig finansiering med arbetsgivaravgifter. Eftersom en stor del av kostnaderna orsakas av de gifta kvinnorna menar motionärerna dock att vissa kostnader till en början får täckas med skattemedel.

Jag har också observerat att en av de ledande folkpartitidningarna, nämligen Dagens Nyheter, i slutet av förra veckan hade en ledare i vilken man behandlade problemet om tryggad inkomst. Det var en balanserad ledare, där man vägde för- och nackdelar mot varandra men gjorde denna konklusion: »Den bästa lösningen ligger sannolikt i en kombination av en allmän statlig grundförsäkring, som kan utsträckas även till grupper som inte förut tillhört arbetsmarknaden, och en frivillig påbyggnad enligt nuvarande system.» Man kommer också in på frågan om ett slags minimitygghet samt tar upp problemet med hemmafruarna. Där skriver tidningen emellertid: »Detta skulle nämligen snabbt leda till miljardkostnader för försäkringen.» Innan man över huvud taget har givit sig i kast med uppgiften att bedöma till vilka kostnader vi kommer och hur de skall bäras är tidningen närmast av den uppfattningen, att man i stället borde få någon form av kombinationsförsäkring.

Nu för herr Wedén fram den uppfattningen — eller han har i varje fall gjort det tidigare, bl. a. i remissdebatten — att trygghetsförsäkringen tydligen inte är någonting som intresserar socialdemokratin. Herr Wedén gör också gällande att mitt svar nu är enkelt

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

och innebär ett nej på en enkel fråga samt att vi inte vill ge några tilläggsdirektiv. Tillåt mig då, herr talman, att till protokollet få redovisa att frågan om en trygghetsförsäkring som går utöver den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen har vi tagit upp såväl i det näringspolitiska programmet som i det anförande jag hade tillfälle att hålla vid den extra partikongress som herr Wedén tidigare återopade. Ur näringsprogrammet vill jag helt kort citera ett litet stycke, nämligen detta: »För den enskilda människan är orsaken till inkomstbortfall inte det viktigaste. För henne är det avgörande att hon har garantier för ersättning vid trygghetshotande inkomstbortfall, vare sig det beror på permittering, kort- eller långvarig arbetslöshet, sjukdom, yrkesskada eller annan form av arbetsoförmåga. Det nuvarande inkomtskyddet måste därför kompletteras, så att det täcker alla orsaker till trygghetshotande inkomstförluster.»

Eftersom det var min uppgift att föredra problemen kring arbetsmarknadspolitiken ber jag också, herr talman, att helt kort få citera ur mitt anförande den gången. Jag sade att det första steget fram till inkomsttrygghet för alla vid arbetslöshet kommer vi att ta nästa år. Då lägger regeringen fram en proposition om kontant stöd vid arbetslöshet för alla äldre arbetstagare. Under det fortsatta utredningsarbetet kommer det att klarläggas hur frågan skall lösas för övriga grupper och om man kan finna en väg som tillgodoser såväl kravet på allmän inkomsttrygghet vid arbetslöshet som angelägenheten av att bevara den självstyrelse som präglar de nuvarande arbetslöshetskassorna.

Är nu detta så märkvärdigt? Det är ett klart uttalande för en allmän försäkring och en trygghet även för andra grupper, men vi vill att utredningen skall överväga, om man kan finna en lämplig väg som bevarar en del av de

utomordentliga värden som ligger i den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen, samtidigt som man bygger ut systemet.

Sedan har herr Wedén velat utvidga resonemanget och kopplar det till det problem som vi under de senaste dagarna har diskuterat i anslutning till den engelska devalveringen och den sevnska regeringens ståndpunkt. Jag vill helt kort svara, att då det gäller arbetsmarknadspolitiken så har den skärpts. Vi har en hög beredskap, där arbetsmarknadsmyndigheterna är beredda att ge ett stöd åt dem som blir arbetslösa. Arbetsmarknadsmyndigheterna hade räknat med att vi kan få behov av en stödverksamhet som omfattar kanske 100 000 människor under den kommande vintern. Vi kan väl i dag säga, att de mycket oroande tecken som vi såg i oktober inte har sin fulla motsvarighet i novemberräkningen. Det kan vara en tillfällighet; vi skall därför inte dra för snabba slutsatser av det förhållandet, att arbetslösheten inte i november har stigit på samma sätt som den gjorde under september och oktober. De vidtagna åtgärderna: användningen av investeringsfundsmedel i byggverksamhet och för maskinbeställningar börjar kanske verka, liksom det höga bostadsbyggandet, beredskapsarbetena, den ökade omfattningen av omskolningskurser o. s. v. Under alla omständigheter har vi sagt, att om det skulle visa sig nödvändigt att gå längre med åtgärder för att motverka arbetslösheten och ge stöd åt enskilda människor, så skall vi också göra detta.

För kontakt med näringslivets företrädare i dessa angelägna frågor — inte minst då det gäller sysselsättningen — har vi ju en sysselsättningsberedning, i vilken företrädare för såväl arbetsgivarna som arbetstagarna ingår. Den beredningen är kallad till en överläggning inom de närmaste fjorton dagarna, och vi kommer då att med beredningens ledamöter diskutera problemen på ar-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

betsmarknaden samt de eventuella ytterligare åtgärder som kan föranledas av den nuvarande situationen.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministern sade ganska mycket nu, men han berörde också mycket obetydligt själva kärnfrågan. Dessutom tycker jag att han ställer rätt anspråkslösa krav på sig själv men synnerligen höga krav på mig. Han yttrade att jag inte sagt så mycket om hur en allmän sysselsättningsförsäkring skulle utformas när det gäller betydelsefulla detaljer. Detta är riktigt, herr inrikesminister, men det beror just på att jag anser att utredningen skall koncentrera sig på den saken inom ramen för den begränsade uppgiften att utreda en allmän sysselsättningsförsäkring, och detta som enda alternativ. En sådan uppläggning av arbetet måste ju avlasta utredningen en rad uppgifter som kan vara ägnade att försena dess arbete. Som det nu ser ut har jag svårt att föreställa mig, att utredningen skulle kunna bli klar ens under loppet av 1968. Det skulle den ha större möjligheter att bli om den begränsning och koncentration av arbetsuppgifterna skedde som jag talat för.

Men för sin egen del kan inrikesministern i dag inte ens säga om han vill det ena eller det andra, om han vill ha en allmän sysselsättningsförsäkring eller inte. Det är där skillnaden ligger.

Kanske jag får skjuta in, att vi har motionerat bl. a. om särskilda åtgärder på detta område; i det sammanhanget nämndes ordet förtidspensionering av den äldre arbetskraft som drabbas av omställningar i samband med företagsnedläggning eller inskränkningar. Denna kategori har ofta svårt att flytta från sin bostadsort. Och det är naturligtvis mera besvärligt att när det gäller äldre människor nå resultat genom omskolningskurser. Detta har man — och det är jag glad över — funnit en lösning

på inom ramen för utredningen: utredningen förordar en arbetslöshetsförsäkringsväg och inte en förtidspensioneringsväg. Men detta är ju en teknisk fråga, som inte berör själva huvudsyftet, och jag tycker inte att inrikesministern härvidlag har särskilt stor anledning att yvas över lösningen och framställa sig själv som initiativtagare.

Jag har tilltro till den utredning som pågår — det vill jag framhålla. Men min tilltro till dess förmåga att snabbt lösa den uppgift som är den centrala i dag skulle avsevärt öka, om inrikesministern ville bifalla det krav jag ställt. Ty det är alldeles klart att de omfattande uppgifter som utredningen har inte bidrar till att göra det möjligt för den att snabbt klara den centrala uppgiften.

Till sist vill jag endast konstatera, herr talman, att den avgörande skillnaden mellan inrikesministern och oss på oppositionssidan är att vi i en besvärlig fråga har gjort den politiska avvägningen och vill ha formerna för en allmän sysselsättningsförsäkring utredda, medan inrikesministern alltså inte vet vad han vill.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Om vi skall göra en bedömning av vad den ene och den andre vill, kan jag tala om att vi vill att utredningen skall utreda frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring eller en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Den uppgiften ingår i dess direktiv. Vi har tilltro till utredningen.

Herr Wedén vill däremot ta ställning till frågan utan att veta om en sådan försäkring är tekniskt möjlig eller till vilka kostnader den leder. Där går den stora skiljelinjen. Vi vill ha fakta på bordet innan vi slutgiltigt tar ställning.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingenting emot att acceptera den uppläggning som inri-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

kesministern nu gjorde beträffande själva frågeställningen. Skillnaden kan då preciseras så, att vi anser att det föreligger tillräckliga fakta för att ta ståndpunkt i principfrågan. Därmed påskynar man möjligheterna att nå ett snabbt och gott resultat. Inrikesministern anser inte det och vet av den anledning inte riktigt vad han vill.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill än en gång beklaga att regeringen genom sitt handlande i denna fråga har förhalat utredningsarbetet och att man inte redan har genomfört en allmän sysselsättningsförsäkring. Ännu pågår utredningsarbetet, och jag förmodar att det, som det nu ser ut, kanske inte ens under vårriksdagen nästa år kan bli ett beslut. Det skulle med hänsyn till arbetslöshetens omfattning vara ytterst allvarligt om det blir ytterligare dröjsmål innan riksdagen kan ta ställning.

Jag har så mycket större anledning att beklaga detta, eftersom det är från centerhåll som denna fråga har aktualiserats under senare år. Till det betänkande, som 1960 års arbetslöshetsutredning lade fram år 1963, fogade en tidigare ledamot av denna kammare, nuvarande ledamoten av första kammaren herr Fälldin en reservation, i vilken han aktualiserade förslaget om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Eftersom frågan om hur denna bör utformas har kommenterats av inrikesministern, som tycks hysa en viss sympati för den tanke som bl. a. har skymtat i Dagens Nyheter, kanske jag får påpeka att den stämmer ganska väl överens med den princip som herr Fälldin skisserade i sin reservation redan år 1963 och som sedan har legat till grund för de motioner som vårt parti har väckt fr. o. m. 1964 års riksdag.

Herr Fälldin betonade att rätten till arbete måste ses som en medborgerlig rättighet och att den nuvarande arbets-

löshetsförsäkringen inte kunde anses fylla sin funktion på tillfredsställande sätt. Han framhöll vidare:

»Den effektivaste lösningen skulle vara en allmän arbetslöshetsförsäkring utformad som en allmän grundförsäkring och i väsentliga avseenden en motsvarighet till grundpenningförsäkringen inom sjukförsäkringen. Härutöver borde finnas en frivillig påbyggnadsförsäkring. Den allmänna försäkringen skulle omfatta i princip alla arbetsföra. Envar arbetssökande som inte kan beredas arbete skulle således ha en viss rätt till ersättning från försäkringen. Finansieringen borde i huvudsak ske på det sätt som anses böra gälla för de nuvarande grundläggande socialförsäkringsförmånerna. Den frivilliga påbyggnadsförsäkringen skulle kunna organiseras i arbetslöshetskassor av nuvarande typ och finansieras på i princip det sätt som sker i de nuvarande kassorna, således med statsbidrag och egenavgifter.

Genom den allmänna försäkringen skulle de grupper och enskilda som står utanför den nuvarande försäkringen automatiskt erhålla ett försäkringskydd. Härigenom skulle också erhållas en effektivare registrering av den faktiska arbetslösheten och sysselsättningsläget och därmed en bättre grund för de sysselsättningspolitiska åtgärderna. Även möjligheten att utjämna de i direktiven nämnda kostnadsskillnaderna för medlemmar i olika kassor skulle öka. Inom den allmänna försäkringen skulle utjämningen bli total.»

Herr Fälldins reservation utmynnade i förslag om en skyndsamt utredning om införande av allmän arbetslöshetsförsäkring.

Nog är det väl en betydande brist att vi inte har en arbetslöshetsförsäkring för alla, eftersom vi torde vara överens om att rätten till arbete är en mycket viktig princip för vår politik. Vi har inte en arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla anställda, vi har inte en ar-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

betslöshetsförsäkring som omfattar både företagare och anställda, inte en försäkring som omfattar dem som redan befinner sig i produktionslivet och dem som önskar gå ut på arbetsmarknaden. Vi har t. ex. ingen tillfredsställande ordning för studerande och inte för hemmafruvar som önskar arbeta utanför hemmet och som inte kan få sysselsättning. De har inget som helst försäkringsskydd på grund av karensbestämmelser och dylikt.

Jag vill understryka att den mening, som herr Fäldin har givit uttryck åt i sin reservation och som har gått igen i motioner från centerpartihåll, är att en allmän arbetslöshetsförsäkring väsentligen skulle underlätta våra möjligheter att föra en framgångsrik lokaliserings- och arbetsmarknadspolitik, eftersom man på detta sätt som en indirekt effekt också skulle få en mycket god bild av den dolda arbetslöshetens omfattning.

Jag måste som sagt beklaga dröjsmålet med utredningsarbetet. Under de fyra år som gått sedan frågan aktualiserades borde spörsmålet hunnit utredas och ett förslag för länge sedan ha lagts på riksdagens bord. Angelägenheten härav understrykes ytterligare av att vi i dag har en betydande arbetslöshet och att det finns risk för att den kommer att öka. Som redan framhållits har vi i dag ungefär 40 000 arbetslösa. Åtskilliga tiotusentals människor sysselsättes därjämte genom omskolningsverksamhet och beredskapsarbeten. Härtill kommer de konsekvenser som devalueringen främst i England men också i Danmark och Finland kan föra med sig för olika delar av näringslivet. Dessa konsekvenser måste ytterligare belysas, och vi måste få klarhet i vilka åtgärder som kan sättas in för att stärka företagens möjligheter att uppehålla sysselsättningen och trygga de anställdas inkomst- och sysselsättningsmöjligheter. Norge, som vi av vissa skäl antog ock-

så kunde tänkas devalvera, beslöt som bekant att inte göra detta. Situationen är därför inte fullt så allvarlig, även om påfrestningarna under den närmaste tiden ändå kommer att bli stora.

Jag vill med dessa ord, herr talman, understryka angelägenheten av att denna fråga verkligen skyndsamt utredes och att ett förslag snarast läggs på riksdagens bord. Jag hoppas att inrikesministern och utredningen gör allt som är möjligt för att utredningsarbetet skall kunna drivas med sådan snabbhet och kraft, att ytterligare dröjsmål kan undvikas.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag vill tacka inrikesministern för att KSA-utredningen som alla andra utredningar får fortsätta att arbeta förutsättningslöst, då den nu skall ta itu med denna viktiga fråga.

Jag vill tillföra debatten ett par sakuppgifter. Innan jag gör det skall jag emellertid något kommentera vad som sagts av herrar Wedén och Eliasson i Sundborn.

Herr Eliasson i Sundborn påstod i dag och under remissdebatten att det i själva verket var centerpartiet som hade aktualiserat frågan om en arbetslöshetsförsäkring. Sanningen är emellertid den att denna fråga aktualiserades långt innan herr Eliasson i Sundborn var född och även långt innan bondeförbundet startades. Jag är ledsen, men man kan alltså på detta håll inte ens stå som faddrar till denna tanke.

Det är riktigt att herr Fäldin, på sin tid en framstående ledamot av denna kammare, i ett särskilt yttrande tog upp frågan om att en allmän arbetslöshetsförsäkring borde införas. Han såg frågan närmast från avgiftssynpunkt och menade att det härigenom skulle bli en bättre fördelning av avgifterna mellan löntagarna. Den aktuella utredningen hade emellertid inte i sina di-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

rektiv något uppdrag att ta upp frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Det är också riktigt att det från centerpartihåll väcktes en motion i denna fråga till 1964 års riksdag, men då var alla ledamöter av denna kammare överens om att vi inte skulle göra något på detta område innan arbetsmarknadsutredningen, i vilken herr Ohlin ingick som en framstående ledamot, hade avslutat sitt arbete.

År 1965 väcktes inte en enda motion i frågan — det var inte valår — men år 1966 kom en ny motion, som emellertid behandlades efter det att den nu arbetande kommittén hade tillsatts. Mot denna bakgrund har jag litet svårt att förstå att man kan tala om förhållning i detta avseende.

Jag har också mycket svårt att förstå herr Wedéns resonemang om att utredningen nu måste få direktiv att utforma en allmän sysselsättningsförsäkring, så att den kan avlastas en rad andra arbetsuppgifter. Man måste först klara upp alla de nödvändiga delfrågorna innan man föreslår något. Jag föreställer mig att riksdagen inte vill ha ett lösligt hopkommet förslag, som inte är väl genomtänkt och belyst, och jag förstår därför inte vad herr Wedén talar om.

Jag vill inte förringa problemet, herr talman, men jag vill till kammarens protokoll ha sagt, att antalet försäkrade medlemmar nu är avsevärt mycket större än vid undersökningstillfället år 1961. Jag vågar dessutom påstå att effektiviteten hos arbetslöshetsförsäringen i Sverige är mycket större än vad som framgår av siffrorna över försäkrade medlemmar. Den frivilliga försäkringen i Sverige är effektivare än de obligatoriska försäkringarna i de få länder där sådana finns.

För att få en riktig uppfattning om denna fråga måste man ta hänsyn till de siffror som har anförts i detta sammanhang. Det framhålles att vi i vårt

land har 1,4 miljon oförsäkrade personer. Det har vi inte i dag, men vi hade det år 1961. Av dessa var 630 000 fackligt organiserade. Vad slags personer var då dessa? Jo, 130 000 var äldre personer, som av olika anledningar inte behövde vara arbetslöshetsförsäkrade, 43 000 var medlemmar av Järnvägsmanaförbundet som ansåg att de inte hade några arbetslöshetsrisker, det var Musikerförbundets medlemmar och Fastighetsarbetareförbundets medlemmar.

De organisationer som då inte hade arbetslöshetskassa hade tillfrågats om anledningen till att de inte ville bilda sådan, och de hade svarat att de inte var intresserade just vid detta tillfälle, eftersom de bedömde arbetslöshetsriskerna som tämligen små.

Sedan dess har, herr talman, tillkommit Kommunalarbetareförbundets 140 000 medlemmar och journalisternas, fiskarnas, lantbrukstjänstemännens och järnvägstjänstemännens medlemmar som tidigare stod utanför arbetslöshetskassan. Industritjänstemännens kassa har fått ytterligare 40 000 medlemmar och handelstjänstemännens 8 000 o. s. v. Sedan vi inlämnade förslaget till förbättringar har alltså skett en avsevärd nyrekrytering och nybildande av försäkringskassor.

Det är riktigt att det finns 500 000 oförsäkrade som icke är fackligt organiserade. De skulle kunna tillhöra en arbetslöshetskassa om de ville. Det är nämligen inget tvång att vara medlem i fackföreningen för att tillhöra kassan. Vi frågade oss hur det kom sig att så få — det finns en del — utnyttjar den möjligheten. Vi fann att det kan bero på att de inte känner till möjligheten, men det kan också bero på att de bedömde sin arbetslöshetsrisk som ringa.

Det finns på arbetsmarknaden i dag 200 000 personer som inte kan tillhöra en arbetslöshetskassa. Vi undersökte dem mycket noga och fann att det var folk i husligt arbete, förvaltning, under-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

visning och sjukvård — personer som hade utomordentligt små arbetslöshetsrisker.

Nu säger herr Wedén antagligen att dessa siffror inte är intressanta. Det kanske de inte är, men jag anser att det ändå är värdefullt för det jag kommer till så småningom, nämligen att organisationer, som nu har möjligheter att bilda kassor, bör göra det.

Läget är nämligen en smula annorlunda än det var 1961—1962. Man kunde då inte förutse devalveringen i England, herr Eliasson i Sundborn och herr Wedén! Det var helt omöjligt då, mina herrar. Devalveringen har ju spelat en stor roll i debatten.

Läget är alltså litet annorlunda nu, och en del organisationer anser sina arbetslöshetsrisker större nu än då. Till dem säger jag: »Bilda kassor snarast! Ni har allt att vinna på det.» Utredningen har i uppgift att ordna ekonomiskt skydd vid arbetslöshet för alla. Men vi kan givetvis inte slå sönder den organisation som har byggts upp av organisationerna. Jag menar helt enkelt att det är angeläget att stimulera de grupper, som står i begrepp att bilda arbetslöshetskassor, att göra det nu.

Det skulle vara skada om debatten här kvarlämnade intrycket att vi snart får en allmän obligatorisk försäkring som gör de nuvarande arbetslöshetskassorna onödiga. Även om man skapar en allmän försäkring, vilket vi säkert måste göra, så skall den inte utformas så att det nuvarande systemet slås sönder. Man kan inte slå sönder ett så effektivt system som det vi har, och de lösningar på frågan som skisseras i centerpartimotionen och i Dagens Nyheter utgår ifrån att de nuvarande kassorna skall utgöra en väsentlig del i försäkringen. Därför menar jag att man skall uppmuntra de organisationer, som står i begrepp att bilda kassor, att göra det oavsett att vi kommer med ett förslag till en obligatorisk försäkring. Även om vi kom-

mer att arbeta med all skyndsamhet, så vet alla att det tar sin tid. Vi kan inte få en allmän försäkring som träder i kraft nästa år, hur fort utredningen än arbetar.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Bengtsson i Varberg vill jag bara säga att jag aldrig bestritt att man från socialdemokratiskt håll tog upp denna fråga redan för flera decennier sedan. Men till herr Bengtsson vill jag samtidigt säga att det kanske inte är så förfärligt mycket att skryta om. Om regeringspartiet nu har suttit vid makten de senaste 35 åren så borde, om man verkligen varit intresserad av frågan, denna reform ha varit genomförd för länge sedan. Men låt oss inte träta om det! Vad jag ville påpeka var att under de senaste två årtiondena är det centern som har aktualiserat dessa frågor. Inte heller, herr Bengtsson i Varberg, var det väl tanken på en devalvering i England eller Finland eller Danmark som gjorde att centern aktualiserade frågan redan 1963, utan det var ju kravet på att vi skulle få en försäkring omfattande alla medborgare här i landet, både företagare och anställda. Det är ändå allvarligt att arbetslösheten är så stor, att det finns risk för att den ytterligare ökar och att så många av de arbetslösa står utanför det försäkringsskydd som arbetslöshetskassorna ger.

Jag vill understryka att det aldrig på något sätt har varit centerns avsikt att man skulle slå sönder de nuvarande arbetslöshetskassorna. Tvärtom har vi ju från vårt håll mycket starkt framhållit att vad vi åsyftar är en grundförsäkring, som omfattar alla och som man kan bygga på med en frivillig tilläggsförsäkring, för vilken man självfallet kan utnyttja de nuvarande och tillkommande frivilliga kassorna.

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Redan i mitt första inlägg underströk jag att man, om vi får en allmän försäkring, naturligtvis skall tillvarata de erfarenheter som gjorts inom de nuvarande arbetslöshetskassorna. De kassor som nu finns skall således integreras i systemet.

Herr Bengtsson i Varberg sade att det gjorts avsevärda framsteg under senare år; nya kassor hade bildats, och herr Bengtsson vill att flera skall startas. Men han är orolig för att den diskussion som pågår kan verka bromsande i det avseendet. Men, herr Bengtsson, det allvarliga i den nuvarande situationen, trots denna utveckling, som jag också finner tillfredsställande, nämligen att man försöker göra det bästa möjliga av det system som finns, är att en så hög procent av de faktiskt arbetslösa saknar försäkringsskydd. Det tycker jag är en mycket allvarlig tankeställare.

Herr Bengtsson talade också som om han i själva verket inte hade någon annan tanke än att det är en allmän obligatorisk försäkring som hans utredning skall syssla med. All right! Då kan ju det andra huvudalternativ som direktiven tecknar, nämligen att man skall bygga på den nuvarande ordningen i kombination med olika förändringar av det kommunala kontantunderstödet, helt enkelt sorteras bort. I så fall kan de yrkanden som jag har framställt i interpellationen bifallas. Om en utredning, som har två stora arbetsuppgifter, blir av med den ena, så går det väl fortare att bli klar med den som återstår och som jag anser vara den centrala och viktigaste.

Jag instämmer med herr Eliasson i Sundborn i att parallellen med de flera decennier gamla initiativen inte är så lyckad. Skall det vara signifikativt för den takt som herr Bengtssons utredning ämnar arbeta i, då är det verkligen fara å färde.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det initiativ jag talade om togs 1908. Då hade som bekant inte socialdemokratin avgörande inflytande över svensk politik, utan det var snarare personer som står herr Wedén närmare i åsiktsriktning.

Det var alltså 1908 tanken föddes att man borde ha en arbetslöshetsförsäkring, men ingenting hände förrän 1935. Då påbörjades nämligen den frivilliga försäkringen, som sedan byggts upp mycket kraftigt och som nu är ett mönster, vågar jag påstå, för hela världen då det gäller arbetslöshetsförsäkringsystem. Herr Eliasson i Sundborn är mycket intresserad av denna fråga och undrar varför det inte har skett någonting de senaste två årtiondena. Om jag inte minns fel, var herr Eliasson med i regeringen — en kort tid för all del, men hans parti tillhörde regeringen fem eller sex år — och jag såg inget initiativ till obligatorisk försäkring från det hållet.

Vad som alltså är väsentligt är att vi under dessa år har byggt upp den frivilliga försäkringen. Och ingen har i det här huset anfört någon annan mening än att detta är riktigt.

Nu håller jag med om att det är en mycket allvarlig situation som vi befinner oss i. Det finns många oförsäkrade som är arbetslösa, men det är inte alldeles säkert att man löser deras problem med en obligatorisk försäkring. Kommittén har ju enligt direktiven i uppdrag att studera den obligatoriska försäkringen i Norge. Jag kommer just ifrån Norge, där vi har studerat deras obligatoriska försäkring som, trots att den är obligatorisk, av olika skäl inte kan täcka alla, framför allt inte de nytillträdande på arbetsmarknaden — och det är de problemen vi har. Det är inte säkert att vi löser dem med en allmän försäkring.

Jag menar alltså att detta är ett svårt

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

problem, och jag tror att man gör det lätt för sig då man tror att bara vi får en allmän sysselsättningsförsäkring — som herr Wedén har talat om — så löser man alla problem. Man måste på detta område arbeta med många medel, av vilka försäkring är ett.

Kammarens ledamöter har ju själva märkt under debatten, att kommittén inte alls har det så lätt, därför att centerpartiet har ett förslag, som är framlagt för kommittén, medan herr Wedén föreslår någonting som kallas allmän sysselsättningsförsäkring men som han inte vid något tillfälle har närmare beskrivit. Om herr Wedén är beredd att närmare beskriva sin allmänna sysselsättningsförsäkring skall jag gärna diskutera den.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag tar till orda därför att folkpartiledaren, herr Wedén, enligt min uppfattning varit mycket oklar när han talat om allmän sysselsättningsförsäkring. Vad menas egentligen med allmän sysselsättningsförsäkring, ärade kammarledamöter?

Vi har en försäkring mot arbetslöshet därför att människor förlorar inkomst på grund av arbetslöshet. Vi har en försäkring mot sjukdom därför att människor förlorar inkomst då de blir sjuka, och vi har en pensionsförsäkring därför att människor förlorar inkomsten när de blir gamla och orkeslösa. Men om människor förlorar sin inkomst på grund av brist på sysselsättning, är de ju arbetslösa, och då bör vi väl benämna en sådan försäkring arbetslöshetsförsäkring, ty det är ju arbetslöshet som är själva grunden till att de förlorar sin inkomst.

Om vi skulle ha en allmän sysselsättningsförsäkring, så innebär det väl att man skulle försäkra sysselsättningen, d. v. s. den sysselsättning som vederbö-

rande har. Det skulle betyda att fiskaren, som förlorar sin sysselsättning därför att fisken uteblir, skulle bli garanterad sysselsättning som fiskare, eller att hantverkaren, som förlorar sitt arbete på grund av att hantverket försvinner till följd av tekniska förändringar, skulle bli garanterad sysselsättning som hantverkare, och småbrukaren eller skogsarbetaren, som blir bortrationaliserad, skulle genom en försäkring garanteras sysselsättning på sitt område. Enligt detta försäkringsbegrepp kanske vi till och med skulle garantera en folkpartiledare sysselsättning som folkpartiledare.

Jag undrar sålunda vad herr Wedén egentligen menar med allmän sysselsättningsförsäkring. Menar han något annat än en allmän arbetslöshetsförsäkring? Om herr Wedén menar detta, tycker jag att herr Wedén skall använda det uttrycket, som vi allmänt använder när vi diskuterar arbetslöshet, inkomstbortfall på grund av att man förlorar sin sysselsättning. Jag tror det är i hög grad nödvändigt därför att en försäkring för att man skall ha tillräckligt med sysselsättning endast kan ges genom en fullsysselsättningspolitik, alltså en ekonomisk politik som leder till tillräckligt många arbetstillfällen för att motsvara den efterfrågan på arbetstillfällen som finns i vårt samhälle.

Vidare måste man ha en effektiv arbetsmarknadspolitik, så beskaffad att den kan ta till vara de arbetstillfällen som finns i vårt samhälle; och om arbetskraften inte passar ihop med de tillgängliga arbetstillfällena, ja, då måste man antingen omskola och omställa arbetskraften eller på andra sätt se till att den passar ihop med arbetstillfällena. Men att använda begreppet allmän sysselsättningsförsäkring, ärade kammarledamöter, är verkligen att använda ett uttryck som fördummar mer än det upplyser. Är det egentligen detta som herr Wedén eftersträvar?

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Herr Kellgren är mycket intresserad av benämningar i det här sammanhanget — jag tycker nog att man har anledning att i främsta rummet intressera sig för de viktiga sociala problem det gäller.

Han tycker nu att man skall använda benämningen arbetslöshetsförsäkring. Får jag nämna för honom, att uttrycket arbetslöshetsförsäkring, delvis av historiska skäl, för tanken till löntagare som förlorar sin anställning. Och om man önskar en trygghetsåtgärd som skall gälla alla människor, inte bara löntagare, så är det ett skäl för att inte använda en benämning som för tankarna i den riktningen. Därför har vi valt benämningen sysselsättningsförsäkring. Det är klart att man skulle kunna diskutera även andra termer, men jag tror att den benämningen är lika bra som någon annan. Vi vill markera att det inte bara gäller löntagarnas trygghet.

Men herr Kellgren är envis beträffande terminologin. Får jag lov att fråga: Vad anser herr Kellgren om termen livförsäkring? Menar han att den måste ändras till dödförsäkring? Den utfaller ju när en person dör, och lika väl som man nödvändigt skall säga arbetslöshetsförsäkring borde väl då livförsäkring kallas dödförsäkring. Jag vet inte om herr Kellgren vill utvidga sin terminologiska räfst med oss till att vi skall ändra benämningen även på den försäkringen. För min del kommer jag, oberoende av vad herr Kellgren önskar, att kalla det livförsäkring.

Herr Ingemund Bengtsson talade om arbetsmarknadsutredningen. Han nämnde att jag var medlem i den utredningen, som sysslade med en del viktiga spörsmål och väl i någon mån bidrog till utvecklingen av lösningar. Jag vill passa på att säga att den utredningen tillkom efter initiativ från folkpartihåll här i riksdagen. Enligt min mening bidrog den till att tyngdpunkten försköts

från beredskapsarbeten till omskolnings- och förflyttningsåtgärder. Jag säger ingalunda någonting annat än att tendensen redan tidigare gick i den riktningen, men jag tror att den stora enighet som där uppnåddes gav en stöt till denna utveckling, som man — såvitt jag har förstått — nu är överens om; låt vara att vi då och då får uppleva att socialdemokratiska partiet gör litet smådemagogiska manövrer när något anslag på den punkten diskuteras här i kammaren.

Vi hade inte direktiv att lösa all världens arbetsmarknadsproblem — frågorna var tillräckligt många ändå och jag tyckte att vi höll på länge nog. Vi hade inte heller direktiv att lösa det problem som här diskuteras, och därför kan jag inte riktigt förstå varför herr Ingemund Bengtsson tog upp den saken.

Han hänvisade emellertid till att när man hade kontakt med olika löntagargrupper, som saknar arbetslöshetskassa, så hade inte den engelska devalveringen ägt rum. Jag fattar inte sammanhanget riktigt. Nu har ju bl. a. den engelska och den danska devalveringen ägt rum. Det medför utan tvekan ökade arbetslöshetsrisker, och då får vi väl också utgå från det läget. Jag vill närmast dra den slutsatsen att behovet av åtgärder, som skapar trygghet för dem som ännu inte har sådan, är större än det var i fjol. Det var kanske det som herr Ingemund Bengtsson ville säga; i så fall tackar jag honom, ty det är precis vad herr Wedén anförde.

Jag har ganska många gånger både före och efter andra världskriget frågat mig vad det egentligen beror på att man inom socialdemokratin är så återhållsam när det gäller problemet att skapa sysselsättningsstrygghet inte bara för en del fackföringsmedlemmar utan även för en vidare krets av människor i detta land. Jag har heller inte kunnat undgå att dra den slut-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

satsen att det har funnits och kanske ännu finns vissa hämningar på socialdemokratiskt håll, även om herr Inge-mund Bengtsson nu, som jag hoppas, är på väg att övervinna dem. Inte minst bland arbetslöshetskassornas folk har det sålunda sagts, att om man gick över till ett mera allmänt system med större statligt inflytande, så kunde det vara risk för att det grepp man nu via arbetslöshetskassorna har över en del medlemmar, speciellt industriarbetarna, i någon mån skulle slappna. Det må nu vara hur det vill med den saken; vi kan i alla fall konstatera att vi här i Sverige inte har varit några pionjärer på detta område.

Vad jag särskilt fäste mig vid i statsrådets anförande var att inrikesministern tydligen menade att devalveringen i England och Danmark samt de problem som därmed följer för det svenska näringslivet egentligen inte föranlett honom att tala om något annat än att vi har en god beredskap. I varje fall märkte inte jag ett spår av något annat. Här hade ju statsrådet annars ett tillfälle att tala om att regeringen — som inför TV-tittarna nästan gav intrycket att man tyckte sig ha fått en stor present åt Sveriges folk; allting var ju mycket bra — dock kommit underfund med att tryggheten i sysselsättningen har blivit mindre för inte oväsentliga grupper av både löntagare och förelagare och att man därför har anledning att utan dröjsmål diskutera vilka åtgärder som kan bli motiverade därav. Det är väl alldeles klart att sysselsättning i människornas normala arbete är vida att föredra framför omskolning, flyttning och arbetslöshetsunderstöd av olika slag. Först på listan måste man, menar jag, sätta strävandena att sörja för att sysselsättningen bevaras eller ökas inom medborgarnas ordinarie arbeten.

Hur skapas de ekonomiska förutsättningarna för en tillfredsställande syssel-

sättningspolitik i ett läge där det svenska näringslivets konkurrenskraft på en del håll har blivit relativt sett mindre, alltså där konkurrenssvårigheterna har ökat? På den frågan tror jag inte man kan svara endast: Vi har ju en god beredskap när det gäller arbetsmarknadspolitiken i snävare bemärkelse.

Vi befinner oss nu i ett svårt läge, som jag tror inte hade behövt vara så svårt om inte regeringens inflationspolitik hade förorsakat att vår kostnadsnivå på många områden ligger relativt högt. Men orsakerna må vara vilka som helst. Givetvis har konjunkturförsvagningen också inverkat och likaså en del strukturella förändringar. Problemet blir i alla fall allvarligt och framstår som allvarligare än det tedde sig för en vecka sedan. Då behövs ett kraftigare grepp på frågan, men därav märktes i statsrådets inlägg intet spår.

Vi på vår sida har bl. a. föreslagit att man verkligen skulle sammanföra alla goda krafter till en stabiliseringskonferens för att i detta läge söka åstadkomma en samling kring åtgärder av delvis extraordinär natur i syfte att klara detta viktiga sysselsättningsproblem. Jag underströk, herr talman, att vi inte får rygga tillbaka för vissa extraordinära åtgärder. Socialdemokraterna har, som vi vet, något senfärdigt föreslagit delvis extraordinära åtgärder när det gäller lokaliseringspolitiken. Jag tror att det här i viss mån rör sig om ett parallellproblem.

Det bör övervägas om det går att med tillfälliga medel klara sysselsättningsproblemen, som vi ju hoppas skall vara av tillfällig natur och kanske om ett halvår eller ett år av olika anledningar te sig mindre allvarliga. Jag tror att när det gäller en sådan konstruktiv men tillfällig politik vid sidan om den mera långsiktiga, som alltid skall vara själva grunden, måste man förbehålla sig något större handlingsfrihet beträffande metoderna än när

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

det gäller den mera långsiktiga politiken. Då finner jag det oroande att det från regeringsbänken inte görs den minsta antydning om att regeringen delar meningen, att det härvidlag behövs ett energiskt och odoktrinärt grepp, ett grepp som tar hänsyn till att vårt läge i dag ter sig allvarligare än det gjorde ännu för en vecka sedan.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Denna debatt glider ju ut till att omfatta litet av varje. De problem som tagits upp är naturligtvis intressanta, men vad jag försökte göra var att svara på den fråga som herr Wedén ställt. Jag har angivit skälen för vårt ståndpunktstagande, och därmed tänkte jag att vi kunde vara av med frågan. — Utredningen skall arbeta vidare. Och jag vill säga till herr Eliasson i Sundborn att utredningen kommer att få all den hjälp den behöver för att så skyndsamt som möjligt kunna genomföra sitt arbete.

Men jag reagerar självfallet en smula när herr Ohlin säger att jag ingenting hade att anföra om det som nu inträffat i England och om hur vi skall ställa oss därvidlag. Jag angav att vi som en av de åtgärder, som föranleds av det nuvarande läget, har inkallat sysselsättningsberedningen, ett organ vari ingår företrädare för näringslivets parter. Där får vi alltså tillfälle att med näringslivets representanter diskutera dagsläget — om det kräver en skärpt beredskap beträffande arbetsmarknads-situationen eller om andra åtgärder är påkallade.

Att jag sade att beredskapen är god på arbetsmarknadssidan berodde på att herr Wedén tog upp det spørsmålet och hävdade att det är möjligt att utvecklingen på arbetsmarknaden kan bli sämre med hänsyn till devalveringen i England. Jag utesluter inte den möjlig-

heten och säger, att då får vi tillgripa längre gående åtgärder.

Herr Ohlin talade om den senfärdighet som skulle utmärka regeringens lokaliseringspolitik. Jag vill då framhålla, att när vi i slutet av 1950-talet förordade bifall till en motion om utredning rörande lokaliseringspolitiken, så röstade folkpartiet mot denna motion. Nu är vi alla överens om lokaliseringspolitiken. All right — men jag reagerar mot påståendet att det skulle vara socialdemokratin som härvidlag är senfärdig och söker skjuta frågorna på framtiden.

Herr Ohlin säger att han är förvånad över den återhållsamhet som socialdemokratin ådagalägger när det gäller tryggheten i allmänhet för andra grupper. Trygghetspolitiken har för oss framstått som det väsentligaste. Under ett par årtionden har vi genomfört väsentliga reformer i fråga om folkpensioneringen, barnbidragen, sjukförsäkringen o. s. v.

Här har vi emellertid byggt upp en arbetslöshetsförsäkring på frivillig basis. Jag skall inte gå så långt tillbaka som herr Ingemund Bengtsson, men jag var med på en fackförbundskongress i mitten av 1930-talet då vi beslutade om en frivillig arbetslöshetsförsäkring. Motståndet mot denna kom framför allt från kommunisterna, som menade att försäkringen borde vara obligatorisk och i huvudsak betalas av staten. Då fanns inte ett parlamentariskt underlag för en sådan reform, och därför gick man den väg som innefattade en frivillig arbetslöshetsförsäkring, vilken erbjuder praktiskt taget vilka grupper som helst att bilda en försäkringsgemenskap.

År 1960 gjordes en undersökning beträffande arbetslöshetsförsäkring och företagare. I en mycket omfattande enkät tillfrågade man en rad företrädare för handel, hantverk och andra fria yrkesområden om deras intresse

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

för en frivillig arbetslöshetsförsäkring. De flesta av dessa organisationer svarade nej. Ett stort antal av dem sade att olika former av omskolning vore ett lämpligare medel än en försäkring att motverka följderna av arbetslöshet. Det var deras ståndpunktstagande då.

Nu är vi framme i en annan situation, och jag tror att man har börjat tänka om också bland medlemmarna i dessa fria organisationer och att det finns all anledning att pröva en obligatorisk anordning. Detta är utredningens uppdrag. Den bör arbeta skyndsamt och den skall få allt det stöd som är nödvändigt.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministern befann sig i sitt senaste anförande, liksom tidigare herr Ingemund Bengtsson, i viss mån på reträtt. Han talade om att utredningen skall undersöka frågan om en allmän, obligatorisk försäkring och att den skall skynda sig. Det andra alternativet kvarstår emellertid, och inrikesministern har ingenting sagt som avlägsnar den förutsättning som jag ville ha bort, nämligen att utredningen skall pröva båda alternativen lika grundligt, vilket jag i det rådande läget inte anser nödvändigt.

Herr talman! Jag nämnde tre viktiga områden som inrikesministern just ur de synvinklar, som han har att anlägga som den främst ansvarige för tryggheten i sysselsättningen, borde kunna säga några ord om. För det första frågade jag: Vad är det för slag av beredskapsåtgärder som kan komma att behövas inom de näringsgrenar som särskilt får känna på konsekvenserna av de brittiska och danska devalveringarna? De kan inte vara så svåra att urskilja. För det andra: Har ändå inte situationen gjort det mera angeläget att avlägsna en del av de oförmåigheter i det nuvarande skattesystemet som verkar diskriminerande på svensk företagsam-

het? För det tredje: Finns det inte i denna situation ytterligare starka skäl för att försöka den linje, som herr Ohlin senast utvecklade, nämligen en stabiliseringskonferens, och därvid inte bortse från att det kan behövas speciella åtgärder?

Jag kräver inte — och det gör ingen av oss här — att inrikesministern skall gå in på alla dessa frågor i detalj eller att han skall föregripa regeringens framtida ställningstagande. Men vad vi kan begära av honom är en mening om huruvida inte, med hänsyn till de intressen han har att bevaka, de åtgärder som jag nämnt ter sig mera angelägna även ur hans egen synvinkel än de möjligen tidigare gjort. På dessa frågor har vi inte fått något svar.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Herr Ohlin skulle duga dåligt till försäkringsman, i varje fall inom livförsäkringsbranschen. Man kan nämligen inte gå till ett livförsäkringsbolag och säga att man skall ha en livförsäkring. I så fall frågar bolaget: Skall det vara en dödsfallsförsäkring eller en kapitallivförsäkring för den och den tiden? Det är nämligen terminologin inom denna bransch. Även på trygghetsområdet måste man ha adekvata termer. Man kan tänka sig en trygghetsförsäkring eller en försäkring mot inkomstbortfall på grund av arbetslöshet, sjukdom, ålderdom eller olycksfall. Herr Ohlin säger emellertid: »Inom folkpartiet väljer vi allmän sysselsättningsförsäkring, därför att vi tänker på andra än löntagarna; vi tänker också på hantverkarna, småbrukarna, fiskarna etc.» Men det är väl sysselsättning de skall ha, om de står utan arbete? De blir väl arbetslösa om de förlorar sin sysselsättning? Det är i samband med arbetslösheten som de skall ha ersättning så att de klarar sina utgifter både som enskilda personer och som medborgare i vårt samhälle.

Termen allmän sysselsättningsförsäk-

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

ring är, som jag sade tidigare, icke upplysande — den är fördummande. Jag undrar vad det kan bero på att folkpartiet är angeläget om att även för hantverkarna, fiskarna och småbrukarna använda en term som inte täcker deras reella situation. Om de har förlorat sin sysselsättning skall de ha arbete. Kan de inte få sådant skall de ha ersättning därför att de är arbetslösa. Jag tycker att folkpartiet allvarligt skall fundera över vilka termer man använder. Det kan inte vara riktigt att använda termen allmän sysselsättningsförsäkring om det ämne vi i dag diskuterar.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag är ledsn att jag vålade herr Ohlin en smula huvudbry, då jag påpekade att vi, när vi 1961 gjorde vår undersökning, inte kunde känna till devalveringen som skulle äga rum 1967 i England. Det var ironi gentemot herr Wedén och herr Eliasson i Sundborn, som i sina anföranden så länge uppehöll sig vid denna fråga, vilken inte har något direkt samband med interpellationen. Om jag säger att det var ironi förstår herr Ohlin att det inte hade något samband med honom.

Herr Ohlin frågade varför jag påpekade arbetsmarknadsutredningens tillvaro och herr Ohlins ledamotskap i denna utredning. Anledningen till att jag gjorde det var att centerpartiet 1964 motionerade om att vi skulle utreda en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Andra lagutskottet var helt enigt om att vi inte skulle göra någonting innan arbetsmarknadsutredningen hade lagt fram sitt betänkande, och riksdagen beslöt i enlighet härmed. Frågan var inte aktuell 1965, ty då väntade vi på utredningens resultat. 1966 hade regeringen tagit ställning till utredningens betänkande, och då tillsattes den nya utredning som skulle behandla frågan om arbetslöshetsförsäkringen.

Sedan gjorde herr Ohlin ett uttalan-

de som jag inte finner något bättre uttryck för än att det var en smula insinuant. Han sade att han inte förstår varför vi är så återhållsamma då det gäller skyddet mot arbetslöshet för andra än dem som är medlemmar av fackföreningar. Herr Ohlin känner mycket väl arbetslöshetsförsäkringens historia. Före år 1935 byggde fackföreningarna själva med helt egna medel upp trygghetskassor, år 1935 infördes statsstöd till de frivilliga försäkringarna. Man var vid detta tillfälle här i riksdagen ense om att vi skulle gå denna väg.

Denna försäkring, som år 1935 omfattade 5 kassor med 54 000 medlemmar, har i dag byggts ut så att den har 44 kassor inom arbetar- och tjänstemannafackföreningar med 1 660 000 medlemmar. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi år 1948 hade en möjlighet att få en obligatorisk försäkring i vårt land, om viljan hade varit brinnande för en sådan, i samband med att socialvårdskommittén då lade fram ett förslag till en obligatorisk försäkring. Det blev dock ingenting av detta.

Jag vill påminna om att man då deklarerade att den obligatoriska försäkringen borde bygga på den erfarenhet, som fanns inom de frivilliga arbetslöshetskassorna. Man framhöll — i motsats till herr Ohlins något insinuanta uttalande om arbetslöshetsförsäkringen i relation till fackföreningsrörelsen — att hela den fond av sakkunskap, som samlats under försäkringens tidigare verksamhet, kommer att stå till försäkringens förfogande och att anknytningen till de fackliga organisationerna medför att understödsfallen blir handlagda av personer väl förtrogna med de olika yrkesområdenas speciella problem.

Det var inte så underligt att man då förde detta resonemang i Sverige. När norrmännen införde sin obligatoriska försäkring år 1938 hade de en frivillig försäkring som inte på något sätt var så

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

väl utvecklad som den vi haft i vårt land. Även där bestämde man sig emellertid för att de frivilliga kassorna skulle finnas kvar, eftersom man ville ta vara på deras erfarenhet, deras billiga administration o. s. v.

Vi vet alla att det strax därefter kom främlingar till Norge som hade en smula egendomliga idéer, så att möjligheterna för den frivilliga försäkringskassan att verka försvann ganska snabbt, men tanken var alltså precis densamma som vi nu för fram, d. v. s. att man aldrig får se bort från den existerande arbetslöshetsförsäkringen när man skall bygga upp ett tillfredsställande skydd för samtliga medborgare vid arbetslöshet.

Jag vill lämna en uppgift med anledning av det påpekande som inrikesministern gjorde. Vi tillfrågade år 1960 företagargenerationerna om de ville ha en arbetslöshetsförsäkring, och de svarade alla nej, dock med undantag av fiskarna, som var intresserade och som nu har en arbetslöshetskassa.

Vi har nu i den arbetande utredningen fått svar från företagargenerationerna i denna fråga och står just i begrepp att bearbeta dessa svar. Det har skett en förskjutning i dessa organisationers inställning och de är nu mera intresserade av denna fråga än de var tidigare. Självfallet skall vi inom denna utredning arbeta skyndsamt, och jag tar fasta på inrikesministerns löfte att vi skall få det bistånd vi behöver.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag är förvissad om kammarens överseende och kanske sympati om jag inte fortsätter den terminologiska debatten med herr Kellgren. Låt mig bara understryka att det är viktigare att ha den stora sociala frågan i blickpunkten än terminologin. Det kan finnas skäl att införa en ny benämning, om man vill ha ett nytt och vidare grepp på det trygghetsproblem som det

här gäller. De grupper som inte är löntagare har i alltför hög grad lämnats utanför. En ny benämning skulle markera att det är ett vidare grepp man vill ta.

Vidare skulle jag vilja säga till herr Ingemund Bengtsson att jag betraktar det arbete som de fackliga organisationerna utfört genom att bygga upp de fria arbetslöshetskassorna som en förnämlig prestation. Jag vill gärna ha sagt detta. Men det hindrar inte — och herr Bengtsson är väl ense med mig om det — att den organisationen inte löser hela det trygghetsproblem som vi här diskuterar. Och det är väl ändå ofrånkomligt att en del saker beträffande denna trygghetsorganisations karaktär, som kommer upp till behandling och utredning, kan innebära möjligheter till vissa förändringar i de organisatoriska förutsättningarna för dessa frivilliga arbetslöshetskassor.

Jag tror att det har funnits — det är ingen insinuation, herr Bengtsson — en viss skygghet på sina håll, en viss osäkerhetskänsla inför vad en sådan utveckling skulle innebära i fråga om ändrade förutsättningar för de frivilliga kassorna. Det är en mänsklig reaktion, men icke desto mindre en som man här kan behöva lägga märke till.

Till sist, herr talman, det är verkligen utomordentligt intressant att när vi från folkpartihåll tar initiativ, som vi här gjort beträffande arbetsmarknadsutredningen, som vi gjort när det gällde åtgärder för trygghet åt dem som blivit långvarigt arbetslösa och är över 60 år och som vi gjort genom att tillsammans med centerpartiet driva på frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring, så är det sannerligen inte någon motivering för socialdemokratiskt skryt om att alla initiativ kommer från ert håll.

I nio fall av tio säger man i replikskiften av dagens art som herr Bengtsson nu gjorde: 1948 hade ni en chans, och då gjorde ni ingenting! Som om

Svar på interpellation ang. tilläggsdirektiv för utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet

detta vore något argument i den diskussion som vi för här 1967!

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det är mycket anmärkningsvärt att herr Ohlin står och berömler sig över att folkpartiet tagit initiativet till arbetsmarknadsutredningen — precis som om detta initiativ i så fall varit dikterat av att man var positivt inställd till arbetsmarknadspolitiken och dess utformning. Vad jag vet från motioner, vad jag vet från debatten i denna kammare, så var det på grund av att folkpartiet var kritiskt — jag skulle också vilja säga negativt — till arbetsmarknadspolitiken i dess utformning som man tog detta initiativ som gjorde att denna arbetsmarknadsutredning kom till. Lägg märke till att när herr Ohlin fick sitta i denna kommitté och blev medveten om vad som utträttades inom arbetsmarknadspolitiken, så blev han också positivt inställd till denna arbetsmarknadspolitik.

Jag skulle inte alls bli förvånad om folkpartiet en vacker dag står och prisar sin insats när det gäller den allmänna tilläggsförsäkringen, ty det var dock en folkpartist som lade ner sin röst, vilket möjliggjorde att denna tilläggsförsäkring kunde genomföras. Onekligen var det en folkpartist här som medverkade till att ATP kunde förverkligas i denna kammare. Jag väntar bara på den dag då folkpartiets f. d. ledare står upp här och prisar sin insats för att ATP kom till.

Men när herr Ohlin säger att det gäller att med denna terminologi markera det nya greppet, vill jag fråga vad det egentligen är för ett nytt grepp. Man talar om en allmän sysselsättningsförsäkring, när givetvis fiskaren, hantverkaren, småbrukaren etc. räknar med att en sådan försäkring skall ge honom sysselsättning. Men det täcker ju inte försäkringsbegreppet i detta fall. Vad det

täcker är möjligtvis att vederbörande får en viss ersättning för inkomstbortfall, men han får inte någon sysselsättning genom denna försäkring. Därför är denna term missvisande. Man skall ersätta den med arbetslöshetsförsäkring, trygghetsförsäkring eller något liknande, och sysselsättningen skall säkras genom att man för en adekvat och riktig ekonomisk politik, så att antalet arbetstillfällen blir tillräckligt stort för att säkerställa att alla som vill ha arbete också får arbete.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Att ta upp en ATP-diskussion skulle väl föra för långt, men jag vill erinra herr Kellgren om att vi drev en i högsta grad positiv linje för att åstadkomma en allmän tilläggsförsäkring. Jag kanske kan våga hänvisa till att jag själv tillhörde dem som omedelbart efter världskriget motionerade om just en allmän tilläggsförsäkring. Sedan kan man ju diskutera detaljerna, men alla vet att det 1958—1959 fanns en förkrossande majoritet i riksdagen för att en allmän tilläggsförsäkring skulle komma till stånd, så den saken var tryggad. Frågan var egentligen bara, om den skulle komma till stånd det ena året eller genom en kompromiss det följande.

Herr Kellgren kan ju inte komma ihåg vår motion från 1959, och det begär jag inte heller, men möjligheten finns ju också att inte tala om motioner som man inte kommer ihåg. Emellertid var den motionen positiv, och den ledde till arbetsmarknadsutredningen, som avsåg att åstadkomma en bättre arbetsmarknadspolitik än den vi hade utan att för den skull bryta staven över den politik som fördes. I motionen sades bl. a. att det behövdes översyn och diskussion t. ex. beträffande beredskapsarbetena, och på den punkten, herr Kellgren, visade det sig att utredningen var över-

ens med oss, och regering och riksdag har varit eniga. Det var väl då inget fel att tidigare vara något kritisk, t. ex. på den punkten?

Jag tror därför att vi med full rätt kan ta åt oss en del av förtjänsten av att arbetsmarknadsutredningen kom till stånd. Utredningens ledamöter gick för övrigt något längre än regeringen gjorde i sin proposition, och folkpartiet gick i sina motioner också något längre än regeringen gjorde i propositionen. Jag vill inte överdriva räckvidden av dessa skillnader, men i den mån de fanns bestod de i att vi gick något längre än regeringen.

Därmed torde ändå vara klargjort att varje försök att misstänkliggöra vårt intresse för en effektiv arbetsmarknadspolitik är dömt att misslyckas och inte hör hemma i en allvarlig debatt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall inte gå in på dessa senare frågor. Vi får säkert tillfälle att under värriksdagen pröva det intresse man har för arbetsmarknadspolitiken och de kostnader som föranleds av den. De åtgärder som Englands, Danmarks och andra länders devalveringar ger anledning till får vi säkerligen tillfälle att diskutera innan vi skils för julferier.

På ett par områden har jag velat direkt kommentera de uttalanden och de frågor som herr Wedén gjort. Jag har sagt att vi har en hög beredskap på det arbetsmarknadspolitiska området, och jag vill också säga att regeringen har tagit initiativ till konferenser kring de frågor som det finns anledning att diskutera. Jag har nämnt sysselsättningsberedningen, men också andra kontaktkonferenser har det tagits initiativ till, även om dessa konferenser inte har den allmänna karaktär som herr Wedén efterlyser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimås har frågat om jag planerar några särskilda åtgärder för att minska sysselsättningsproblemen i Östergötlands län.

Liksom i övriga delar av landet har efterfrågan på arbetskraft sjunkit starkt i Östergötlands län under den senaste tolv månadersperioden. I mitten av oktober månad förra året fanns 1 617 lediga platser anmälda hos länets arbetsförmedlingar. Vid motsvarande tidpunkt i år var antalet 1 073. Antalet lediga platser har alltså gått ned med ungefär en tredjedel. I stort sett samma nedgång har noterats i landet i övrigt.

Den minskade efterfrågan på arbetskraft i förening med den av interpellanten nämnda intensifieringen av omställningen inom näringslivet har medfört en påtaglig ökning av arbetslösheten. Vid räkningen i mitten av oktober förra året fanns hos arbetsförmedlingarna registrerade 1 103 arbetslösa personer. I år var siffran 1 780.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder som alla syftar till att motverka en ökning av arbetslösheten i vinter. Investeringsfonderna för industrin har släppts fria, och åtgärder har satts in för att möjliggöra en ökning av bostadsbyggandet och det offentliga byggandet. Dispenserna från investeringsavgiften vidgas. Satsningen på beredskapsarbeten kommer att öka kraftigt.

Dessa åtgärder kommer självfallet att ge sysselsättningseffekt också i Östergötlands län. Från arbetsmarknadsstyrelsen har jag inhämtat att 34 företag i länet fått tillstånd att ta i anspråk investeringsfonder för industribyggen för sammanlagt ca 24 miljoner kronor; 45 företag har fått bifall till framställningar om att få utnyttja fondmedel för in-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län

köp av maskiner för ca 46 miljoner kronor. Vidare har möjlighet skapats att öka bostadsbyggandet i länet. Igångsättningen av vissa byggnadsarbeten vid regionsjukhuset i Linköping har tidigare lagts så att de startas redan denna höst. I vilken omfattning befrielse från investeringsavgift kommer att beviljas för oprioriterade byggnadsarbeten blir beroende på tillgången på lämpliga objekt för igångsättning snarast.

Interpellanten framhåller att man får vänta sig ett kärvare klimat för arbetskraft vars utbildning och kunnande inte håller måttet i dagens arbetsmarknadsläge. Jag delar denna uppfattning. Länsarbetsnämnderna kommer över lag att möta denna utveckling med ökad arbetsmarknadsutbildning. För närvarande deltar i Östergötlands län 870 personer i sådan utbildning. Åtgärder pågår i syfte att öka utbildningskapaciteten i länet. Bl. a. planerar länsarbetsnämnden ännu ett antal fortbildningskurser för nyexaminerade ingenjörer. Med hänsyn till den stegrade arbetslösheten bland ungdom kommer nämnden att söka anordna förberedande kurser för inträde vid yrkesskolor.

Möjligheterna att snabbt starta beredningsarbeten av olika slag kan enligt vad arbetsmarknadsstyrelsen upplyst betraktas som goda. Det finns för närvarande färdigplanerade arbeten som beräknas kunna ge sysselsättning för 1 100 personer i länet.

Strukturförändringarna inom näringslivet i länet har fått särskilt ogynnsamma återverkningar för norrköpingsområdet. Detta har aktualiserat frågan om långsiktiga åtgärder för att förbättra sysselsättningsunderlaget där. Arbetsmarknadsstyrelsen beslöt nyligen att intill utgången av år 1968 tillstyrka lokaliseringsärenden som avser projekt i Norrköping. Det slutliga avgörandet av sådana ärenden ligger, eftersom Norrköping faller utanför stöd-

området, hos Kungl. Maj:t. Jag vill uttala att regeringen kommer att positivt pröva ärenden som avser realistiska projekt.

Vidare anförde:

Herr RIMAS (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Johansson för svaret. Om behovet av särskilda åtgärder för att öka sysselsättningen råder inga olika uppfattningar. Jag skall inte dölja att, när interpellationen skrevs, det i första hand var den oroande situationen med brist på arbetsobjekt för byggnadsarbetare, särskilt i västra Östergötland, som gav impulsen.

Nu säger statsrådet: »I vilken omfattning befrielse från investeringsavgift kommer att beviljas för oprioriterade byggnadsarbeten blir beroende på tillgången på lämpliga objekt för igångsättning snarast.»

Enligt uppgift från arbetsmarknadsstyrelsen förelåg vid oktober månads ingång bordlagda eller ej avgjorda byggnadsärenden oprioriterade, som för Östergötlands del belöpte sig till 143 miljoner kronor. Av detta belopp kommer 53,2 miljoner kronor på bostadshus utan statligt stöd, 11,4 miljoner på sporthallar och andra idrottsanläggningar — vari bl. a. ingår sporthallen i Motala med vissa lokaliteter för skolornas behov — och 11,2 miljoner för sjukhus och sjukhem, för att nu bara nämna de kategorier som kan anses mest nödvändiga.

Det skulle alltså enligt den uppgiften inte saknas några lämpliga objekt för igångsättning just nu.

Ett annat område där situationen är dystert har vi i skogsindustrin. I första hand drabbar det skogsarbetarna, och Östergötland är ju även ett skogslän med skogsområden i norra och södra länsdelarna. Jag kan ta ett exempel från den södra skogsbygden. Skogsarbetareförbundets avdelning i Kisa rapporterade den 1 november ett 45-tal ar-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län

betslösa skogsarbetare, och ombudsmannen har sagt: »Jag fruktar att antalet kommer att fördubblas ganska snart om inte läget ljusnar.» Och Ljusnat har det sannerligen inte gjort, bl. a. som följd av den engelska devalveringen en det gångna veckoskiftet.

På detta område finns också en dold arbetslöshet som inte kommer med i någon statistik, genom att småbrukarna — som under vintern har arbete i skogen — mister denna sysselsättning.

När det gäller de speciella problemen i Norrköping är jag tacksam för uttalandet, att regeringen kommer att positivt pröva och ta ställning till arbetsmarknadsstyrelsens förslag att Norrköping för nästa år skall få del av rationaliseringsstödet.

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! Det är ju tyvärr ingen ljus bild av läget i Östergötland interpellationssvaret ger, och om man som norrköpingsbo går direkt på sista stycket i svaret får man där konstaterat, att strukturförändringen inom länets näringsliv haft särskilt ogynnsamma verkningar för norrköpingsområdet. Det är ingen tvekan om att situationen för vår stad är verkligt dystert, och jag vet att statsrådet väl känner till detta, dels på grund av egna iakttagelser och dels genom de intensiva uppvaktningar som skett både under medverkan av länsmyndigheterna och från lokalt håll.

Som östgöte och norrköpingsbo är man tacksam för de positiva åtgärder som redan har vidtagits, men tyvärr måste man säga att de åtgärderna är mera av tillfällig och kortsiktig natur. Därför blir man ju tacksam när statsrådet uttalar, att frågan om långsiktiga åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget har aktualiserats. Det är inga överord om man betecknar det som ett livsvillkor för stadens vidkommande, att Kungl. Maj:t till största möjliga del bifaller de förslag som föreligger. Jag noterar också liksom inter-

pellanten med glädje, att regeringen kommer att med positivt intresse pröva de ärenden som avser mera realistiska projekt.

I dagens lokaltidningar kunde man läsa att stadsförbundet har sammanställt en statistik med uppgifter beträffande antalet personer med socialhjälp i städerna.

Där konstateras att 179 000 stadsbor fått sammanlagt 113 miljoner kronor i bidrag. Det konstateras också att de värst utsatta städerna är Norrköping och Eskilstuna, medan Djursholm är mest gynnat. Socialhjälpen i vår stad har under ett år kostat 4,15 miljoner kronor, och det betyder ungefär 50 öre i skatt. Antalet fall är 75 per 1 000, medan riksmedeltalet ligger på 43. Detta bevisar att det finns behov av hjälp.

Även i andra avseenden har vi tråkiga erfarenheter. Jag tänker närmast på bostadsbeståndet, där vårt läge är att det åldriga bostadsbeståndet — jag höll på att säga slumbostäderna — utgör 22 procent, under det att medeltalet för riket är 13 procent.

Mot den bakgrunden har vi från norrköpingshåll gjort energiska uppvaktningar för att få en extrakvot på 300 lägenheter till sanering, och jag tror, herr statsråd, att om vi till att börja med åtminstone kunde få den extrakvoten så skulle mycket vara vunnit och några av de värsta problemen vara ur världen.

Men detta förringar ju inte på något sätt värdet av de andra åtgärder som i dagens utsatta läge måste tillgripas för att snabbt hjälpa dem som just nu är hårt drabbade. Jag hoppas verkligen att jag skall kunna vara lika tacksam mot statsrådet Johansson när vi får reda på Kungl. Maj:ts beslut, som jag i dag kan vara över det svar som har lämnats.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! I det interpellations-svar som statsrådet Johansson lämnat

Svar på interpellation ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län

säger han att det framför allt är strukturförändringarna inom näringslivet som fått ogynnsamma återverkningar inom norrköpingsområdet. Vi har under lång tid haft en ogynnsam utveckling, framför allt beroende på det förändrade läget för textilindustrin. Men under 1966—1967 har vi hela tiden haft ganska höga arbetslöshetssiffror. Norrköpings stad har vid vissa tillfällen redovisat hälften av hela arbetslösheten i länet. Detta förhållande har både länsmyndigheterna och de lokala myndigheterna under lång tid riktat arbetsmarknadsstyrelsens och regeringens uppmärksamhet på. De kommunala myndigheterna har också uppvaktats i dessa frågor ett flertal gånger, som herr Söderström nämnde, och de uppvaktningarna har också givit resultat.

Men det är framför allt textilindustrin och den äldre arbetskraften där som fått vidkännas betydande svårigheter. I slutet av förra året framställde jag en interpellation till statsrådet Johansson, i vilken jag fäste uppmärksamheten på den äldre arbetskraftens situation. Jag gjorde det efter den utredning som verkställdes av textilarbetsreferbundet. Ett flertal av de åtgärder som vidtagits av arbetsmarknadsmyndigheterna har också gällt den äldre arbetskraften, men detta räcker inte. Därför hälsar vi arbetsmarknadsstyrelsens beslut att tillstyrka lokaliseringsärendet i norrköpingsområdet med stor tillfredsställelse. Av statsrådets svar framgår också att regeringen skall pröva alla realistiska projekt positivt. Detta är glädjande. Och det skulle glädja oss ännu mer om detta uttalande nu inte blir bortglömt i den stora diskussionen rörande alla andra orter. De förändringar som skett i Norrköping har nämligen medfört att vi har kommit i ett mycket utsatt läge.

Med förenade krafter, och om de kommunala myndigheterna får fortsätta med sitt arbete i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och regeringen, tror jag

dock att vi, om vi får stöd i våra strävanden, skall kunna få ett bättre sysselsättningsläge både i länet och i norrköpingsområdet, där besvärligheterna har varit mycket stora.

Men jag kan inte förstå, och jag vill uttala detta i dag, att när arbetsmarknadsstyrelsen beslutade i detta ärende för snart fjorton dagar sedan reserverade sig arbetsgivarrepresentanten i styrelsen. Jag vill inte tolka detta så att arbetsgivarna hyser motvilja mot Norrköping, men det är ändå gott att veta att vi kan lita mer på de fackliga representanterna, på tjänstemännen i arbetsmarknadsstyrelsen och på regeringen än vad vi i detta fall kunde göra på arbetsgivarnas representant i arbetsmarknadsstyrelsen.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag har självfallet ingen annan uppfattning än de andra talare som från denna talarstol har deklarerat sina uppfattningar. Även statsrådet tycker jag har betraktat denna fråga på samma sätt som all annan arbetslöshet ute i landet.

Jag begärde emellertid ordet när herr Rimås tog upp frågan om skogsnäringen och sade att det där finns vissa problem. Han nämnde särskilt södra Östergötland och åberopade i sammanhanget ett uttalande av en ombudsman. Det är alldeles riktigt, herr Rimås, att skogsarbetarna har besvärligheter att brottas med där — liksom jag gissar att de har även på andra områden.

Men det beror ju, herr Rimås, på att skogsägarna i dag säger till sina medlemmar: Ta inte ut något virke ur skogen förrän vi träffat överenskommelse om priserna. Och herr Rimås borde ha upptäckt att en sågverksägare — också i södra delen av länet — sagt att skogsägarnas påstående att de inte får tillräckligt betalt för virket inte håller streck. Den nyssnämnde sågverksägaren var för sin del beredd att anställa ytterligare personal för att utvidga verk-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län

samheten. — Allt detta är tidningsuppgifter, men eftersom herr Rimås trodde på den ena uppgiften måste han väl tro även på den andra.

Läget för skogsägarna i vissa områden kan bli ganska besvärligt, herr Rimås. Vi får ju hoppas att den konjunktursvacka, som vi för närvarande befinner oss i och som inte gäller bara skogen utan även andra näringsgrenar, är tillfällig. Då kan situationen för skogsägarna bli den att arbetskraften inte står till buds den dag den behövs — och detta på grund av att skogsägarna inte kunnat ge arbetarna sysselsättning under lågkonjunkturen.

Herr Rimås har säkerligen läst också dagens nummer av den tidning han återopade. Då har herr Rimås kunnat inhämta att en ombudsman — jag gissar att det är samma ombudsman som det tidigare gällde — varit i södra Östergötland och sagt att skogsbruket där behöver bli föremål för omfattande skogsvårdande åtgärder. Det finns all anledning att uppmärksamma det uttalandet just i dessa tider. Och till skogsägarnas heder skall sägas att de också framhållit att det i den rådande situationen är viktigt att vidtaga skogsvårdande åtgärder för att hålla arbetskraften kvar i sysselsättning.

Jag ser att herr Eliasson i Sundborn nu kommit in i kammaren, och jag förmodar att han avser att ställa regeringen inför ytterligare ett problem. Men herr Eliasson i Sundborn går ju med vissa mellanrum upp i talarstolen och säger: Detta är en åtgärd som centerpartiet tagit initiativ till. Nu vet jag att herr Eliasson i Sundborn har mycket större samhörighet med skogsägarna än jag, och herr Eliasson har här en god utgångspunkt för att säga till centerns partiledare: I dessa frågor skall vi inte bara skälla på regeringen utan vi får själva se till att ta en del av ansvaret. En sådan medverkan av herr Eliasson i Sundborn tror jag skulle vara värdefull.

Jag har velat anföra detta, herr talman, därför att jag anser att de frågor herr Rimås tagit upp är allvarliga. Jag antar att herr Rimås delar min uppfattning att situationen kan bli den som jag angav, nämligen att skogsarbetarna inte finns att tillgå när skogsägarna behöver dem och att orsaken kan visa sig vara att åtgärder för att sysselsätta skogsarbetarna under lågkonjunkturen — motsvarande de åtgärder som genomförts på vissa andra områden — inte vidtagits.

Chefen för inrikesdepartementet, herr slatsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Denna debatt tycks bli i högsta grad östgötsk — och församlingen är just nu så sammansatt att jag inte vet hur det skulle gå vid en omröstning, framför allt om herr talmannen utnyttjade sin rätt att delta. Herr Persson i Skänninge utmanade ju en och annan, bl. a. herr Eliasson i Sundborn, som inte torde vara sen att antaga utmaningen. Jag vill emellertid undanröja det eventuella missförståndet att herr Eliasson i Sundborn skulle vara något speciellt problembarn för regeringen. Jag skall för min del inte lägga mig i en eventuell träta mellan herr Persson i Skänninge och herr Eliasson i Sundborn.

Låt mig framhålla att vi haft anledning observera de frågor som gäller det östgötska skogsbruket. Södra Sveriges skogsägareförening begärde ju ett lokaliseringsstöd för att till Kisa förlägga ett större sågverk, och efter ingående undersökningar beviljade vi ett icke obetydligt lån härför.

Självfallet kommer detta på längre sikt att vara av stor betydelse för skogsbruket i Östergötland.

För herr Rimås vill jag påpeka att vi vidtar åtgärder även när det gäller bostadsbyggandet inom skilda områden, också i Östergötland. Enligt vad jag vet gick en del av den extrakvot som beslutades till Östergötland, bl. a. till Norr-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsproblemen i Östergötlands län

köping. Då det gäller de oprioriterade företagen ger vi nu rikligt med dispenser. Vi vill emellertid inte ha för stora projekt, som kommer att kräva arbetskraft och materiel också sommartid, utan det skall vara sådana projekt som kan beräknas pågå under fyra till fem månader och ge vintersysselsättning. Jag tror att det är angeläget för att söka undvika en övrefterfrågan under våren och sommaren. Det är emellertid frågor som får prövas. Länsarbetsnämnderna får föra fram dem till arbetsmarknadsstyrelsen, och Kungl. Maj:ts kansli får ta slutgiltig ställning till dem.

I norrköpingsregionen, där besvärligheterna enligt vår mening nu ter sig som störst, har näringslivet haft en ensidig sammansättning, vilket herr Johansson i Norrköping har framhållit. Det är klart att det tar sin tid innan själva omställningen blir klar, men jag kan inte finna annat än att norrköpingsregionen bör ha mycket goda förutsättningar såväl kommunikationsmässigt som servicemässigt och med tanke på att arbetskraft finns. När vi kommer ur det bottenläge som vår konjunktur nu har uppvisat och på nytt får intresse för ökade investeringar och för lokaliseringar av företag skall det vara möjligt att också intressera företag för en lokalisering till norrköpingsregionen. Avsikten med det beslut som arbetsmarknadsstyrelsen har fattat, och mot vilket regeringen inte har någon erinran, är att man skall aktivisera sin verksamhet och gå ut till företagen och säga att de vid en lokalisering till Norrköping kan påräkna lokaliseringstöd. Med också dessa möjligheter tror jag att utsikterna ter sig gynnsamma.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller mig som om herr Persson i Skänninge på något sätt lider brist på synpunkter på hur problemen för näringslivet i hans eget län skall lösas, när han kräver att jag

skall ta ställning till vissa företags eller organisationers uppmaningar och dispositioner, särskilt i områden där jag inte alls har någon inblick i förhållandena. Jag förmodar att herr Persson i Skänninge inte är beredd att ta personligt ansvar för om domänverket begränsar avverkningarna någonstans. Jag kan väl inte heller ta något personligt ansvar för dispositionerna hos företag som jag inte tillhör, eller hur?

Det enda jag känner till är att skogsägarorganisationerna centralt har uppmanat till återhållsamhet med avverkningarna. Om herr Persson i Skänninge vet någonting om situationen på detta område, har han reda på att det försigår en lageravveckling av betydande mått inom skogsindustrin. Det finns också andra omständigheter bakom att den köpande skogsindustrin har sagt till skogsägarorganisationerna att de får räkna med väsentligt lägre avverkningar i vinter. Det är detta som ligger bakom hela denna historia. Jag har väl ingen som helst anledning att sedan uttala mig om vare sig domänverkets eller andra företags dispositioner.

Herr PERSSON i Skänninge (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till statsrådet att jag inte tror att regeringen betraktar herr Eliasson i Sundborn som ett problembarn. Eftersom jag vet att herr Eliasson ämnar ställa en interpellation gissar jag emellertid att regeringen får ett problem att tänka på.

Jag vill naturligtvis inte lasta några bördor på herr Eliassons i Sundborn skuldror för Östergötlands vidkommande. Om herr Eliasson uppfattade vad jag sade på det sättet beklagar jag det. När skogsägareföreningarna skickar ut meddelanden med uppmaningen »sälj inget virke med mindre än att prisuppgörelserna är klara» tänkte jag endast att herr Eliasson, som har bättre kontakt med dessa organisationer än jag — bl. a. genom sin egen partiledare — borde

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

kunna påpeka att vissa åtgärder skulle kunna vidtagas så att arbetskraften kunde behållas. Sysselsättningen i Östergötland, sedd som ett isolerat förhållande, tror jag att vi kan klara tämligen hyfsat utan att herr Eliasson behöver tyngas med de problemen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det vore värdefullt om herr Persson i Skänninge inte bara läste sådana uppmaningar utan också försökte förstå innehållet i dem. Där står nämligen »sälj inte virket innan priset är uppgjort mellan organisationerna och respektive köparpart». Det står inte att man skall upphöra med avverkningarna.

Herr PERSSON i Skänninge (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi skulle kanske kunna ta en kurs gemensamt i att läsa. Det står emellertid inte så som herr Eliasson säger utan det står »företag icke några avverkningar med mindre än att priserna har överenskommit».

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för en replik till herr Persson i Skänninge, men det är nu fullkomligt onödigt — jag har inte längre någon anledning att diskutera dessa frågor med honom. Om man vill skjuta skulden för arbetslösheten bland skogsarbetarna på skogsägarna är detta väl ändå att göra problemet litet för enkelt. Herr Eliasson i Sundborn har redan svarat på dessa påståenden och förklarat vilken verkan lageravveckling m. m. har. Kvar står det faktum att om det är efterfrågan på en vara går det också att leverera den. Just nu är det ingen efterfrågan, därför uppstår det arbetslöshet.

Till statsrådet Johansson vill jag säga att det naturligtvis är riktigt att igångsättning av lämpliga byggobjekt skall vara av korttidskaraktär för att inte in-

kräkta på ett kommande sommarhalvårs övriga projekteringar. Det är emellertid mycket svårt att klara den balanseringen. Det krävs därför extra uppmärksamhet av de parter som har att sköta detta arbete.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Herr Rimås' påstående att jag hade överlastat ansvaret på skogsägarna var inte riktigt. Herr Rimås har enligt protokollet sagt att en ombudsman i Kisa har framhållit, att vi har så och så många arbetslösa just nu och att siffran kommer att stiga till det dubbla. Då sade jag att vederbörande ombudsman på ett möte på samma plats i går hade sagt att det finns möjligheter att sysselsätta arbetskraft med skogsvårdande uppgifter. Jag har åberopat samma källa som herr Rimås och jag menar att även arbetsgivarna måste ta sitt ansvar.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag har naturligtvis inte heller lagt ansvaret på ombudsmannen — jag endast åberopade vad han hade sagt för att belysa den arbetslöshetsituation som råder inom ett litet område i en del av Östergötlands skogsbygder. Detta faktum står kvar hur man än vänder på problemet.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag har endast återgivit vad ombudsmannen har sagt om att man för att eliminera arbetslösheten kan sätta in skogsvårdande åtgärder.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

Herr talman! Herr Larsson i Norderön har frågat om jag är beredd att medverka till att de arbetskraftsresurser, som friställs genom den bekymmersamma sysselsättningssituationen, utnyttjas för upprustning av vägar som enligt nu aktuella planer ej väntas bli förbättrade eller ombyggda.

Vägbyggande och förbättringsarbeten på vägnätet är viktiga former av beredskapsarbeten. Detta har, särskilt för den norra delen av landet, inneburit betydande tillskott till vägnätets upprustning utöver de ordinarie vägbyggnadsanslagen. Under förra budgetåret utfördes vägarbeten med beredskapsmedel till en total kostnad av över 270 miljoner kronor. För innevarande budgetår har beslut fattats t. o. m. oktober månad om sådana vägarbeten för en beräknad kostnad av drygt 290 miljoner kronor.

En utökning av beredskapsarbetena skall äga rum under vintern. Regeringen kommer att lägga fram förslag om en höjning med 160 miljoner kronor av anslagen till beredskapsarbeten. För vintern sysselsattes 13 000 man i beredskapsarbeten, i år väntas det bli 25 000. Någon markant ökning av vägbyggen som beredskapsarbeten avses emellertid inte ske.

Det har sedan länge varit en strävan att försöka differentiera formerna för beredskapsarbetena och komma ifrån den tidigare starka inriktningen på just vägarbeten. Det har under senare år varit möjligt att få fram ett rikare register av objekt för beredskapsarbeten. Detta gör det möjligt att bättre anpassa arbetenas art till den tillgängliga arbetskraftens förutsättningar. Det ger vidare en lägre dagsverkskostnad, vilket i sin tur medför förutsättningar att ge fler människor sysselsättning. Denna inriktning av beredskapsarbetena grundar sig på de riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som beslutades vid 1966 års riksdag. I dessa riktlinjer framhölls

också att de vägarbeten som skall komma i fråga måste vara angelägna, och det har varit en riktpunkt vid val av arbeten på allmänna vägar att välja endast sådana projekt som ingår i gällande flerårsplaner. En ökning av vägarbetena utanför dessa planer skulle också innebära en snedvridning av vägbyggandet mellan olika delar av landet.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation. Med tillfredsställelse noterar jag att åtgärder har vidtagits i det prekära arbetsmarknadsläget och att en höjning kommer att föreslås av anslaget till beredskapsarbeten. Frågan är dock om denna höjning är tillräcklig.

Den allra senaste tidens utveckling, bl. a. Englands och andra länders devalvering, kan befaras medföra ökade svårigheter för den redan nu hårt drabbade skogsnäringen. Detta kan leda till ökade sysselsättningsproblem för ifrågasvarande arbetskraft. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till tidningsartiklar i dagspressen i dag, av vilka framgår att arbetslösheten i de sju skogslänen ökat med 25 procent under november. Det anges att säsongarbetarna drabbas särskilt hårt. Flertalet av dessa är småjordbrukare och byggnadsarbetare under övriga delar av året.

Jag kan tillägga att även mitt eget hemlän, Jämtland, uppvisar en dyster siffra. Det noteras där i dag 930 arbetslösa mot 588 i oktober månad, således en ökning med 60 procent sedan föregående månad.

Jag är medveten om att strävandena att differentiera formerna för beredskapsarbetena generellt sett kan vara riktiga. Det är dock viktigt att ta hänsyn till vilka arbeten som är till gagn för den bygd och de människor det är fråga om. För exempelvis Norrlands in-

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

land är det av flera skäl mycket angeläget med en upprustning av vägarna. Ett av skälen är att anslagen till vägunderhåll efter två snörika vintrar i stort sett har förbrukats och att mera pengar måste till.

På grund av konkurrenssituationen har skogsindustrin varit tvungen att rationalisera sina transporter och har lagt ned flottningen i vissa älvar. Transporterna måste i stället genomföras på väg, vilket ställer stora krav på en god vägstandard. En upprustning av ifrågasvarande vägar är således mycket angelägen för skogsnäringen.

En i vägverkets anslagsframställning i maj i år ingående upprättad karta över vägar upplåtna för 10 tons axeltryck och 16 tons boggietryck utvisar i alldeles särskilt hög grad, hur splittrat det tunga vägnätet är i Norrland och framför allt i dess inland. På grund härav kan skogstransporterna långt ifrån alltid följa de lönsammaste vägsträckorna och i övrigt ombesörjas på lönsammaste sätt. Om man från statsmakternas sida är beredd att satsa mer på vägbyggande och förbättringsarbeten inom denna del av landet, så betyder det att skogsindustrins konkurrenskraft säkras. De som sysselsätts i beredskapsarbetena är i betydande utsträckning skogsarbetare, när konjunkturen är mera normala. Dessa arbetstagare skulle således kunna medverka i en basinvestering, som ger dem ökad trygghet i deras ordinarie yrken.

Till detta kan läggas att den alternativa sysselsättning, som kan erbjudas, oftast är röjningsarbeten. Dessa arbeten är nog så viktiga för skogsnäringen men är omöjliga att utföra när snön kommit. Då uppstår en onormalt hög fördyring av dessa arbeten — enligt vårt lokala arbetsmarknadsverk en fördyring på mellan 300 och 400 procent — under det att vägarbeten hindras avsevärt mindre av snö.

Det kan dessutom nämnas att det

finns möjlighet att lägga upp förbättringsarbeten på vägar så, att de som sysselsätts kan bo hemma. Detta innebär självfallet förutom andra fördelar också minskade kostnader.

I sitt svar säger inrikesministern, att det varit en riktning vid val av arbeten på allmänna vägar att välja endast sådana projekt som ingår i gällande flerårsplaner. Vidare säges att en ökning av vägarbetena utanför dessa planer skulle innebära en snedvridning.

Till detta vill jag säga, att vad jag i första hand avsett är de interna planerna för varje län beträffande underhåll och upprustning. Vägmyndigheterna i respektive län bör få möjlighet att utöka dessa planer genom att arbetsmarknadsmedel ställs till förfogande. Som jag tidigare har framhållit har de ordinarie underhållsanslagen i stort sett förbrukats på grund av bl. a. snörika vintrar. En förstärkning av ifrågasvarande vägar är nödvändig, dels för att skaffa de arbetslösa sysselsättning och dels för att skapa förutsättningar för en expansion inom skogsindustrin och näringslivet över huvud taget.

Eftersom inrikesministern nämner ordet »snedvridning» av vägbyggandet inom landet, så vill jag gärna säga att denna snedvridning redan har skett. I den del av landet som jag representerar är vägstandarden synnerligen eftersatt. Det framgår tydligt av vägverkets sammanställningar. Jag tar uppgifterna från mitt eget län, där 69 procent av genomgående länsvägar, som utgör 20 procent av länets hela vägnät, är av icke godtagbar standard. Det är den *näst högsta* siffran i landet. För övriga länsvägar, som är 65 procent av länets hela vägnät, har 72 procent en icke godtagbar standard. Det är den *högsta* siffran i landet.

Snedvridningen är således redan ett faktum, men genom arbetsmarknadsverket finns nu ett bra tillfälle att rätta till något av dessa missförhållan-

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

den. Det bör vara en bättre affär för samhället att låta de människor som det är fråga om bo kvar hemma och bygga vägar till gagn för näringslivet på sin hemort, och därmed för sin framtida försörjning, än att sända dem till andra delar av landet.

Jag hoppas verkligen att statsrådet är beredd att medverka till att vägarbeten i detta sammanhang ges en högre prioritet.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det har redan sagts rätt mycket om sysselloshet här i kammaren under eftermiddagen, men jag vill gärna understryka de synpunkter som herr Larsson i Norderön har framfört. Sysselsättningsläget i skogslänen är ju allvarligt, och eftersom det län jag representerar hör till dem, där skogsnäringen utgör en av basnäringarna, så är sysselsättningsläget även där ganska mörkt.

I mitt hemlän har vi långa transportleder till kustindustrierna, och det gör att rotnettet, som har varit nästan obefintligt förut, nu kommer att bli ännu hårdare pressat. I de flesta fall kommer det att bli nollzoner, och då förstår vem som helst att det blir dåligt med avverkningarna. Dessutom har industrin aviserat mycket mindre behov av virke i år än tidigare.

Alla som har följt diskussionen om skogsindustrin och skogsnäringarna vet också, att det talas om ett alldeles för högt kostnadsläge. Kostnaderna måste sålunda pressas på olika sätt, och man har kommit fram till att transporterna och avverkningarna måste rationaliseras.

I en rationalisering av transporterna ingår förbättring av vägarna som ett alldeles avgörande moment. Även om järnvägstransporter kan förekomma i viss omfattning, måste det ju finnas goda vägar fram till lastplatserna. I den mån

man gör ett avsteg från den arbetsmarknadspolitiska principen och satsar mer på vägar i vissa regioner än man gör i andra, är detta en klok insats, ty då underlättar man ju skogsnäringens möjligheter på sikt inom det området genom att det skapas möjligheter för rationellare transporter. På så vis förebygger man en ytterligare nedgång i sysselsättningen som annars kan uppstå i en kommande svår situation.

Jag tror att man måste se på vägbyggnadsproblemen i Norrlands inland på ett annat sätt än i riket i övrigt, ty transporterna för skogen har en avgörande betydelse på många håll i Norrland, och en rationalisering av dem kommer att få en höjande effekt för all verksamhet inom området. Såvitt jag kan förstå, kan man därför tillåta sig en annan syn på dessa frågor när det gäller Norrland än den man anlägger när man bedömer frågan om beredskapsarbeten i landet i övrigt.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag kan i mycket stor utsträckning instämma i vad föregående talare har sagt. Problemen är enahanda också inom stora delar av Gävleborgs län.

När nu arbetsmarknadsrådet ger anledning till särskilda sysselsättningsfrämjande åtgärder, är det angeläget att den utökning av beredskapsarbetena, som skall äga rum, sätts in på ett sådant sätt att den blir till verkligt gagn för de områden det gäller.

Inrikesministern har sagt att det har funnits en strävan att försöka differentiera formerna för beredskapsarbetena och komma ifrån den ensidiga inriktning på vägarbeten, som tidigare varit för handen. Jag vill icke frångå dessa synpunkters berättigande, men jag är samtidigt angelägen om att understryka vad herrar Larsson i Norderön och Jönsson har sagt. För områdena i

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

norr är det oerhört angeläget, att all möjlig kraft sätts in på en förbättring av vägförhållandena.

Den del av Gävleborgs län som jag kommer ifrån inrymmer ett stort skogsområde, och där finns behov av ett mycket omfattande transportsystem för skogsprodukter. Emellertid finns det ännu i denna dag inte någon som helst fullgod utfartsväg från detta stora och viktiga område. När man nu måste satsa pengar på beredskapsarbeten, måste det ju vara angeläget att man utnyttjar dem för att förbättra vägsituationen. Det anser jag vara en utomordentligt viktig förutsättning för att man skall kunna driva en aktiv lokaliseringpolitik och en sysselsättningsfrämjande politik över huvud taget.

Därför bör man nog tänka två gånger, innan man för bort dessa möjligheter till förbättring av vägarna ur bilden. Det kanske inte heller har gjorts, men jag menar, att man nog bör lägga större vikt vid de här förbättringsåtgärderna än man tycks göra — av interpellationssvaret att döma.

Jag tror alltså att det är nödvändigt att här verkligen fullfölja den upprustning, som man har påbörjat, och jag är särskilt angelägen om att be inrikesministern att något modifiera sitt uttalande om angelägenheten av att som arbetsprojekt välja sådana vägarbeten som ingår i gällande flerårsplaner. För vårt vidkommande är förhållandet nämligen det, att man vid den stora nedprutningen i den senaste flerårsplanen förde bort mycket angelägna vägprojekt inom det område, som jag nyss talade om.

När man nu har möjligheter att lägga mer pengar på den sidan, borde det alltså vara möjligt att ta in någon del av de här angelägna projekten och inte inskränka åtgärden till att endast avse sådana projekt som finns inom gällande flerårsplaner. Man borde här få möjlighet att laga efter läglighet; att välja sådana projekt som är särskilt viktiga

och angelägna — oavsett om de finns med i planen eller inte.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det förefaller som om de ärade talarna hade den uppfattningen, att det nu är julafton, att pengarna nu strömmar till och att det egentligen bara är fråga om var man skall använda alla de pengar som står till förfogande!

Jag måste ta er ur den villfarelsen. Vi använder mycket pengar nu, men det gör vi därför att besvärigheterna är stora, därför att vi har en hög arbetslöshet och att det gäller att ge hjälp till så många som möjligt.

Det är just ur synpunkten att kunna ge värdefull hjälp till så många som möjligt, som vi har kommit fram till att man får välja arbeten som ger mer av sysselsättning. Det ligger inget fel i att vi på vägbyggnadsområdet har fått en utveckling, där de tekniska hjälpmedlen, de stora maskinerna m. m. nu kommer till användning i en utsträckning som vi för tio år sedan knappast kunde ana. Men det betyder också, att dagskostnaden för varje person som är sysselsatt i vägarbete blir hög, ända upp till 900 kronor per man och dag. De 900 kronorna kan man också använda för att låta äldre arbetskraft exempelvis utföra skogsvårdande arbeten, kulturarbeten eller andra i och för sig värdefulla uppgifter, där dagskostnaden kanske ligger vid 70 eller 100 kronor. Låt oss säga att det blir nio personer, som på det sättet kan beredas ett stöd, i stället för en.

Nu får man ju inte hela tiden vara så krass, men jag vill ändå ha fört in denna synpunkt i diskussionen, ty vi kan inte bortse från den.

Jag vill också tillägga, att alla arbeten naturligtvis inte kostar 900 kronor per man och dag, utan skalan går upp ifrån det kostnadsläget och ned till kanske

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

200 kronor per man och dag för vissa skogsbilvägar. Men de stora vägarna, de som verkligen skall byggas för att bära tunga transporter, blir dyra. Vi vill emellertid inte bortse från att en del arbeten har lokaliseringspolitisk betydelse och en strategisk betydelse med hänsyn till skogstransporterna och därmed för industrisysselsättningen.

Men det är inte bara i Norrland dessa problem möter — jag har inte kommit någonstans i landet denna vinter utan att man fört fram önskemål om mer vägar. I Österlen i Skåne, i Dalsland, i Värmland och överallt där jag haft tillfälle att resa under sista tiden har man sagt: »Nu kan vi väl få beredskapsarbeten — en bättre transportled här skulle göra det lättare för oss att klara en del av problemen.» Jag tror också att man måste ha uppmärksamheten riktad på att transportvägarna är alltför dåliga kring våra stora näringscentra. Man behöver bara se på Stockholms omgivningar för att få klart för sig att det krävs åtskilliga miljoner, för att inte säga miljarder, om vi skall kunna klara vårt näringslivs transportproblem på ett tillfredsställande sätt.

Men som sagt var, i den mån det är möjligt och lämpligt att använda beredskapsmedel för vägbyggen är ingen landsdel utesluten. Blir det ökade svårigheter och vi måste söka oss fram till ytterligare objekt, så vet vi att vägarbetena står till förfogande. Emellertid får vi då också ta konsekvenserna av de relativt höga kostnader som detta för med sig.

Vägplanerna innebär ju ändå en form av prioritering, en vägning av vad som får anses viktigast, och det är länsmyndigheterna som verkställer denna planering och gradering. Därför har jag gärna velat säga att man inte skall gå ifrån den graderingen; sedan kan det länkas att man behöver plocka fram mindre objekt till en lägre kostnad och att man kan gå utanför planen eller

längre ned på listan, därför att de längst upp stående projekten med högsta angelägenhetsgrad är så kostsamma. Sådana frågor undersöker man också i detta sammanhang.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet trodde visst det var julafton, men stämningen är ju inte precis sådan. Det är möjligt att han fick det intrycket, men jag vill betona vad jag sade: principen i det stora hela är kanske riktig, dock måste man beakta att vårt län har speciella förhållanden.

Detta måste jag än en gång understryka. Vi har inte ett väl differentierat näringsliv, som på annat sätt kan lösa dessa sysselsättningsproblem, något som man har på många andra håll i landet. Dessutom har skogen och därmed skogstransporterna och vägarna en avgörande betydelse — skogen är en av hörnpelarna i vårt näringsliv. Då hela skogsnäringens existens på sikt är hotad, något som många experter har utvecklat i den pågående allmänna debatten, är detta en mycket viktig fråga; och då borde man utnyttja läget för att göra denna produktiva investering.

Herr LARSSON i Norderön (cp) kort genmäle:

Herr talman! Frågeställningen var väl inte närmast föranledd av att jag vill få till stånd någon julklappsutdelning! Meningen var i stället att få en fördelning av de medel som är avsatta för ändamålet. Vårt lokala arbetsmarknadsverk säger sig inte ha så många andra alternativ än just dessa vägförbättringar att ta till. Skogsröjningarna i all ära, men som jag sade tidigare: de fördras mycket så snart det blir ett par decimeter snö. Det är då ingenting att fortsätta med. Vagarbetena däremot kan förläggas på det sättet att vederbörande arbetare får bo hemma, och de drar i

Svar på interpellation ang. utnyttjande av friställd arbetskraft för upprustning av vägar

regel inte högre dagsverkskostnad än vad fördyrade röjningsarbeten skulle göra.

Frågan är således, vad man skall få göra när det inte finns möjligheter att differentiera mer än så här. För byggande av vatten- och avloppsanläggningar är resurserna inom länet i det närmaste uttömda. Det finns bara här nämnda arbeten att ta till.

Därför tyckte jag det var nedslående när inrikesministern sade, att det inte får ske någon högre prioritering av vägbyggnader i det uppgjorda programmet. Jag vill nu uttala den förhoppningen, att inrikesministern omprövar den delen av sitt svar och förklarar sig villig att medverka. Jag försäkrar att inrikesministern i annat fall kommer att få ta emot en hel del uppvaktningar från våra trakter. Människorna där är i stort behov av förbättring av sådana vägar, som under lång tid försumnats och som inte blivit utbyggda och fått det underhåll som varit nödvändigt. Vid de uppvaktningarna kommer inrikesministern om inte förr att få del av många synpunkter från ortsbefolkningen.

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för den modifiering som inrikesministern gjorde nyss när han sade att mindre vägbyggnader kan komma i fråga, även om de ligger utanför planen. Men jag skulle önska att inrikesministern gick något längre, och jag tycker att han också bör kunna ta hänsyn till var den arbetskraft, som saknar arbete, är bosatt. Om ett område är alldeles särskilt drabbat av sysselsättningssvårigheter, så bör man kunna sätta i gång ett vägbygge där, även om arbetsprojektet råkar ligga utanför planen. Många projekt kan ju trängas om utrymmet, och något av dem kan ju, om inte direkt av en tillfällighet men utan att därför vara mindre angeläget, ha råkat komma vid si-

dan om planen. Det borde vara möjligt, menar jag, att sätta i gång ett sådant projekt, även om det ligger utanför planen, om man därigenom kan bereda arbetskraften sysselsättning inom ett rimligt reseavstånd.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag har naturligtvis ingenting emot att vägbyggen igångsättes för att skapa sysselsättningstillfällen. Men den som förordar skogsbilvägar skall komma ihåg, att det måste till en noggrann planering innan de arbetena kan komma i gång. Man kan inte få skogsbilvägar »på stubben», alltså på bara ett par, tre veckor eller en månad.

Jag vet att skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län tidigare haft så att säga ett förskott i planeringen och därigenom har man fått överta arbeten från andra län, och jag vill fråga den ärade talaren från Gävleborgs län om man har gjort en sådan planering, att man redan nu kan sätta i gång de arbeten han talade om? Kanske nämnde han det i den delen av sitt anförande då jag inte var närvarande i kammaren.

För en tid sedan framställde jag en fråga angående sysselsättningen som rörde det område vi nu diskuterar, och den gav stark genklang och gjorde att vi sedan kunde sätta i gång bl. a. röjningsarbeten i mycket större omfattning än tidigare. Jag kan nämna att inom mitt skogsvårdsdistrikt har vi nu tredubblat antalet röjningslag. Min fråga hade sålunda stor effekt, främst tack vare generaldirektör Bertil Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen, som lovade att sätta till alla klutar för att skapa sysselsättningsmöjligheter.

Även regeringen och arbetsmarknadsstyrelsen tror jag ser med mycket stort allvar på dessa frågor. Jag vill emellertid än en gång framhålla, att om man skall skapa sysselsättningstillfällen genom att bygga skogsbilvägar, så måste det till en omfattande planering. Då

Interpellation ang. den enskilde skolelevens åsiktsfrihet och integritet, m. m.

är det möjligt att skapa sysselsättning, i annat fall går det inte att sätta i gång de arbetena under vintermånaderna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 155, angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, hänvisades propositionen, såvitt avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionerna:

nr 170, med förslag till lag om fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246),

nr 171, med förslag till lag om hyresnämnder, och

nr 172, med förslag till lag om ändring i lagen den 9 juni 1967 (nr 537) angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag; samt

till statsutskottet propositionen nr 173, angående eftergift av fordringar på grund av torvlån.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 156—163, bevillningsutskottets betänkanden nr 59 och 62, första lagutskottets utlåtanden nr 58 och 61, jordbruksutskottets utlåtanden nr 35—37 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 49 och 51.

§ 7

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande nr 59 skulle uppföras när-

mast efter första lagutskottets utlåtande nr 58 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 8**Interpellation ang. den enskilde skolelevens åsiktsfrihet och integritet, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp), som yttrade:

Herr talman! Ganska nyligen har i pressen relaterats hur en skolelev beordats ställa sig i skamvrån på grund av att han vägrat uttala svordomar, vilka förekom i ett litteraturavsnitt ur vilket högläsning skedde. Händelsen aktualiserar frågeställningen, huruvida den enskildes åsiktsfrihet och integritet respekteras till fullo inom skolväsendet. I olika sammanhang har framhållits angelägenheten av att den enskildes frihet skall tillgodoses beträffande religion, och bestämmelser har antagits i detta avseende både för skolans och krigsmaktens vidkommande. Det finns inget att invända mot denna garanti för frivilligheten. Samma omsorg borde dock gälla den, som av principiella skäl ej vill använda för honom anstötliga uttryck.

Naturligtvis kan mot detta resonemang resas invändningen, att svordomarna återfanns i ett litterärt aktstycke och att de var nödvändiga för helheten. Enligt min mening kan det i så fall ifrågasättas huruvida den enskildes principer och livsåskådning skall åsidosättas, endast därför att uppläsningen av ett litterärt stycke skall kunna fullständigt genomföras.

Som ett led i skolans undervisning förekommer filmförevisningar och teaterföreställningar. Åtskilligt som visas är av god kvalitet, men exempel på motsatsen finns också. Vidare användes TV- och radioprogram, jämte böcker som ej

Interpellation ang. finansieringen av hälso- och sjukvården

granskats av statens läroboksnämnd, som undervisningsmaterial. Från föräldrahåll har rests frågan, huruvida någon form av kontroll sker från centrala skolmyndighetens sida av ifrågavarande material. Föräldrarna har i allmänhet mycket liten insyn och ännu mindre inflytande beträffande uppläggningsen av undervisningen, men har dock kvar det huvudsakliga ansvaret för barnens fostran och utveckling. Av denna anledning är det angeläget att föräldrarna har förtroende för den undervisning som ges, och att det material som användes är granskat och godkänt.

Enligt min mening bör därför den granskning av läroböcker, som utföres av statens läroboksnämnd, utsträckas till att omfatta allt undervisningsmaterial i väsentliga frågor, inklusive filmer, teaterföreställningar och radio/TV-program.

Med stöd av vad jag här anfört anhall jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att den enskilde elevens åsiktsfrihet och integritet respekteras på ett tillfredsställande sätt i skolundervisningen?

2. Vill statsrådet medverka till att allt undervisningsmaterial blir föremål för granskning av den centrala skolmyndigheten innan det användes i skolundervisningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. finansieringen av hälso- och sjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp), som yttrade:

Herr talman! Den kommunala beskattningen har under senare år ökat avsevärt. Den genomsnittliga utdebiteringen

för innevarande år har beräknats till 18:70 per skattekrona. Detta innebär att kommunalskatten sedan början av 1950-talet höjts med i genomsnitt nära 90 procent. Bakgrunden till denna utveckling är att viktiga och kostnadskrävande uppgifter av riksdag och regering har anförtrotts primärkommuner och landsting. Att de kommunala uppgifterna ökat i omfattning på senare år beror bl. a. på att verksamheter och därmed kostnader överförts från staten till kommunerna. Sålunda har ju landstingen sedan något år huvudmannskapet även för den mentala sjukvården. Den allmänna kostnadsutvecklingen för landstingen är sådan att den måste särskilt beaktas.

Huvuddelen av landstingens kostnader faller som bekant på sjukvården. 80—90 procent av dess utgifter gäller hälso- och sjukvård. Flera skäl talar för att kostnaderna för denna verksamhet kommer att stiga mycket i framtiden. Sålunda måste man räkna med att det relativt sett ökade antalet åldringar som är att emotse leder till ökad efterfrågan på hälso- och sjukvård. Utnyttjandet av de alltmer komplicerade metoder, som den moderna forskningen ställer i människovårdens tjänst, är också mycket kostnadskrävande.

Mot bakgrunden av det redan höga kostnadsläget och den ökning av utgifterna som kan väntas är landstingens ekonomiska situation mycket bekymmersam. För att bibehålla sjukvården i oförändrad omfattning torde i många fall en höjning av utdebiteringen vara nödvändig, och utrymmet för den utbyggnad av sjuk- och hälsovården som är önskvärd är följaktligen mycket liten. Då kostnaderna inom sjukvårdssektorn stiger snabbare än landstingens skatteunderlag och maximum för utdebiteringens höjd sålunda snart måste tangeras kan resultatet ganska snart bli att utbyggnaden av ifrågavarande sektor måste upphöra.

Man måste också räkna med att pri-

Interpellation ang. utbildningen i miljövårdsteknik

märkommunerna tvingas höja sina utdebiteringar. En sammanlagd kommunal utdebitering av 25 kronor per skatte-krona torde inom kort bli vanlig. Gränsen för skattesatsens höjd kan sålunda inte vara långt borta. När man bedömer denna fråga måste givetvis det förhål-landet beaktas att kommunalskatten är proportionell. Genom att de kommunala utdebiteringarna nått denna omfattning har den inkomstutjämnande effekt, som den progressivt utformade statsskatten varit avsedd att ge, i hög grad neutraliserats. Låginkomstgrupperna har sålunda kommit att få bära alltför stor del av bl. a. de ökade sjukvårdskostnaderna.

Med hänvisning till vad jag här an- fört hemställer jag om kammarens till- stånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa föl- jande frågor:

Är statsrådet beredd att ge kammaren sin syn på landstingens ekonomiska möj- ligheter att företa den utbyggnad av hälso- och sjukvården som ur olika synpunkter måste vara nödvändig?

Är statsrådet beredd medverka till att staten åtar sig ökat ansvar när det gäl- ler finansieringen av hälso- och sjuk- vården?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. utbildningen i miljö- vårdsteknik

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! I september i år starta- des vid John Ericsson-skolan i Öster- sund en ettårig omskolnings- och fort- bildningskurs för ingenjörer i ämnet miljövårdsteknik. Denna postgymnasia- la utbildning av miljövårdare är helt unik; förmodligen är det första gången i Europa ett experiment av detta slag

utförs. En anledning till att kursen kom i gång var ett påvisat behov av miljöingenjörer, men den primära or- saken till att arbetsmarknadsstyrelsen ställde sig till förfogande som finansär till den var antagligen rådande syssel- sättningssvårigheter för tekniker.

Redan nu innan första terminen är avslutad, kan det konstateras att kur- sen innebär en betydande framgång för upphovsmännen. Samtliga elever kom- mer med all sannolikhet att erbjudas anställning av såväl statliga och kom- munala myndigheter som industrin. Behovet av miljötekniker har på intet sätt varit underskattat. Omskolningen har nu snarare karaktären av uppskol- ning. Det är uppenbart att synnerligen starka skäl talar för en permanentning av denna utbildningsform i Östersund. Framför allt bör ansvariga myndighe- ters tveksamhet på denna punkt upp- höra. Den orsakar nu betydande hinder för kursledningen i dess planerings- arbete.

Kursen syftar till att ge en bred grundutbildning av både praktisk och teoretisk art. Insikt i miljövård torde i framtiden vara behövlig för ingenjörer av alla typer. Bl. a. behandlas frågan om luftföroreningar och bekämpandet av dem, olika slag av bullerproblem samt de väsentligaste formerna för vat- tenvård. Men med tanke på att många av eleverna i framtiden troligtvis får uppgifter inom samhällsplaneringen ges en relativt omfattande orientering i samhällskunskap, ekonomi och rätts- kunskap. Miljöingenjören skall i fort- sättningen vara den som förutser, loka- liserar och analyserar miljöskador samt i görligaste mån också angriper dem.

Kursplanen har utarbetats av sär- skilda arbetsgrupper, vilka har stått under ledning av en kommitté, tillsatt av skolöverstyrelsen. Den beräknas sva- ra mot det akuta behov av ingenjörer med kunskap om miljövård som före- ligger vid t. ex. länsstyrelser, hälso- vårdsnämnder, stadsplanekontor och

Interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

inom industrin. Inte minst har man inom det nystartade naturvårdsverket uttryckt sin tillfredsställelse över att kursen kommit till stånd.

Som förut nämnts är det en väl kvalificerad samling av 16 ingenjörer bland cirka 300 sökande som utvalts till kursen och som förmodligen redan är garanterade anställning. Anmärkningsvärt är att cirka hälften av dem tidigare saknade anställning inom sitt fack.

Kostnaden för kursen beräknas bli 150 000 kronor per år. Det är inte helt omotiverat att här jämföra med de 40 000 kronor per år som varje stipendiat kostar om året i utbildning vid svenska och utländska forskningsinstitutioner. Uppgiften kommer från 1964 års naturresursutredning som i årets betänkande tvingas konstatera att tillgänglig personal inte är utbildad för de krav som genomförandet av speciella forskningsprojekt för med sig och som vidare understryker betydelsen av att möjligheter till fackutbildning finns. Det gäller här tydligen att på olika sätt rekrytera och utbilda en forskarkader, som enligt utredningen bör få genomföra forskningsuppgifter för drygt 37 miljoner i framtiden. Östersundskursen kan utgöra en lämplig grund för vidare specialutbildning. Det är i det här sammanhanget berättigat att påpeka, att en mängd skäl talar för just Östersund som kursort även i fortsättningen. Förutom en inspirerande kursledning finns där en oförstörd natur på nära håll, vattendrag vars successiva nedsmutsning kan mätas samt rena västvindar, vilka direkt kan användas för laboratoriemässiga försök.

Vill man fortsätta och eventuellt utvidga utbildningen av miljöingenjörer, möter detta självfallet vissa svårigheter. Lämplig kurslitteratur finns ofast bara på engelska. Där den helt saknas, måste läraren lägga ned ett betydande extraarbete med att utarbeta kompendier. Kursplanerna är långt

ifrån definitivt utformade. Enligt min mening är det dock rimligt att lärare och skollledning nu snarast får besked om huruvida det planeringsarbete man utför kommer att få betydelse på längre sikt. Det har inte ens blivit klart vilka lönevillkor som gäller för innevarande läsår.

Med stöd av det ovan framförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Avser herr statsrådet att inom den närmaste framtiden vidtaga några åtgärder i syfte att permanenta påbyggnadskursen i miljövärdsteknik vid John Ericsson-skolan i Östersund?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Valutadevalveringen i främst England, Danmark och Finland kommer otvivelaktigt att medföra svårigheter för vårt land. England är vår största exportmarknad. En mycket stor del av vår exportindustri — skogsindustrin, varven och verkstadsindustrin men också andra branscher — måste räkna med ökade avsättningssvårigheter. Även delar av vår hemmamarknadsindustri ställs i första hand genom devalveringen av pundet i en försämrade konkurrenssituation. Jordbruket kan också få ökade svårigheter på grund av vad som nu inträffat.

Vårt näringsliv har redan tidigare, främst till följd av inflationsutvecklingen under senare år, ett mycket högt kostnadsläge. Det är uppenbart att konkurrensläget ytterligare försvagas genom devalveringarna i andra länder

Interpellation ang. tidpunkten för uppförande av ett laboratorium för radiobiologi vid lantbrukshögskolan

och att detta medför risker för en ökning av arbetslösheten. För bedömningen av situationen i vårt land är det emellertid av betydelse att Norge beslutat sig för att icke genomföra en devalvering.

Vi har redan nu en betydande arbetslöshet och därtill omfattande beredskapsarbeten och omskolningsverksamhet. Alla ansträngningar måste inriktas på att trygga sysselsättningen i företagen och förebygga ytterligare permitteringar, liksom att lösa sysselsättnings- och trygghetsproblemen för den arbetskraft som av olika anledningar friställes. Detta kräver såväl näringspolitiska åtgärder som en förstärkt arbetsmarknadspolitik. Krav på ökade åtgärder för att stärka näringslivets konkurrenskraft och säkerställa de anställdas trygghet till arbete och inkomst är självklart också en konsekvens av regeringens beslut att icke devalvera den svenska kronan.

Vilka åtgärder som bör vidtagas för att trygga sysselsättningen bör enligt min mening snarast bli föremål för överläggningar mellan regeringen och företrädare för de politiska partierna samt näringslivets och arbetsmarknadens olika organisationer. Åtgärder av generell men också av selektiv karaktär bör övervägas, de sistnämnda på grund av att vissa branscher kan möta större svårigheter än andra.

Från vårt håll har tidigare förts fram förslag om s. k. rundabordskonferenser om de samhällsekonomiska problemen. Regeringen har hittills inte visat något större intresse för sådana överläggningar. Med framför allt punddevalveringen har vi emellertid fått en situation, som ytterligare skärper kravet på åtgärder för ökad konkurrenskraft hos vårt näringsliv och för de anställdas trygghet. Jag är övertygad om att det skulle vara av stort värde, om regeringen vill ta initiativet till överläggningar med företrädare för de politiska parti-

erna samt arbetsmarknads- och näringslivsorganisationerna om hur den situation som vi nu hamnat i bäst skall bemästras.

Det är enligt min mening också angeläget, att regeringen snarast inför riksdagen redovisar sin syn på vilka konsekvenser, som de beslutade devalveringarna kan väntas få för olika delar av vårt näringsliv.

Med stöd av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet redovisa regeringens uppfattning om vilka konsekvenserna kan väntas bli för olika delar av näringslivet till följd av valuta-devalveringarna i främst England, Danmark och Finland?

2. Vill regeringen ta initiativ till överläggningar med de politiska partierna samt olika arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer för att överväga de åtgärder som är nödvändiga för att stärka näringslivets konkurrenskraft och säkerställa de anställdas trygghet till arbete och inkomst?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. tidpunkten för uppförande av ett laboratorium för radiobiologi vid lantbrukshögskolan

Ordet lämnades på begäran till

Herr GREBÄCK (cp), som yttrade:

Herr talman! På många olika håll i världen pågår för närvarande ett intensivt utvecklingsarbete på radiobiologins område. Även i vårt land bedrivs ett i internationella kretsar livligt uppmärksammat och intensivt bedrivet forskningsarbete vid lantbrukshögskolans institution för radiobiologi vid Ultuna. Sålunda genomföres dels på uppdrag av

Interpellation ang. tidpunkten för uppförande av ett laboratorium för radiobiologi vid lantbrukshögskolan

FOA, dels med stöd av årliga anslag från olika forskningsråd omfattande undersökningar av aktuella radioaktiva ämnens transport från atmosfären via mark, vegetation, husdjur och olika vegetabiliska och animaliska livsmedel till människan. Undersökningarna syftar till att klarlägga vilka praktiska motåtgärder, som är praktiskt ekonomiskt genomförbara för att begränsa skadeverkningsarna i händelse av ett kärnvapenkrig eller om en olycka skulle inträffa i samband med atomkraftens utnyttjande.

Vidare pågår i samarbete med vissa in- och utländska forskargrupper undersökningar om möjligheterna att ersätta dyra och tidskrävande kemiska analysförfaranden med analysmetoder grundade på olika kärnfysikaliska fenomen. Det har därvid visat sig att t. ex. oljehalten i enskilda frön och oljeväxter kan bestämmas med hjälp av magnetisk kärnresonans för en bråkdel av den kostnad som hittills använd analysmetod kräver. Då dessutom materialet ej skadas utan efter analysen kan användas som utsäde, kan snabba tidsvinster erhållas inom förädlingen av oljeväxter. Det har t. ex. i vissa fall visat sig att samma resultat med denna metod kan uppnås på 5 år som på 30 år med de klassiska metoderna.

Det föreligger goda utsikter att närbesläktad metodik kan användas för bestämning av kvävehalten i olika organiska material, och det synes ej osannolikt, att även halten av vissa aminosyror skulle kunna bestämmas på liknande sätt. Här krävs emellertid ett intensivt utvecklingsarbete som nu hindras på grund av brist på lokaler och utrustning. Då det är fråga om utvecklingsarbete av den största betydelse för fortsatt rationalisering inte bara inom forskningsarbetet utan även inom kommersiell verksamhet vore det högst beklagligt om det planerade laboratoriebygget skulle komma att skjutas på framtiden.

För närvarande bedriver fyra u-landsstipendiater och tre svenskar licentiatstudier vid lantbrukshögskolans institution för radiobiologi. Detta visar att intresset för utökad användning av isotoper och strålkällor som analytiska verktyg inom jordbruksforskningen är stort. Doktor Sigvard Eklund, chef för FN:s internationella atomenergibyrå, har understrukit detta genom att offentligt uttala att jordbruket är det viktigaste tillämpningsområdet när det gäller användning av ledisotoper och strålkällor. De laboratorielokaler, som för närvarande står till institutionens förfogande för undervisning och forskning, är emellertid helt otillfredsställande, och det är ur strålskyddssynpunkt ej försvarligt att fortsätta med dessa provisorier.

De frågeställningar som bearbetas vid institutionen anknyter nära till ett flertal naturvårdsproblem. Institutionen skulle därför, om den försågs med resurser enligt i princip redan beslutad omfattning, kunna effektivt biträda även vid bearbetningen av viktiga problem rörande luft-, vatten- och markvärden.

De akuta lokalproblem, som nu hindrar institutionens arbete, skulle snabbt lösas om den projekterade laboratoriebyggnaden uppfördes. Då denna är projekterad på sådant sätt att det är utan betydelse om veterinärhögskolan kommer att omlokaliseras till Uppsala eller ej, synes ytterligare uppskov sakna grund och endast medföra att ett viktigt utvecklingsarbete icke effektivt kan fullföljas.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet i tillfälle att ange den ungefärliga tidpunkten när uppförandet av ett laboratorium för radiobiologi vid lantbrukshögskolan kan påbörjas?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. orsakerna till den under de senaste åren inträdda ökningen av socialhjälpen

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Vid skilda tidpunkter har riksdagen fattat beslut om genomförande av olika reformer inom socialpolitikens område, av vilka flera syftar till att garantera den enskilde medborgaren ekonomisk trygghet vid sjukdom och andra svårigheter. Bland dessa trygghetsskapande åtgärder märks lagen om socialhjälp.

Enligt socialhjälpslagen kan den enskilde medborgaren erhålla dels obligatorisk, dels frivillig hjälp från samhällets sida. Den sistnämnda hjälpen utgår enligt de grunder som kommunens fullmäktige bestämmer eller i enlighet med vad socialnämnden anser erforderligt. Obligatorisk hjälp utgår till den som är arbetsförmögen samt till den som av hälsoskäl helt eller delvis måste avhålla sig från arbete. En ytterligare förutsättning för sådan hjälp är att hjälptagaren är medellös och att hjälpbehovet ej tillgodoses på annat sätt.

I statistiska centralbyråns meddelanden redovisas bl. a. kommunernas utgifter för socialhjälpen. Denna statistik grundar sig på årliga uppgifter från socialnämnden i varje kommun. Uppgifterna avser såväl antalet hjälpfall och hjälptagare som socialhjälpens värde i kronor under ifrågavarande år. Med »hjälpfall» avses den familj som erhållit socialhjälp, oavsett om sådan hjälp utgått till endast en eller två eller flera av dess medlemmar.

Under år 1966 var antalet hjälpfall 149 173, vilket innebar en stegring med 12 374 eller 9,3 procent jämfört med år 1965. Ökningen av antalet hjälpfall var 2 901 på landsbygden och 9 833 i städerna. Socialhjälpens värde ökade från 144,8 miljoner kronor till 172,0 miljoner kronor under samma tidsperiod.

I målsättningen för den trygghetspolitik som förts ingår ju bland annat att förebygga behov av socialhjälp. Trots detta har siffrorna för socialhjälpen stigit markant, och det är angeläget att en redovisning av orsakerna till denna utveckling lämnas.

Med hänvisning till vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för de viktigaste orsakerna till ifrågavarande ökning av socialhjälpen?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 339, i anledning av vissa motioner i frågor inom socialdepartementets verksamhetsområde; och

från jordbruksutskottet:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark.

§ 15

Anmälades motionen nr 1119, av herrar *Tobé* och *Allard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 160, med förslag till förordning om ändring i i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), såvitt avser bl. a. axeltryck, bruttovikt och fordonslängd, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Nihlfors* (fp), till herr statsrådet och chefen för civildepartementet an-

gående möjligheterna för personer som lider av epilepsi att erhålla tjänster inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden,

fru *Lindberg* (s), till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående epilepsi som hinder för erhållande av ordinarie statlig tjänst,

fru *Lindberg* (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående uppgiftsskyldigheten beträffande epilepsi vid anhållan om lysning, och

herr *Magnusson* i Borås (h), till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående begränsning av importen från länder med mycket låg prisättning.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.51.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 22 november

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande november.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 1119.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående den enskilde skolelevens åsiktsfrihet och integritet, m. m.,

herr *Larsson* i Öskeviksby (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående finansieringen av hälso- och sjukvården,

herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), till herr statsrådet och chefen för eck-

lesiastikdepartementet angående utbildningen i miljövårdsteknik,

herr *Eliasson* i Sundborn (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar,

herr *Grebäck* (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tidpunkten för uppförande av ett laboratorium för radiobiologi vid lantbrukshögskolan, samt

herr *Gustavsson* i Alvesta (cp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående orsakerna till den under de senaste åren inträdda ökningen av socialhjälpen.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 4

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av motioner om rationalisering av undervisningsväsendet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Sänkt skolålder

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av motioner om sänkt skolålder.

I de likalydande motionerna I: 488 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 618 av herrar *Hedlund* och *Ohlin* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning av förutsättningarna för en successiv sänkning av åldern för inträde i grundskolan eventuellt genom inrättande av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer.

Utskottet hemställde, att riksdagen icke måtte bifalla motionerna I: 488 och II: 618.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajiser* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (h), *Ståhl* (fp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Källstad* (fp), *Sjönell* (cp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall motionerna I: 488 och II: 618 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning av förutsättningarna för en successiv sänkning av åldern för inträde i grundskolan eventuellt genom inrättande av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Statsutskottets majoritet har inte delat den uppfattning som motionärerna har, att tiden för en omprövning av skolinträdesåldern nu är inne. Utskottet skriver att det framför allt

behövs mera vetenskaplig forskning. Jag skall strax återkomma till den frågan.

Vi reservanter till statsutskottets förevarande utlåtande anser emellertid att inte minst den snabba samhällsutvecklingen har medfört att barnen nu, under 1960-talet, befinner sig i en helt annan situation än de barn som levde i början på detta århundrade. I motionen har framhållits att våra dagars sexåring har stora möjligheter att nå snabbare mognad och att få en rikare erfarenhetsvärld än barnen ett halvt sekel tidigare tack vare moderna kommunikationer och våra massmedia. Vi har därför hävdad att mycket talar för en tidigare skolstart. Detta har också många fördelar från social, medicinsk och psykologisk synpunkt, och det finns även en föräldraopinion för den saken.

Det problem som motionärerna tagit upp och som vi anser vara mycket väsentligt i dagens skolsituation framstår inte minst vid en internationell jämförelse som mycket betydelsefullt. Jag menar också att flera övertygande skäl bestämt talar för att den utredning vi begärt angående en omprövning av skolinträdesåldern kommer till stånd omedelbart. Detta utredningskrav motiverar också intensifierad forskning rörande den psykiska utvecklingen hos förskolebarn och barn i de lägre skolåldrarna i syfte att vinna kunskap om bl. a. huruvida småbarnspedagogiken kan förbättras.

Stor enighet råder om skolans positiva betydelse för barnens sociala fostran. Likaså tycks barn med förskola klara första skolåret bättre än andra barn. Redan nu förekommer det i en del andra länder att sexåringar undervisas i delar av det lärostoff som ingår i grundskolans årskurs 1.

En sänkning av skolinträdesåldern genom inrättandet av en allmän och utbyggd förskola tycks ligga i linje med den åsikt som 1957 års skolberedning anförde på denna punkt. En utredning om förutsättningarna för sänkt skolinträdesålder bör därför enligt vår me-

Sänkt skolålder

ning göras, men jag vill understryka att en eventuell utredning förutsättningslöst bör pröva frågan om skolpliktidens längd och undersöka i vad mån begreppet skolmognad behöver modifieras.

Till utskottsutlåtandet och reservationen är fogat ett yttrande av skolöverstyrelsen av den 9 juni i år, ett ganska omfattande opus, där skolöverstyrelsen påpekar vad som tidigare anförts inom detta problemkomplex.

Jag vill bara som hastigast antyda att 1940 års skolutredning uppmärksammade behovet av att vid uppgörande av framtidsprogram för skolan ta större hänsyn till den s. k. förskoleåldern.

Också 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården var sysselsatt med utredning av detta ärende. Beträffande anknytningen till den obligatoriska skolan ansåg denna kommitté att starka skäl talade för att barnstugorna, inkluderande både förskolor och daghem, skulle sortera under skolmyndigheterna.

1946 års skolkommission hänvisade till den sistnämnda utredningen och ägnade frågan en viss uppmärksamhet. Kommissionens uttalade att en utbyggnad av förskoleinstitutionerna ligger i linje med kommissionens planläggning för skolväsendet. Det hette i dess betänkande bl. a. att ett närmare pedagogiskt samarbete mellan förskola och de egentliga skolstadierna måste uppmuntras. Skolöverstyrelsen har i samband med denna frågas tidigare behandling framhållit att grunden för samarbetet bör läggas genom en sammankoppling av för- och småskolläro utbildningen.

Frågan togs vidare upp i grundskolebetänkandet 1961, där man förde fram tanken om ett tidigt omhändertagande av barnen och uttalade att vi säkerligen inte kommer från att förr eller senare allvarligt överväga inrättandet av förskoleklasser eller att låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern.

Man ansåg det vara en viktig upp-

gift att bygga ut förskoleväsendet med syfte att så småningom införliva det med det allmänna skolväsendet. Ett flertal remissinstanser förordade också att förskolan skulle införlivas i det obligatoriska skolväsendet, varvid förskolorna skulle lyda under skolstyrelserna och skolöverstyrelsen.

Utskottsmajoriteten har nu hänvisat till att den vetenskapliga forskningen om den psykiska utvecklingen hos förskolebarnen och barn i de lägre skolåldrarna ännu långt ifrån hunnit ge tillräckligt underlag för en bedömning av frågan. Jag har då frågat mig varför man i våras avvisade en av mig väckt motion, II:116, där just denna fråga togs upp. I motionen upptogs spörsmålet om den utvecklingspsykologiska forskningen till närmare skärskådande och föreslogs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning om inrättande under det närmaste budgetåret av en professur i utvecklingspsykologi, särskilt förskoleålderns psykologi och pedagogik.

Jag vill i detta sammanhang poängtera att den utvecklingspsykologiska forskningen särskilt rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik är ett forskningsfält, som i vårt land är starkt försummat. Därför menar jag att kraftiga åtgärder nu behöver vidtagas på detta område inte minst mot bakgrund av den utbyggda daghemsverksamheten och de tidigare barnaårens avgörande betydelse för individens fortsatta utveckling.

Jag kan nämna att det vid karolinska institutet för närvarande pågår en s. k. längdsnittsstudie, som börjar med mödraintervjuer under graviditeten och som sedan följer barnets utveckling genom uppväxtåren. Denna studie, som ekonomiskt stöds dels av Centre International de l'Enfance i Paris, dels av medicinalstyrelsen, sysslar för närvarande just med barn i skolåldern. Den enda institution i övrigt här i landet som kontinuerligt ägnar sig åt detta forsknings-

Sänkt skolålder

fält tillkom år 1957 vid det barnpsykologiska forskningslaboratoriet, som då var förlagt till Stockholms universitet. 1964 överfördes detta till lärarhögskolans i Stockholm pedagogisk-psykologiska institution. Samtidigt inrättades där en laboratur i utvecklingspsykologi, särskilt förskoleålderns psykologi och pedagogik.

Det finns onekligen många objekt för utvecklingspsykologisk forskning, t. ex. barnstugorna, men det som nu är aktuellt för oss är utvecklingspsykologisk forskning rörande den obligatoriska förskolan. Från arbetsmarknadens parter liksom från andra håll har under senare tid allt oftare framförts förslag om att barntillsynen för sexåringar — ibland också för femåringar — skulle ordnas genom att ett eller två obligatoriska förskoleår införs. Då tänker man sig en förskola som är knuten till grundskolan. Som ett annat motiv för en dylik anges ibland att om barnen börjar skolan tidigare än nu, så slutar de också skolan tidigare, och då förutsättes att samma kunskapsmått skall inhämtas trots elevernas lägre grad av psykofysisk utveckling och mognad. Likaså har i debatten framförts förslag om en sänkning av skolinträdesåldern till sex år. Alla dessa förslag motiverar en väsentlig ökning av forskningsinsatser som belyser utvecklingen under barnåldern lika väl som pedagogiken inom förskolan respektive skolans lågstadium samt övergången från den förra till det senare.

Forskningsproblemen på detta område är i tillämpliga delar identiska för förskola och lågstadium. Särskilt viktigt är att experimentellt utpröva ett pedagogiskt program avpassat för barn i här angivna åldrar — alltså att icke utgå från den nuvarande skolans krav på nybörjarna utan från barnens utvecklingsnivå. Tillämpningen kan sedan antagas bli förslag till förändringar av både förskolemetodiken och lågstadiets metodik i vidaste mening.

Jag framförde redan i våras förslag om inrättande av en professur i utvecklingspsykologi. Om forskningen skall kunna främjas är det nödvändigt att akademiska lärostolar i ämnet utvecklingspsykologi inrättas. Därmed avser jag närmast ämnet utvecklingspsykologi, särskilt förskoleålderns psykologi och pedagogik. Till dessa bör forskningsinstitutioner med ett tillräckligt antal assistenter knytas samt försöks- och demonstrationsinstitutioner rymmande såväl daghem för barn upp till sju års ålder som förskolor, lekskolor, och fritidshem för skolbarn. Denna forskning bör enligt min mening anknytas till universiteten.

I skolöverstyrelsens långa översikt har det nämnts att ifrågavarande motion väckts men att statsutskottet föreslagit riksdagen att motionen inte skulle föranleda någon utgård. Nu har emellertid utskottets ledamöter betonat vikten av vetenskaplig forskning, och min fråga är då, om inte det förslag som jag framförde i våras nu verkligen blir aktuellt på allvar igen.

»Enligt skolöverstyrelsens uppfattning bör samhället och dess skolmyndigheter i första hand satsa på en snabb utbyggnad av förskoleinstitutionen», får vi veta i skolöverstyrelsens yttrande av den 9 juni i år. Vidare heter det i yttrandet: »Den lokala samordningen och det praktiska samarbetet mellan förskola och lågstadium är därvid av väsentlig betydelse, liksom även en intensifierad forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik.»

Jag kan inte dra andra slutsatser än att skolöverstyrelsens yttrande borde ha resulterat i ett förslag, som mer anknyter till motionärernas synpunkter. Jag anser det något förvånande att skolöverstyrelsen till slut inte finner skäl att förorda den utredning motionärerna påyrkar, eftersom hela det opus styrelsen har gett oss snarast talar till förmån för den utredning som vi reservanter har föreslagit.

Sänkt skolålder

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 157.

I detta anförande instämde herrar Wiklund i Stockholm och From (båda fp).

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! För mer än 100 år sedan beslutades att skolplikten i vårt land skulle börja det kalenderår då barnet fyller 7 år. Beslutet gäller fortfarande, trots den stora omdaning som har ägt rum i samhället. Behovet av att låta barnen delta i organiserad grupp-gemenskap har starkt ökat under årens lopp och har framträtt alldeles särskilt under de senaste åren.

I anledning härav har ett betydande antal förskolor kommit i gång, men dessa är inte införlivade med det allmänna skolväsendet. På det lokala planet är det barnavårdsnämnden som enligt barnavårdslagen skall ha uppgiften att svara för förskolorna. Regionalt har länsstyrelsen uppsikt och centralt socialstyrelsen. Men utbildningen av förskollärarna sker under tillsyn av skolöverstyrelsen.

Att det föreligger stort behov av organiserad gruppverksamhet för barnen innan de fyllt 7 år torde de allra flesta i dagens läge vara överens om. Ingen försöker heller bestrida att förskolorna fyller en viktig uppgift. Men frågan är om den organisationsform vi nu har är den bästa. För min del anser jag att det vore välbetänkt att utreda förutsättningarna för en sänkning av åldern för inträde i grundskolan, eventuellt genom inrättande av en allmän förskola.

Denna tanke är, som herr Källstad nyligen sagt, inte ny. Om man läser i det utskottsutlåtande vi nu behandlar och tar del av skolöverstyrelsens yttrande i anledning av dessa motioner finner man att olika utredningar har lagts ned tankemöda på denna fråga.

1946 års skolkommision uttalade sig

för att ett närmare pedagogiskt samarbete mellan förskola och de egentliga skolstadierna skulle uppmuntras. I anledning av nämnda betänkande yttrade skolöverstyrelsen då bl. a. att »förskolornas pedagogiska funktion är så framträdande och betydelsefull, att det är fullt naturligt, att förskoleinstitutionerna organisatoriskt anknys till skolväsendet i övrigt».

Vi kan alltså konstatera att skolöverstyrelsen för mer än 20 år sedan hade den uppfattningen, att förskoleinstitutionerna organisatoriskt skulle vara anknutna till skolväsendet i övrigt.

Här har också återopats grundskolebetänkandet och de synpunkter som framfördes i detsamma. Visserligen hade den beredningen inte till uppgift att ägna problemet med inträdesåldern i skolan någon större uppmärksamhet, men den uttalade ändå, att »vi säkerligen icke kommer ifrån att förr eller senare allvarligt överväga inrättandet av förskoleklasser eller att låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern». Det sägs också i grundskolebetänkandet, att »en viktig uppgift under kommande decennier blir att bygga ut förskoleväsendet med syfte att så småningom införliva det med det allmänna skolväsendet».

Enligt min mening var det framsynta människor, människor med blick för vad framtiden kommer att kräva, som skrev vad jag här citerat. De som var med i 1957 års skolberednings arbete har nu möjligheter att stödja ett förslag som går i linje med vad de själva skrev i det betänkande som avgavs år 1961, i den mån de har säte och stämma i riksdagen i dag.

Att denna fråga ännu inte har blivit föremål för utredning anser jag inte att vi har någon anledning att kritisera. Det har till dags dato varit så mycket annat på skolans område som gett fullt upp med arbete, att mycket talar för att om man hade startat denna utredning kunde den ha kommit i gång för

Sänkt skolålder

tidigt. Jag finner det emellertid inte välbetänkt att nu vänta längre. Det på senare år alltmer stegrade behovet av förskolor och en allt vidare föräldraopinion som önskar att förskolorna skall införlivas med det allmänna skolväsendet är enligt min mening en stark motivering.

Jag har citerat något ur grundskolebetänkandet. Det fanns remissinstanser som beklagade att inte 1957 års skolberedning fått uppdraget att utreda förskolornas uppgifter och ett eventuellt inlemmande av dessa skolor i det obligatoriska skolväsendet. Jag har redan gjort antydan om att jag inte instämmer i dessa beklaganden. Det har hittills varit arbete nog på skolans område, och åtskilliga erfarenheter torde ha vunnits sedan år 1961, då nämnda utrednings betänkande avgavs. Fler vinnes väl, även om vi nu beslutar att begära en utredning i denna fråga, innan dess betänkande kan avlämnas.

I det yttrande som skolöverstyrelsen har avgett i anledning av de motioner som ligger till grund för utskottsutlåtandet sägs, att det inte finns några klara belägg för att skolplikten, om eleverna börjar skolan vid 6 års ålder, skulle kunna upphöra redan vid 15 års ålder och ändå samma utbildning kunna ges. Ja, vore detta klart, behövde man inte utreda frågan. Skolöverstyrelsen kan inte heller hävda att det inte skulle kunna gå att ge samma utbildning från 6 till 15 år som från 7 till 16 år. Här är det än så länge fråga om tro, inte om vetande. Varken i motionerna eller i reservationen har det gjorts ett bestämt uttalande i denna sak. Jag anser det personligen inte otroligt att det skulle gå, men det är givetvis bara tro också från min sida. Jag är medveten om att skall det lyckas att ge samma utbildning, måste lågstadieundervisningen läggas om när det gäller såväl innehåll som metodik. Men det bör inte vara någon omöjlighet.

Skolöverstyrelsen är emellertid tve-

san och framhåller fortsättningsvis: »De undersökningar som gjorts tyder för övrigt på att det försprång som vissa barn ibland vinner genom tidig start relativt snart tas igen. Mognaden i olika avseenden kommer olika fort för olika barn. Det finns exempel på att den som börjar senare på kortare tid lärt sig lika mycket som den som börjat tidigare men då kanske inte var mogen de uppgifter som gavs.»

Om detta vore mycket att säga. Jag kan utan vidare instämma i att skolmognaden inträder olika fort hos olika barn. Därutöver vill jag i anledning av skolöverstyrelsens yttrande säga, att man inte kan betrakta det som ett skäl för att generellt höja inträdesåldern till åtta år att barnen skolmognar olika fort. Man kan säkert anföra både positiva och negativa exempel på en inträdesålder av såväl sju som sex år. Ingen har emellertid föreslagit att skolmognadsprovet skall tas bort. Skulle det kunna göras mera tillförlitligt, så sannoligen inte mig emot, tvärtom.

Det har i diskussionen om inträdesåldern i skolan sagts att sjuårsgränsen inte har valts av en slump. Säkert är detta riktigt. För hundra år sedan kunde man nog inte gå längre ned i ålder. Jag har själv många gånger undrat över att barnen klarade sig så bra som de gjorde med de långa skolvägar de hade att gå, ofta dåligt klädda och med en mager matsäck. I dag är förhållandena annorlunda. Vi har skolskjutsar, vi har välklädda skolbarn och vi låter dem få lagad, näringsrik mat i skolan.

Utskottsmajoriteten anser att »den vetenskapliga forskningen om den psykiska utvecklingen hos förskolebarn och barn i de lägre skolåldrarna ännu långt ifrån hunnit ge tillräckligt underlag för en bedömning av frågan». Visst kan man hålla med om att det behövs forskning också när det gäller den psykiska utvecklingen. Ingen vill bestrida det. Men vi ser dock att förskolan tränger fram. Allt fler anser att den skall in-

Sänkt skolålder

förlivas med det allmänna skolväsendet. Detta är obestridliga fakta och förhållanden.

Visst är i allmänhet inte en sexåring lika väl psykiskt utvecklad som en sjuåring. Men undervisningen och därmed skolmognadsbegreppet måste givetvis anpassas till detta faktum. Därför kan man instämma i att det behövs forskning med tanke på både skolmognad och skolmognadsprov.

Vi måste göra klart för oss att en pedagogisk forskning och en utveckling av de pedagogiska hjälpmedlen kan revolutionera traditionellt skoltänkande och eliminera de problem vi nu anser finnas med en skolstart vid sex års ålder. Att stanna vid att inom ramen för den organisation vi nu har bygga ut förskolan i nuvarande form och utöka samarbetet mellan förskolan och grundskolans lägstadium är enligt min mening inte den bästa lösningen. Utskottet anser emellertid att detta är det mest angelägna i dagens läge. Ingenting hindrar att detta beaktas innan en ny utredning är färdig. Det kan ge oss erfarenheter av värde. Det är inte bara fråga om dagens läge; det är framtiden det gäller.

Jag har nämnt att denna fråga har varit föremål för intresse och uttalanden under många år och att detta intresse har stegrats. Därför är jag övertygad om att vi inte kan komma ifrån att allvarligt överväga inrättandet av förskoleklasser eller att låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern. Det är lika sant i dag som det var när 1957 års skolutredning skrev det.

Därför anser jag det vara välbetänt att bifalla reservationen och yrkar, herr talman, bifall till denna.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Herr Källstad och herr Mattsson har så utförligt argumenterat för reservationen, att det kanske vore onödigt för mig att ta till orda. Men jag vill ändå göra det, även om man

ibland får ett intryck av att denna fråga är ganska självklar. Inte minst det hundraåriga perspektiv som herr Mattsson målade upp för oss tyder på det.

Jag skulle vilja anlägga ett par synpunkter som kanske ligger litet vid sidan av dem som hittills har framkommit.

Jag är mycket angelägen om att vi snarast skall få till stånd en samordning mellan förskolan och den obligatoriska skolan. Det är naturligtvis inte rimligt att dessa båda skolformer har olika huvudmän. Så länge de har det kan vi aldrig få någon effektiv samordning till stånd. Därom kan många kommunalmän här i landet vittna.

Så länge vi har den nuvarande anordningen med sju år som stipulerad ålder för inträde i det obligatoriska skolväsendet är det vidare angeläget att det finns möjlighet för skolmogna barn att börja skolan vid sex års ålder. Den möjligheten är för närvarande begränsad, vilket jag tror är ett stort fel. Därför är det ytterst angeläget att vi snarast får vidgade möjligheter för alla barn att börja skolan tidigare, om de kan klara detta.

Slutligen skulle jag, herr talman, vilja peka på det förhållandet att statsutskottets 14 borgerliga ledamöter samlat sig om en reservation beträffande en motion med yrkande om utredning. Mot denna reservation står utskottets 16 socialdemokratiska ledamöter. De vill inte vara med om en utredning. Det är ganska signifikativt att det är de borgerliga oppositionspartierna som är reformvänliga och progressiva i denna fråga, medan den socialdemokratiska majoriteten bildar en bastant konservativ motståndsgrupp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! De föregående talarna har påpekat att dagens barn har ett

Sänkt skolålder

helt annat utgångsläge än barnen hade när vi fick vår obligatoriska folkskola. Herr Turesson sade i slutet av sitt anförande att det är reformvänligt och progressivt att vilja sätta barnen i skola ett år tidigare, medan det är reaktionärt att vilja unna dem ett år till att leka på.

Jag håller med om att barnen befinner sig i en annan situation i dag. När 1842 års skolordning genomfördes sattes fattiga fem—sexåriga barn i arbete i hemmet eller till och med hos en arbetsgivare. Man krävde då en insats av dem. Våra äldsta fabriker anställde femåringar, som kunde krypa i vävstolarna, och detta ansågs då vara helt i sin ordning.

I vår första skolstadga sattes skolåldern till 7—13 år men med möjlighet för barnet att få sluta skolan det år det fyllde 12 år, d. v. s. när många av dem endast var 11 år, om föräldrarna var så fattiga att barnens arbetsinsats behövdes för familjens försörjning. Denna paragraf utnyttjades flitigt långt in i detta århundrade.

Det lever fortfarande människor — de har funnits också här i riksdagen — som fick sluta skolan och börja förvärvsarbete vid 11 års ålder. Att återgå till att ställa krav på småbarn är icke reformvänligt. Lika väl som vi nu har råd att låta människor bli gamla utan att dessförinnan ha blivit utslitna, lika väl har vi råd att låta dem vara barn till dess den egentliga lekåldern är över.

Det sägs ibland att leken är barnets arbete. Ser man hur oerhört intensivt sexåringar leker i lekskolan och tänker på hur helt de går upp i sin lek, då inser man att det för dem är fråga om mycket allvarliga ting.

Man säger att en stark föräldraopinion kräver en tidigare skolstart och ett överförande av lekskolorna till skolstyrelserna. Jag är inte så säker på det. En mycket stark och enhetlig föräldraopinion kräver tillgång till förskolor

för alla barn som så önskar — inte bara för sexåringarna utan även för femåringarna.

När förskoleseminarierna skulle föras över till skolöverstyrelsen och betänkandet härom var ute på remiss var jag med på en hel del diskussionsmöten. Den våldsamma reaktionen mot att ens ge ett finger åt möjligheten att skolan skulle få sätta sin prägel på förskolan kom som en fullständig överraskning för mig. Man ville ha förskolor men man ville ha dem fria från skolan. En mamma sade t. o. m. på tal om den obligatoriska förskolan: »Vi vill inte ha det så, att polisen hämtar sexåringarna om de inte vill gå i skolan.»

Nu tror jag inte att den risken skulle finnas — man får naturligtvis träffa smidiga anordningar. Ett faktum är emellertid att sexårsåldern är en svår ålder — det vet alla föräldrar, och det är ett av skälen till att en del desperat kräver tidigare skolstart. De menar att vi måste få någon ordning på detta. Men om det då finns förskola, så finns där sysselsättningsmöjligheter som är lämpade för sexåringen. Man talar om sexårs- eller skolmognadskrisen, som de flesta barn går igenom och som är ganska prövande för omgivningen. Det är bättre att den krisen är över innan den obligatoriska skolan har börjat. Om sexåringen en morgon är alldeles ur gängorna kan mamman utan vidare låta honom stanna hemma från lekskolan men det kan hon inte när det gäller den obligatoriska skolan.

Herr Turesson påtalade att samtliga socialdemokrater gick emot denna utredning. Vi kanske inte hade varit lika hårda motståndare till den, om inte den andra delen av motionen hade funnits. Där talas om att skolåldern eventuellt skulle kunna sänkas till femton år i stället för sexton. Man skulle alltså skjuta hela grundskolan ett år nedåt. En sådan ändring vill vi över huvud taget inte vara med om.

Herr Mattsson sade att vi inte vet,

Sänkt skolålder

om det inte går lika bra om den skolpliktiga åldern är 6—15 som 7—16 år. Jo, så mycket vet vi. Även om det inte finns vetenskapliga undersökningar med statistik, tabeller, test o. s. v. har vi dock en så långvarig erfarenhet, att vi mycket väl vet att utvecklingstakten är olika för olika barn. Det finns barn som är lika utvecklade vid sex år som normalbarnen är vid sju. Det är anledningen till att vi har skolmognadsprov för att ge barnen möjligheter att börja tidigare. Herr Turesson ville ha dessa möjligheter vidgade. Det skulle vi nog alla vilja, om skolmognadstesten var tillförlitligare än de är. Men de är mycket schablonartade och ger inga säkra utslag. Skulle de anordnas så, att de gav säkrare utslag, skulle de bli mycket tidsödande och dyrbara. Det är därför inte tänkbart att anordna sådana undersökningar i någon större utsträckning. Vi får helt enkelt nöja oss med schabloner.

I detta sammanhang vill jag påpeka en annan sak. Den största olägenheten med den stela skolåldern är att det blir ett helt års skillnad mellan de äldsta och de yngsta barnen. De skall börja skolan det år de fyller sju år. Den ålder de verkligen har när de börjar skolan beror alltså på när på året de är födda. En reform som skulle vara betydligt bättre ur barnens synpunkt vore att ha intagning i skolan varje termin i stället för varje år. Detta skulle ha många fördelar, inte minst ur arbetsmarknadssynpunkt. Hälften av de unga skulle då sluta skolan på nyåret och hälften på sommaren. Detta är naturligtvis en reform på mycket lång sikt, men den skulle som sagt betyda mycket. Därmed skulle man komma ifrån svårigheterna i sådana fall då man tvekar, om barn skall börja skolan det år de fyller sju år först i slutet på året.

När det gäller forskningen är vi alla överens om att vi vet alldeles för litet om barnens utveckling. Vi vet över hu-

vud taget för litet om utvecklingen under hela skoltiden. Vi har nu äntligen fått i gång litet forskning om i vilken ålder, i vilken klass och i vilken ordning de olika inlärningsmomenten bör komma. Men ännu så länge har vi bara erfarenheten att lita till, och erfarenheten säger, att i den mån de olika momenten i skolan kommer fel, så kommer de i regel för tidigt. Varje lärare som har svårigheter på grund av barnens bristande mognad säger, att om han finge vänta ett år, så skulle det gå mycket lättare. Ytterligt sällan säger en lärare, att om detta moment kommit tidigare, så hade det kanske gått lättare.

Vi vet att vi har en oerhörd anhopning av lärostoff i våra skolor och att denna anhopning blir större ju högre upp i klasserna man kommer. I all den utsträckning det går att skjuta något nedåt, så bör man göra det. Om alltså eleverna regelmässigt skulle börja skolan ett år tidigare och man sköt hela grundskolan ett år nedåt, så skulle det medföra en ytterligare anhopning av stoff. Om man bättre kunde utnyttja de större möjligheter som barnen nu har på grund av massmedia, bättre näring o. s. v. att tidigare inhämta visst lärostoff, så vore det mycket tacknämligt, men det bör då ske inom den ram för skolan vi nu har. Det skulle kunna ge litet lugnare arbetstakt, litet större möjligheter för barnen att hinna med något mer, och det skulle absolut inte skada.

Vi är alltså överens om att vi har alldeles för litet forskning. Det brukar sägas att forskningen börjar med stjärnorna och slutar med människan. Stjärnorna har man forskat i sedan många tusen år, men utforskningen av människan och människans behov har ännu knappt hunnit börja. Vi behöver alltså mer forskning, men i motsats till herr Källstad tror jag inte att forskningen skall börja med att man inrättar lärostolar. Om man sedan inte har någon

Sänkt skolålder

att sätta på de där lärostolarna, så är det inte så stor glädje med dem.

Tidigare talare har redan pekat på den forskning som är på gång. Det är ytterligt viktigt att all den pedagogiska och psykologiska forskning som redan påbörjats får fortsätta och får vidgade resurser. Det är den första angelägenheten.

På det organisatoriska planet är den viktigaste angelägenheten att bygga ut det förskoleväsen vi har och se till att alla barn som vill gå i förskola också får göra det. En sådan utveckling tror vi inte att man på något sätt påskyn-
dar genom att nu tillsätta en stor utredning. Det är därför vi inte velat gå med på detta krav. Är detta reaktionärt, får vi väl finna oss i att bli betecknade som reaktionärer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Man får ett intryck av att fröken Olsson argumenterar i fråga om huruvida 6 eller 7 år är den lämpligaste skolinträdesåldern. Men det är ju inte det saken gäller i dag. Den nu aktuella frågan är om vi skall ha en utredning, som ur alla tänkbara synpunkter belyser de frågor som har samband med skolplikstens inträdande vid olika åldrar. Men det är ju inte mycket att göra åt detta; vill man ge ett intryck av att frågan gäller något annat, så är det en uppgift för oss reserveranter att återföra debatten till dess rätta nivå.

Det är ganska rörande att höra den här historiskskrivningen om hur det var i Fattigsverige, hur barnen fick arbeta i fabriker och vävstolar och allt detta. Det är den melodi som brukar dras i valrörelserna, när det maktägande partiet försöker tillskriva sig äran av all utveckling, alla framsteg och allt välstånd i vårt land. Men jag tycker att det är nästan opassande att anlägga de perspektiven på denna fråga

här i riksdagen. Jag tror inte heller det gör något djupare intryck på någon av oss. Låt oss inte tänka på hur det var för hundra år sedan — det har ju inget samband med hur vi skall ordna det för våra barn nu och i framtiden. Låt oss i stället syssla med nuets problem!

Problemen är i dag inte desamma som tidigare. Någoting har väl genom samhällsutvecklingen skett som kan motivera att vi tar upp denna fråga till skärskådande och låter utreda den. Jag kan inte förstå att man skall behöva hysa en sådan motvilja mot att ändra på en sak bara för att förslaget har väckts från annat håll än av regeringspartiet. Från regeringspartiets sida är man minsann inte blyg för att ändra på saker; det går ju så långt att vi ofta har anledning att säga att man är klävingrig. Men när ett förslag framställs från oppositionen är det stört omöjligt att ens få en liten utredning till stånd, även om det inte innebär några bindningar eller ståndpunktstaganden. Jag har mycket svårt att förstå logiken i sådana resonemang.

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Olsson påstod att det inte skulle vara reformvänligt att argumentera för sänkt skolålder. Jag skulle vilja påstå motsatsen; det är verkligen att ge uttryck för en reformvänlig inställning. Vad skall vi eljest säga om andra länder som har lägre skolålder än vi? I Västeuropa börjar skolplikten i allmänhet då barnet uppnått sex års ålder, i England liksom i stora delar av USA vid fem års ålder.

När andra avdelningen av statsutskottet var på resa i Östtyskland i september i år fick vi veta att barnen där skall ha fyllt sex år den 31 maj för att få börja. Barn födda mellan den 31 maj och den 1 september skulle genomgå särskilda prov. Skulle man alltså inte vara reformvänlig i andra länder? Jag tycker att den internatio-

Sänkt skolålder

nella aspekten talar till förmån för ett genomförande av en reform av detta slag också i vårt land. Men om och på vad sätt förskolan skall fogas in i vårt skolväsende är ju en fråga som utredningen får ta befattning med. Om förskolan görs obligatorisk för sexåringarna men frivillig för femåringar, så måste sexåringarna få en något annorlunda utformad förskoleundervisning än yngre barn. Bl. a. bör det i denna utredning undersökas om undervisningen för sexåringarna i så fall skall täcka delar av de kursmoment som nu ingår i årskurs 1 i grundskolan. Ungefär på det sättet är skolgången ordnad för fem- och sexåringar i England och i Amerika. Självfallet bör skolmognadsprov då liksom nu få vara avgörande för om barnen skall börja vid fem, sex eller sju års ålder.

En annan viktig fråga som också berördes av fröken Olsson gällde skolpliktstidens längd. En uppfattning är att en sänkning av skolinträdesåldern med ett år i form av ett obligatoriskt förskoleår skulle medföra en tioårig skolplikt. En annan uppfattning är att skolpliktstiden ändå skulle vara oförändrad, d. v. s. skolgången skulle vara nioårig. Eleverna börjar då grundskolan vid sex års ålder och slutar vid 15 års ålder. De som anser detta hänvisar till de ökade möjligheter som skolan kan erhålla genom den pedagogiska forskningens resultat.

Jag vill inte ta ställning till dessa båda alternativ, utan vill bara fästa uppmärksamheten på dem. De pedagogiska, ekonomiska och arbetsmarknadsnämsiga effekterna av alternativen är ju en fråga som utredningen skall ta ställning till.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Olsson talade om dessa problem så att man faktiskt började anse att det vore lämpligt att hon finge skriva åtminstone en del av utredningsdirektiven. Hon hade många

bra uppslag som behöver bli utredda. Det gäller den allmänna förskolan, olika åldrar vid intagning, intagning i skolan två gånger per år, alltså en uppdelning, för att nu nämna några av de problemställningar hon framförde. Det visar enligt min mening hur nödvändigt det är att dessa problem blir utredda.

Fröken Olsson sade också att vi har råd att låta barnen vara barn när de är barn. Ja, är det så säkert, att det är det bästa för barnen, att de får leka tills de är sju år och sedan sättas i grundskolan, där de skall följa de bestämmelser som gäller? Är det inte möjligt att det kan behövas en mjukare övergång?

Detta är ett intresse både för glesbygdens och för tätortens människor. Jag har träffat många ute i glesbygderna som har haft barn, vilka har varit ganska ensamma. Det har varit ett par syskon i familjen med åtskilliga års åldersskillnad. De har känt sig ensamma, de har inte haft barn att leka med. De har inte haft några möjligheter att komma tillsammans med kamrater. Det blir ganska påfrestande för dem, när de sedan skall sättas på skolbänken, när de är sju år.

Fröken Olsson hade träffat människor som hävdade att vi skulle ha förskolan i barnavårdsnämndernas regi, om jag får kalla det så. På den punkten har vi helt motsatta erfarenheter. Det finns en utredning i denna fråga, som jag för min del kan hänvisa till och som är omnämnd i motionen. Jag har inte på något sätt blivit övertygad om att det inte finns all anledning att nu begära den utredning som föreslås i reservationen.

Fröken OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har gång på gång blivit angripen för vad andra talare har sagt. Herr Turesson tyckte inte att vi skulle tala om vad som hände för hundra år sedan utan ägna oss åt nuets problem. Det var ju herr Käll-

Sänkt skolålder

stad och herr Mattsson som började tala om att situationen nu är en helt annan än den var, när sjuårsåldern bestämdes som den lämpliga för att börja skolan. Jag höll med om att det då var en annan situation än nu, men jag drog motsatt slutsats därav och sade, att nu har vi råd att låta barn vara barn och låta dem leka färdigt, innan de börjar skolan.

Herr Turesson talade om att syftet skulle vara reformvänligt och att de borgerliga var reformvänliga medan socialdemokraterna inte var det. Det var det som jag bl. a. tog upp.

I anledning av vad herr Mattsson sade om glesbygdernas barn skulle jag vilja säga, att vi därvidlag är fullständigt överens. Det är mycket svårare att ordna förskolor för glesbygdens barn men ytterligt nödvändigt att det sker. Om förskolan blir obligatorisk, måste vi skjutsa fem- och sexåringarna långa vägar i mörker och kyla. I det sammanhanget vill jag nämna vad som härvidlag har skett i Tornedalen. Där har man just för glesbygdernas barn ordnat lekskolor som barnen går i under sommaren, innan de börjar den obligatoriska skolan. Man har ju frihet att ordna efter lägenhet så länge förskolan är frivillig. Det har man inte om den är obligatorisk.

Herr Mattsson sade att barnen behöver någon att leka med. Ja, det är det de behöver. De har inget behov av att börja skolan, utan de behöver lekamrater, och det skall sörjas för att de får sådana i lekskolan, så att de har vant sig vid att leka i grupp innan skolan börjar.

Det som skiljer förskolan från skolan är att det i denna ända ned i första klass måste finnas vissa bestämda krav på barnen. Där finns kurser som skall klaras, och jag reagerar mot att det ställs några som helst krav på barnen innan de börjat skolan. Så gott det går försöker vi att under hela skoltiden tänka på barnens personliga utveck-

ling samtidigt som vi kräver ett visst kunskapsmått, men ju mindre barnen är desto viktigare är det att utvecklingssynpunkten får dominera över inlärningssynpunkten. Därför är jag rädd för att det skall införas någon form av obligatorium med något slag av bestämda kurser innan barnen är mogna härför.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Den hittills förda debatten har varit en illustration till det borgerliga kravet på uppläggnings- och politiska TV-debatterna. Mot varandra har stått å ena sidan tre borgerliga talare och å den andra en socialdemokratisk. De tre borgerliga talarna har varit på samma linje och har inte använt någon tid till polemik mot varandra och inte ens uppvisat några åsiktsskillnader. De har helt koncentrerat sig på att angripa den socialdemokratiska ståndpunkten. Här står då en socialdemokratisk talare med uppgift att uppfånga varje litet angrepp från de tre olika borgerliga talarna. Jag tror inte att man bör ha politiska debatter av den typen.

Nu är jag alltså den andre socialdemokratiska talaren. Jag vill inte påstå att det behövs en sådan, ty jag tycker att fröken Olsson hittills har klarat av saken bra. Jag har emellertid ett par särskilda synpunkter som jag skulle vilja framföra och under en stund belysa.

Den föreliggande reservationen sammankopplar två saker som egentligen är helt skilda — å ena sidan en sänkning av skolåldern och å den andra en breddning av förskolan. I fråga om förskolan slår man i argumenteringen och polemiken in öppna dörrar. Det rör sig inte om någon kontroversiell fråga, utan vi är alla överens om att bygga ut förskolan; de utredningar som sysslat med problemet har utan politiska divergenser rekommenderat en utveckling i den riktningen. Man har

Sänkt skolålder

påpekat önskvärdheten av att barnen får komma ifrån hemmen tidigare, att de får tillfälle till social förberedelse för skolan och att man får möjlighet att utjämna de olikheter som den varierande hemmiljön skapat. Vi är alltså överens om den allmänna nyttan av förskolan och om vikten av att bygga ut den, vi vet också att detta är en kommunal anläggning och att utvecklingen är på väg.

I första rummet är det här en fråga om resurser, om lärare, lokaler, utrustning och pengar. En obligatorisk förskola skulle innebära en oerhörd satsning, och frågan är om vi just nu skall satsa våra resurser på den — speciellt som det inte är alldeles klart att förskolan skall vara obligatorisk. Man kan också diskutera huruvida förskolan skall vara anknuten till det allmänna skolväsendet, till grundskolan, eller inte. Där tror jag vi bör avvakta utvecklingen och den naturliga utbyggnad som sker ute i kommunerna. Grundäskådningarna behöver inte stå emot varandra i den frågan.

Inte heller utredningskravet bör, tycker jag, vara skiljande. Förr eller senare måste vi väl göra en utredning. Diskussionen skulle alltså röra sig om huruvida den utredningen skall göras nu eller senare. Jag tror att tiden ännu inte är mogen för en utredning, därför att utbyggnaden av den kommunala förskolan ännu inte har gått så långt att den framtingar en så stor satsning som en utredning ändå är.

Den ena frågan är sålunda om vi skall bygga ut förskolan. Där är vi ense. Den andra frågan ser däremot ut att vara kontroversiell, och det är intressant att konstatera det. Skall vi sätta den normala skolåldern till 7 år och alltså ha kvar bestämmelsen att barn i regel skall börja skolan det kalenderår då de fyller 7 år. Eller skall vi göra den reformen att vi i stället för kalenderår talar om läsår? Då blir skolåldern sänkt till 6 1/2 år i genomsnitt. Det är väl den medel-

väg vi i första hand bör beträda innan vi går ned till 6 år. Naturligtvis är det en intressant fråga om vi skall sänka skolåldern till 6 år, och den frågan kan belysas vetenskapligt i all oändlighet med jämförelser mellan vårt och andra länders klimat samt mellan vår utvecklingstakt och andra länders utvecklingstakt o. s. v. Men egentligen är detta helt onödigt, ty vi har redan nu den variation som väl är den enda riktiga lösningen, nämligen att somliga barn får börja skolan vid 6 års ålder, andra vid 6 1/2, 7 eller 7 1/2 års ålder. Ja, det finns också möjligheter att låta barnen börja skolan vid 8 års ålder, om deras utveckling misstänks vara försenad.

Däremot måste man klart avvisa den lösning som herrar Mattsson och Källstad här har rekommenderat, alltså att sänka skolåldern från åren 7—16 till 6—15. Den lösningen innebär i själva verket att vi i stället för den nuvarande nioåriga skolplikten får en åttaårig skola med förskoleår. Det är den faktiska innebörden av en sådan sänkning av skolåldern, och det anser jag vara ett reaktionärt förslag. Det betyder bl. a. att den bildningsnivå, som vi nu räknar med för de elever, vilka vid sexton års ålder genomgått grundskolan, skulle sänkas med i genomsnitt ett eller i det närmaste ett år. Detta vill vi från vårt håll under inga förhållanden vara med om, och en utredning skulle aldrig kunna komma att peka i denna riktning.

Om vi däremot försöker anpassa skolålderns början efter de olika elevernas skolmognad och förutsättningar i övrigt, får vi i fråga om barnens utveckling mera homogena klasser i grundskolan, men vi undgår samtidigt att stoppa in eleverna i fallor där de är bundna. Jag menar att detta är ett slags differentiering, som är inte bara ofarlig utan också nödvändig. Det betyder även att man får en anpassning till barnet, så att det får börja vid den tid-

Sänkt skolålder

punkt då det är skolmoget, och det måste betraktas som den enda riktiga vägen.

Detta är dock tillåtet redan nu. Men inte alltför många barn begagnar sig av möjligheten att börja skolan i sexårsåldern, och det hänger väl samman med en tradition från den gamla skolans tid. Föräldrarna resonerade då så att deras barn, om det finge börja skolan vid sex års ålder, kanske inte fullt komme att nå upp till den betygsnivå i fjärde klassen, som det skulle ha uppnått, om det hade börjat i sjuårsåldern, och som kanske hade möjliggjort att barnet kommit in i realskolan. Man var helt enkelt rädd för att låta barnet börja skolan i sexårsåldern.

Nu föreligger inte denna risk och följaktligen kan vi räkna med att i fortsättningen allt fler föräldrar kommer att begagna sig av möjligheten att låta tidigt utvecklade barn börja skolan redan i sexårsåldern. Därmed har vi ju också nått den anpassning som jag antar att motionärerna ändå ytterst syftar till.

När reservanterna slutligen i klämman använder formuleringen en »sänkning av åldern för inträde i grundskolan eventuellt genom inrättande av en allmän förskola» har de inte bara sammankopplat dessa två frågor, utan de har hopblandat dem. Deras resonemang är något förvirrat. Även om frågorna naturligtvis kan sammankopplas, skall de inte sammanblandas. Man sänker inte åldern för inträde i grundskolan genom att inrätta en allmän förskola.

Förskolan bör enligt min mening få växa ut i takt med våra resurser. För detta behövs det ingen utredning. Man kan för övrigt bygga på en lång rad utredningar, som redan är slutförda. Den andra frågan, spørsmålet om anpassning av skolgångens början till individens förutsättningar, är redan nu tillgodosedd, och en utredning är alltså meningslös.

Vi kan följaktligen från vårt håll inte

finna några skäl för att sätta i gång en stor statlig utredning om denna fråga. Vi betraktar närmast herr Turessons uttalande om att de borgerliga på denna punkt är reformvänliga, medan socialdemokraterna är en motståndsgrupp mot reformer, som ett skämt — jag tycker att det är ett ganska dåligt sådant.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är goda eller dåliga skämt skall jag inte diskutera nu. Jag begärde ordet med anledning av herr Arvidsons uttalande att han kände sig manad att inträda i denna debatt för att på något sätt återställa en jämvikt, vilket han gjorde under motiveringen att denna diskussion var en illustration till hur det går till i de politiska debatterna i TV. Ja, herr Arvidson, jag inkasserar detta omdöme som ett gott betyg, som en komplimang för de borgerliga partiernas uppträdande.

Jag förstår att denna situation — som inte är så ovanlig numera — skapar irritation hos regeringspartiets företrädare. Det är en helt naturlig reaktion att man blir irriterad när man märker att man får en samlad opposition emot sig, och det är naturligtvis inte lika roligt att vara i den situationen som det varit när man från talarstolen och statsrådsbänken kunnat gyckla över oppositionens splittring. Då man märker att oppositionen är samlad kan man inte på samma sätt som då man har en splittrad opposition emot sig härska på grund av sönderingen — jag säger inte genom att söndra.

Det är den situationen jag velat poängtera i mitt anförande, när jag anlagt politiska synpunkter på den gruppbildning som blir alltmer vanlig och som bl. a. manifesterats i förevarande utskottsutlåtande.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Arvidson sä-

Sänkt skolålder

ger att tidpunkten ännu inte är inne att göra den föreslagna utredningen om förskolan, så kan jag inte förstå detta. Varför skulle tidpunkten inte kunna anses vara inne nu, när alltmer stegrade krav reses på förskolor ute i landet?

Jag noterade att herr Arvidson tydligen inte är helt främmande för ett allvarligt resonemang om saken. Herr Arvidson kom till och med fram till att man kunde tänka sig sex och ett halvt år i stället för sex år som inträdesålder — han angav detta som en medelväg.

Men herr Arvidson sade också att vad jag skulle ha anfört om att man kunde sluta skolan vid femton års ålder måste klart avvisas. Ja, jag sade — och jag läste då från manuskript — att härvidlag är det fråga om tro och inte om vetande. Vidare framhöll jag att det varken i motionerna eller i reservationen gjorts något bestämt uttalande i denna sak. Vad är det då som klart skall avvisas, herr Arvidson?

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka för herr Arvidson att jag inte tagit ställning till de olika alternativen — om vi skall ha skolplikt mellan sju och sexton års ålder, såsom nu är fallet, eller mellan sex och femton års ålder eller mellan sex och sexton års ålder. De pedagogiska, ekonomiska och arbetsmarknads-mässiga effekterna av de olika alternativen får utredningen ta befattning med — jag kan inte nu yttra mig på den punkten.

Herr Arvidson säger ömsom att utredningen är meningslös, ömsom att det ändå förr eller senare måste göras en utredning. Men varför skulle det vara för tidigt att göra utredningen nu? Genomförandet av utredningsarbetet måste ju ta flera år, och det är fråga om en successiv utbyggnad. Vi begär ju en utredning »av förutsättningarna för en successiv sänkning av åldern för inträde i grundskolan eventuellt genom

inrättande av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer».

Det verkar ibland som om fröken Olsson och herr Arvidson absolut inte kunde tänka sig att skoltiden är slut vid femton års ålder. Det är väl inte otänkbart. Vi har många andra skolformer ovanpå den obligatoriska skolan. Vi kan inte resonera som om dessa inte fanns. Vi får inte glömma bort fackskolan, gymnasiet o. s. v. Man kan t. o. m. tänka sig möjligheten att ungdomarna får vara ute i arbetslivet något år, innan de fortsätter sin utbildning i de skolformer vi har ovanför grundskolan.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Turesson hade helt missuppfattat avsikten med den inledning jag hade till mitt anförande. Jag påpekade att de borgerliga talarna inte hade begagnat någon tid för att polemisera inbördes och att de följaktligen i en radio- eller TV-debatt i samma stil inte skulle behöva någon tid för inbördes uppgörelser. Detta var inbördes. Sedan må det för oss vara roligt eller tråkigt om damerna och herrarna är eniga eller inte. Egentligen lägger vi oss inte i det, och på lång sikt skulle det vara mycket behagligare för oss att få kämpa mot en enhällig borgerlig front än att splittra oss i kampen mot tre olika partier. Vi har alltså inte anledning att vara ledsna över en sådan utveckling.

Jag konstaterar sedan att herr Mattsson har räknat med möjligheten att utbyta den nioåriga skolan mot en åttaårig skola, föregången av ett förskoleår. Denna inställning anser jag vara reaktionär, även om man från början endast preliminärt tagit ställning för en sådan möjlighet.

Herr Källstad förklarade att han inte tagit ställning alls, men redan detta att man räknar med en sådan möjlig-

Sänkt skolålder

het anser jag vara en smula reaktionärt.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har begärt en utredning även av frågan om eleverna kan börja skolan vid 6 år och sluta vid 15 år och betraktar det alltså som önskvärt att få saken utredd. Man bör väl kunna framställa ett sådant önskemål utan att därför bli betraktad som reaktionär!

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det undandrar sig mitt bedömande huruvida herr Arvidson i realiteten var glad eller ledsen. Jag vill endast konstatera att han såg fasiligt ledsen ut.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Det var närmast herr Turesson som uppmuntrade mig att gå in i denna debatt. Han talar om borgerlig samling på denna punkt och säger att frågan är självklar. Det tycks den dock inte vara ens inom högern. Jag har en liten skrift i min hand som heter Att få ta ansvar, utgiven av Högerens kvinnoförbund så sent som i juni 1967. Efter det att behovet av fler lekskoleplatser berörts skriver man där: »Vi vill i detta sammanhang bestämt vända oss mot förslagen om obligatorisk förskola för fem- och sexåringarna. Inte minst på landsbygden är resorna till skolan påfrestande också för många sjuåringar. Däremot bör allt fler beredas möjlighet att få delta i förskoleverksamhet.»

Vi vet att vi befinner oss i en besvärlig situation när det gäller barntillsyn. och jag anser att denna fråga inte alldeles skall få komma bort i detta sammanhang. Vi behöver under de närmaste åren göra en utbyggnad med 30 000—40 000 nya barnstugeplatser. Till dessa barnstugor behöver vi utbildad personal. Jag tror att föräldrakraven när det gäller barntillsynen för närvarande

är mycket starkare än kraven på lekskoleplatser. Vi har 320 000 barn under tio år vilkas föräldrar förvärvsarbetar. 210 000 mödrar vill gå ut i arbete om tillsynen av deras 350 000 barn kan ordnas. Man får välja var man skall sätta in resurserna. För mig är det självklart att vi måste koncentrera alla tillgängliga medel på att försöka lösa tillsynsfrågorna för de förvärvsarbetande föräldrarnas barn. Det är en förstahandsangelägenhet. Jag förstår att de borgerliga representanterna vill ha en annan prioritering än jag önskar i detta sammanhang.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Fru Hörnlunds yttrande är verkligen det mest överraskande som förekommit i debatten i dag. Vi vill, liksom andra inom oppositionen, att det skall tas krafttag för att snabbt öka antalet daghemsplatser. Detta förutsätter att man inte skjuter familjedaghemmet åt sidan. Ökningen kan då ske snabbare än genom en koncentration bara på de vanliga barndaghemmen. Med den politik vi förordar blir det alltså en snabbare förbättring av möjligheterna för de mödrar som vill förvärvsarbete. Jag tror inte att man skall göra gällande att en utveckling av denna art skulle lägga något hinder i vägen för att vi nu börjar en utredning om en successiv sänkning av skolåldern.

Det har här med rätta hänvisats till — jag skall inte i detalj upprepa det — att man i utlandet i allmänhet har en inte oväsentligt lägre skolålder än i Sverige. De socialdemokratiska talarna har inte besvarat frågan varför vi i Sverige skulle ha barn som är senare utvecklade än på andra håll. Åtminstone har jag inte hört talas om att man i något land, där man har lägre intagningsålder än i Sverige, överväger att höja den. Man anser sig alltså ha goda erfarenheter av en lägre skolålder.

Här i Sverige visar däremot socialdemokraterna en sådan utomordentlig

Sänkt skolålder

konservatism att de inte ens vill vara med om att börja en utredning kring en reform, vars genomförande ändå kan försiggå endast successivt och därför måste ta ett betydande antal år i anspråk. De hänvisar i stället till en forskning som vi alla är anhängare av men som kommer att ta mycket lång tid, vilket alltså skulle förskjuta påbörjandet av den verkliga utredningen ett obestämt antal år framåt.

Jag förstår att herr Arvidson inför denna utomordentliga konservatism och ovilja att börja planera för en reform känner ett behov av att börja tala om att man inom oppositionen är reaktionär. Alla inser ju att det verkliga förhållandet är att det är socialdemokratin som i sin konservatism ställer sig som motståndare till ett reformarbete.

Herr talman! Fröken Olsson anför som ett skäl för sin mycket negativa hållning att vi har råd att låta barnen vara barn och leka färdigt innan de börjar skolan. Det är en överraskande ståndpunkt, fröken Olsson, ty, åtminstone enligt min erfarenhet av mina egna barn och andra som jag har sett, slutar barnen inte alls att leka när de börjar i första klass i skolan. Tvärtom betyder detta för många ökade möjligheter till lek tillsammans med andra barn. Enligt min mening är detta mycket väsentligt. Hos den moderna pedagogiken är det en tendens att inte ställa dessa små barn — ty det är de ju när de börjar skolan — inför samma hårda disciplin och inför uppgifter av samma slag som man kan ställa barnen inför när de blivit litet äldre. Man försöker i stället åstadkomma en mjukare övergång, som ger barnen möjligheter att inhämta kunskaper men utan att de behöver känna något tvång.

Nu tycks själva kvintessensen i den ståndpunkt som fröken Olsson och herr Arvidson företräder vara den, att de säger att gränsen för avgångsåldern från skolan bör sättas vid lägst 16 år och att det alltså är självklart att man bör ha en

skolplikt åtminstone tills eleverna fyllt 16 år. Herr Arvidson och fröken Olsson var i övrigt ganska oeniga. Herr Arvidson ansåg att en utredning naturligtvis måste komma så småningom, medan ju fröken Olsson läste sig i sin uppfattning på flera punkter än vad han gjorde. På en punkt tycks de emellertid vara överens, nämligen om att skolplikten skall vara åtminstone tills eleverna fyllt 16 år, hända vad som hända må!

Till detta har ju redan sagts av herr Mattsson, herr Källstad och andra, att utredningens igångsättande inte förutsätter att man tar ställning på den punkten. Det kan mycket väl hända att en reform här kommer att innebära en tioårig skolplikt i framtiden; därom har man inte bundit sig. Många länder har det redan och andra länder håller på att övergå från nioårig till tioårig skolplikt. Den omständigheten, att ni har en bestämd uppfattning beträffande 16-årsgränsen, borde därför inte alls vara något argument mot den begärda utredningen. Men skälet är väl, att när ni inte har kunnat finna något egentligt argument mot att påbörja en utredning av en reform som sedan tar lång tid att genomföra, så har ni fallit tillbaka till detta negativa ställningstagande.

Får jag dessutom påpeka att den genomsnittliga intagningsåldern för närvarande ligger något högre än sju år — jag kan inte säga exakt hur många månader, men ungefärligen är det sju år och två månader.

Om man nu först skulle företa en utredning och sedan påbörja en successiv sänkning av intagningsåldern i skolorna — genomförandet av reformen måste ske successivt — så att man kommer ner från sju år till sex år och tio månader, till sex år och åtta månader, etc., så finns ju möjligheten att medan denna reform genomföres bedöma erfarenheterna av den; man behöver inte på en gång gå in för att en sänkning av intagningsåldern skall genomföras med tolv månader och genomföras snarast

Sänkt skolålder

möjligt, utan man kan lämna frågan öppen, hur stor och hur snabb sänkningen skall bli.

Det är därför överraskande att man från socialdemokratiskt håll inte påpekar detta och går med på att utreda frågan om en successiv nedgång, utan i stället förklarar att man inte ens vill gå med på en utredning.

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten. Får jag bara lov att säga, att eftersom det här gäller en ganska stor fråga och det är ett spörsmål som det finns betydande intresse för att få ytterligare belyst, så känner jag verkligen undran över att socialdemokraterna här i kammaren kan känna sig tvungna att motsätta sig en utredning av spörsmålet. Vilken skugggrädsla för en reform måste det inte ligga bakom detta, när man inte alls vågar vara med på en utredning, som man borde kunna acceptera utan att binda sig på något sätt rörande hastigheten av reformens genomförande eller ens om den skall genomföras — det behöver ni ju inte vara övertygade om för att gå med på en utredning. Utan att behöva binda er på någon punkt skulle ni kunna acceptera en utredning, men ni är så rädda för att utvecklingen här skall komma i gång, att det vill ni helt enkelt inte vara med på! Som bevis på att det alltid är från socialdemokratin som initiativen kommer och att det alltid är där som handlingskraften finns är detta verkligen ett utomordentligt exempel! Det visar att det många gånger förhåller sig precis tvärtom; det kan vi konstatera i dag liksom vid många andra tillfällen.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin tar till en så kraftig kanoneld som jag knappast tycker skulle vara behövlig i detta sammanhang. Han talar om konservatism och skugggrädsla. Min ståndpunkt beträffande skolplikten är att vi snarast möjligt bör förlänga den så att vi får en

tioårig, elvaårig eller helst en tolvårig skolplikt. Vi kommer ganska snabbt att ställas inför en sådan aktualitet. Det är alltså inte någon bindning vid sexton år det är fråga om — hända vad som hända må, som herr Ohlin uttrycker det.

Man hänvisar sedan till utlandet. Där har man på många håll sex år som begynnelseålder i skolan. Denna ser dock något annorlunda ut. Låt gå för det. Den avgörande frågan för en utredning eller icke är att vi redan nu här i landet har sex år som begynnelseålder för dem som så önskar och för dem som är mogna därför. Jag förstår inte vad det skall tjäna till att försöka pressa ned begynnelseåldern för alla elever, alltså även för dem som inte är mogna, till sex år.

Vi har redan nu en sexårig begynnelseålder! Vad vi har att göra är bara att tala om för folk att den möjligheten finns och att den skall begagnas av alla dem som betraktar sina barn som tidigt skolmogna. Vad skulle en utredning kunna uträtta för storverk? Vi är ju redan där.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har märkt att herr Ohlin inte klarar vokabulären i tillsynsfrågan. När han började talade han om barnhem i stället för daghem. Sedan talade herr Ohlin om familjedaghem och om att det snabbt går att bygga ut sådana. Men det är inte så lätt att få fram ett stort antal platser ens på detta område. Vi behöver både barnstugor och familjedaghem, om vi skall kunna klara av hela tillsynen. Byggandet av 20 000 nya barnstugeplatser inom loppet av bara några år betyder att vi måste skaffa fram utbildad personal. Om vi gör den kvalitetsupprustning som vi föreslagit i familjedaghemsutredningen, kanske vi får fram 20 000 nya familjedaghemplatser. Det kräver också resurser. Därför måste vi tänka på var vi skall lägga ned pengarna.

Sänkt skolålder

Nu kan man undra hur det skall gå med barntillsynsutbyggnaden framåt. Folkpartiet är inte så intresserat av frågan som det låtsas vara. Jag kan t. ex. peka på Göteborg, där man planerat en kraftig utbyggnad av barnstugorna. Nu drar man in på denna utbyggnad — det har ju blivit borgerlig majoritet i staden som alla vet. Senare kommer kanske fler kommuner som befinner sig i samma situation att dra in på utbyggnaden. Detta stämmer inte riktigt med de annonser man ibland ser i pressen, med vilkas hjälp det ofta görs försök att bevisa att det är folkpartiet som vill bygga ut på barntillsynssidan. Sanningen är ändå att folkpartiet hela tiden gått i spetsen i första hand för en utbyggnad av lekskoleplatser, som man kallar förskoleplatser. Men det är egentligen samma sak det rör sig om. Jag har inte sedan jag kom till riksdagen märkt något initiativ från folkpartiets sida när det gäller utbyggnaden av tillsynsplatser för de förvärvsarbetandes barn.

Fröken OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag menar naturligtvis inte att barnen skall sluta leka för att de börjar skolan. Tvärtom är vi mycket måna om att endast låta dem gå två timmar om dagen när de börjar småskolan just för att de skall få tid över till lek. Mycket av arbetet läggs också upp som lek för att man skall få en mjuk övergång. Det finns till och med en filosofisk riktning som anser att vad som skiljer människan från djuren är att människan är den enda varelse som leker hela livet, och det skall vi hoppas att vi får fortsätta med. Mitt uttryck »lekt färdigt» syftade just på själva lekåldern.

Leken är, som jag sade, barnets arbete. Se hur intensivt fem—sexåringarna går upp i leken som om den vore livets allvar! Vad som händer när de är skolmogna är att leken blir lek och arbetet blir arbete. De behöver då re-

gelbundet arbete, och de vill själva ha uppgifter utanför leken.

Herr Ohlin sade att han inte hade hört att andra länder som har lägre skolålder överväger att höja den. Nej, det tror jag inte att de gör. Men skolorna i både England och Amerika är i stor utsträckning till att börja med just lekskolor. Dessa länder har alltså kommit dit vi vill komma, nämligen att alla fem—sexåringar för vilka föräldrarna önskar sysselsättning skall få möjlighet att börja i lekskola. I vissa fall börjar undervisningen tidigare, men där pågår också diskussioner om en senareläggning av framför allt läsundervisningen. När man har undersökt de skolsvårigheter som längre fram kan uppstå har man ofta funnit att man måste gå tillbaka till skolstarten för att finna var det har gått galet och barnet så att säga har låst sig.

I dessa länder med tidig skolstart har man börjat fundera över om inte läsundervisningen skulle skjutas upp, och sjuårsåldern har därvid nämnts som lämplig för den egentliga läsundervisningens början. Där pågår alltså forskning, och man är ingalunda överens om den tidiga skolstarten. Här finns nog en del erfarenheter att hämta för den utvecklingspsykologiska forskning som vi alla önskar.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Olsson säger att möjligheten att höja åldern för läsundervisningen i skolan har nämnts i någon diskussion. Det nämnes mycket i diskussioner, fröken Olsson, men vittnesbörden om att man i utlandet i allmänhet har en lägre intagningsålder än i Sverige är förkrossande. Även Föränta staterna har det, det kan man inte komma ifrån. Även jag har studerat förhållandena i Föränta staterna och lekskolans betydelse som förberedelse, men jag skall inte ta upp den frågan nu. Till fru Hörnlund vill jag säga att

Sänkt skolålder

man kan få vårdmöjligheter med ett mindre ianspråktagande av knappa resurser om man utvidgar familjedaghemmen. Det är bekant att socialdemokraterna länge har varit relativt negativa till denna reform — även herr Erlander tyckte visa det häromdagen i radio. Fru Hörnlund har i sitt betänkande tagit ett steg i den riktning som mittenpartierna företräder, och det är naturligtvis välkommet.

Herr Arvidson trollar med ord när han säger att vi har sex år som intagningsålder. Det har vi inte i den meningen att det vanliga skulle vara intagning vid sex år. Däremot finns möjligheter till mognadsprov.

Så frågar herr Arvidson: Varför skall de barn tas in som inte är skolmogna? Samtliga talare från oppositionshåll har påpekat, att skolmognadsproven skall vara kvar och att ett barn inte skall tas in om det finns anledning att ifrågasätta dess skolmognad. Därför är det väl ett nödfallsargument när herr Arvidson talar som om oppositionens ståndpunkt beträffande en utredning i denna fråga skulle innebära, att man vill ta in barn som inte är skolmogna.

Som en sammanfattning av den socialdemokratiska argumentationen mot att tillsätta en utredning, är denna herr Arvidsons karikatyr mycket talande. Oppositionen skulle alltså ha för avsikt att ta in icke skolmogna barn! Det har ju klart betonats från flera håll att det inte alls är tal om den saken.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser att vi bör göra både-och. Vi behöver bygga ut familjedaghemmen, men vi behöver också en kraftig utbyggnad av barnstugorna. Vi har inte varit negativa till familjedaghemsversamheten. Den har i regel startat i socialdemokratiskt styrda städer. Om tiden tillät det, skulle jag kunna räkna upp många exempel på den saken.

Jag skulle vilja fråga herr Ohlin om

en sak, som jag tycker är väsentlig i sammanhanget: Vill inte folkpartiet medverka till en utbyggnad av barnstugorna och verkligen möta den stora föräldraefterfrågan som finns just på det området?

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att herr Ohlin och jag är fullt ense. Vi anser båda att de barn som är skolmogna vid sex års ålder skall börja när de är sex år och att de som inte är skolmogna förrän i sju års ålder skall börja då. Behöver vi då någon utredning om detta?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Svaret på fru Hörnlunds fråga om utbyggnaden av barnstugorna är ja.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Herr Arvidson har två gånger framfört ett påstående, som jag måste kommentera något. Herr Arvidson förefaller mig återigen ha blivit offer för skillnaden och motsättningen mellan teori och praktik. Men den här gången råar han kanske inte för det på grund av ovetskap.

Han säger, att vi ju redan har en skolålderns anpassning till individen; barn som är skolmogna får börja vid sex års ålder o. s. v. Det är i teorin riktigt, men i praktiken existerar inte denna möjlighet. Skolöverstyrelsen teoretiserar på precis samma sätt i sitt yttrande över motionerna: »Man bör framför allt undersöka om det finns ytterligare möjligheter till ett mer flexibelt system för skolstart, så att den blir baserad mer på barnens mognad än på deras biologiska ålder.»

Det låter sig verkligen höra. Men här talar en skolmyndighet precis som herr Arvidson gjorde för en sak, vars genomförande skolmyndigheterna sedan gör praktiskt taget allt för att förhindra. Det finns exempel på skoldistrikt, där

Sänkt skolålder

man haft många ansökningar från föräldrar om att deras barn skall få börja vid sex års ålder. De flesta av dessa barn har genom test och skolmognadsprov visat sig kunna tänkas — med säkerhet kan man naturligtvis ingenting säga — vara kapabla att börja skolan. Men så stoppas alltsammans genom att fler klassavdelningar inte beviljas av skolmyndigheterna. Av ett 50-tal sökande kapabelförklarade barn tar man in två stycken! Sådant förekommer alltså i skoldistriktet, och här stämmer teori och praktik inte alls.

Jag vill verkligen ha sagt detta, så att kammarens ledamöter inte inbillar sig att det idealtillstånd som herr Arvidson beskrev existerar. Det existerar inte.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Fru Hörnlund citerade en skrift som skulle vara utgiven av högerns kvinnoförbund. Jag vill bara med några ord klagöra bakgrunden till den skriften. Den är utgiven av aktivitetkommittén inom högerns kvinnoförbund. Det är en debattskrift, i vilken varje artikel är signerad av författarinnan — i samtliga fall, tror jag, är det kvinnor som författat artiklarna — och varje författarinna själv står för de synpunkter som framförs i artikeln.

Jag vänder mig mot fru Hörnlunds påstående att vi inom högerpartiet skulle vara oense när det gäller ställningstagandet i dessa frågor. Det vore väl orimligt att tänka sig att alla förbundets 70 000 medlemmar skulle ha samma uppfattning i frågan om obligatorisk eller icke obligatorisk förskola. Vad oppositionen begärt i sin reservation är en utredning som kan belysa konsekvenserna av och möjligheterna till en sänkt skolålder.

Jag vill också till fru Hörnlund säga att jag blir mycket misstänksam när man drar in barnstugeverksamheten i sin helhet i en sådan här debatt. Det är då lätt att få uppfattningen att frågan

om barnen skall börja skolan när de är sex år eller när de är sju år är en fråga om att ordna tillsyn för barnen för att mödrarna eller bägge föräldrarna skall kunna förvärvsarbeta. Jag hoppas att debatten när det gäller skolfrågor i första hand syftar till att ge våra barn bästa möjliga utbildning. Om detta kan ske genom att barnen börjar i skolan eller i någon form av förskola vid sex års ålder vet vi inte, och det är detta vi har begärt att få utrett.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att fru Sundberg alltså tar avstånd från denna skrift som utgivits av högerns kvinnoförbund och i vilken hon själv medverkar. Hur skall man fatta detta? Skall man inte tro på någonting som står i den, t. ex. förslaget om avdrag vid beskattningen för vård och alla sådana saker som ingår i högerns program? Är detta ett avståndstagande?

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att det i företalet till denna skrift uttryckligen sägs att den inte utgör en diger önskelista. Jag vill också i detta sammanhang säga att jag är medveten om att mina åsikter om obligatorisk förskola i viss mån skiljer sig från fru Troedssons.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har heller inte fattat det så att denna skrift skulle vara en önskelista. Jag trodde i stället att det var ett reellt program från högerns sida.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta är icke ett program från högerns kvinnoförbund. Det är en debattskrift, utgiven av högerns kvinnoförbunds aktivitetkommitté i vilken varje artikel är signerad och varje författare står för sina åsikter.

Lärarnas arbetsförhållanden

Herr FROM (fp):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att till debatten foga en redogörelse för några erfarenheter som jag gjorde för ett par år sedan, då jag hade tillfälle att under en resa i England studera just de förhållanden som i dag diskuteras. Jag hade under något mer än en veckas tid tillfälle att umgås med engelska skolmän och skolledare, och jag förde då dessa frågor på tal.

Det visade sig att erfarenheterna av det system man har i England, där barnen börjar redan efter fyllda fem år, är enbart goda. Man har där överfört lekskolemetodik, om jag så får uttrycka det, till det första skolåret, och barnen får leka in sina första kunskaper, för att använda de engelska lärarnas eget uttryck.

Jag hade ganska ingående diskussioner beträffande det första skolåret och erfarenheterna därifrån och framförde en del kritiska synpunkter, men slutresultatet av det hela blev den fråga jag ställde till dem — om de inte har någon tanke på att ändra skolordningen. Det förklarades emellertid enstämmigt att någon sådan tanke inte fanns. Erfarenheterna av det nuvarande systemet var alltför goda. Vad beträffar skolmogna- den tar de också hänsyn till den.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få understryka angelägenheten av det förslag som framförts här om en utredning. Jag tycker att det skulle vara synnerligen värdefullt om en sådan kom till stånd. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 157, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid röst- räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 102 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Lärarnas arbetsförhållanden

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av motioner om en utbyggnadsplan för de gymnasiala skolorna, m. m.

I de likalydande motionerna I: 393 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 498 av herr *Ohlin m. fl.* hade, såvitt nu var i fråga, bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anföra de synpunkter på lärarnas arbetsförhållanden, vilka berörts i motionerna.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen icke måtte bifalla motionerna I: 393 och II: 498 i vad de avsåge förslag om en utbyggnadsplan för de gymnasiala skolorna;

2. att riksdagen icke måtte bifalla motionerna I: 393 och II: 498 i vad de avsåge lärarnas arbetsförhållanden.

Lärarnas arbetsförhållanden

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (h), *Ståhl* (fp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Källstad* (fp), *Sjönell* (cp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 393 och II: 498 i vad de avsåge lärarnas arbetsförhållanden måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 158 tas bl. a. frågan om lärarnas arbetsförhållanden upp till behandling. Den frågan har ofta diskuterats här i riksdagen under de senaste åren, en diskussion som även lett till att en särskild utredning tillsatts i frågan. Det blir med all säkerhet anledning att återkomma till problemen när utredningsresultatet föreligger. För dagen vill jag fatta mig mycket kort.

Att frågan är viktig är vi säkerligen ense om. Kraven på skolan ökar i takt med utvecklingen. Vi är ense om att skolan bör tillgodose elevernas krav, men det är också angeläget att den skänker lärarna goda arbetsförhållanden. Det är en förutsättning för att undervisningsresultatet skall bli det bästa möjliga. Som sagt arbetar en utredning med dessa frågor, men tyvärr nödgas vi räkna med att det kommer att dröja avsevärd tid innan utredningen slutförts och därefter olika instanser och grupper fått tillfälle att yttra sig och utredningen lett fram till konkreta regeringsförslag. Enligt reservanternas mening finns det därför skäl att redan nu vidta åtgärder som kan positivt påverka lärarnas arbetsförhållanden.

Vi har tidigare i dag behandlat ett utskottsutlåtande, statsutskottets utlåtande

de nr 156, som gällde rationalisering av undervisningsväsendet. Utskottet underströk i detta sammanhang vikten av att myndigheterna på olika nivåer inom undervisningsväsendet ständigt håller rationaliseringsaspekten aktuell och söker sig fram i olika riktningar.

En framkomstlinje är utan tvivel anpassning av arbetsuppgifterna till personalens kvalifikationer, vilket i detta sammanhang bl. a. borde innebära att lärarna får hjälp med i undervisningen nödvändiga skrivarbeten, så att de själva mera skall kunna ägna sig åt de uppgifter som de utbildats för, nämligen de pedagogiska. Lärare och även skolledare har i alla år måst syssla med biträdesuppgifter i en omfattning som varit otänkbar för motsvarande befattningshavare inom industrin och på andra områden. Först på sistone har statsmakterna och kommunerna börjat intressera sig för denna form av rationalisering men då tyvärr ofta halvhjärtat.

I den till utskottets utlåtande fogade reservationen framhålles det berättigade i att redan nu vidta åtgärder för att motverka bristerna i lärarnas arbetssituation. Det är angeläget att statsmakterna svarar för att det till lärarnas hjälp inrättas skrivbiträdestjänster i skolorna i större utsträckning än vad nu är fallet. Det är också viktigt att rekommendationer beträffande arbetsrumsfrågans lösning utfärdas så snart som möjligt, så att lärarnas behov av arbetsrum skall kunna tillgodoses vid uppförande av nya skolbyggnader och vid ombyggnader. Sådana provisoriska åtgärder behöver ingalunda försvåra genomförandet av de eventuella reformförslag som den sittande utredningen kan komma att lägga fram.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationen.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag skall inte i någon avsevärd grad förlänga denna debatt,

Lärarnas arbetsförhållanden

eftersom det är mycket litet som skiljer reservationen från utskottsmajoritetens utlåtande. Men jag skall anlägga en synpunkt som ligger litet på sidan om det naturligtvis i och för sig högeligen önskvärda, att lärarna får arbeta under bättre tillgång på en del materiella ting: arbetsrum, skrivhjälp, telefoner o. s. v.

En väsentlig del av lärarnas arbetsförhållanden är beroende av den miljö i vilken de arbetar, och vi har i det sammanhanget anledning tänka på att lärarna ofta arbetar under odrägliga förhållanden med hänsyn till den disciplinsituation som råder i många skolor — jag vill inte säga alla. Jag skulle faktiskt vilja se den yrkeskår på ett kontor, i en fabrik eller annorstädes, som skulle finna sig i att arbeta under en så stor mängd yttre störningar som många lärare tyvärr får göra. Mot den bakgrunden kan man ha ännu större förståelse för lärarnas krav att sådant som arbetsrum, skrivhjälp etc. är rationellt ordnat. Det är därför reservationen är mera positiv än utskottsmajoritetens skrivning, och reservanterna vill att riksdagen skall bringa detta till Kungl. Maj:ts kännedom.

Herr talman! Jag ber att beträffande punkten 1 få yrka bifall till utskottets hemställan och beträffande punkten 2 bifall till reservationen.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Bara några ord i anledning av den avgivna reservationen.

Som redan framhållits har vi inom utskottet varit eniga om att lärarna behöver bättre arbetsförhållanden. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är, att majoriteten anser att vi inte nu bör vidta några konkreta åtgärder innan utredning är verkställd, medan reservanterna anser att vi bör vidta en del åtgärder som motverkar de mest uppenbara bristerna.

Jag är av den bestämda meningen att lärarna skall få koncentrera sig på de

uppgifter som de är utbildade för. Kraven på lärarna är höga. Vi vill att de skall ge våra barn bästa möjliga undervisning. Därför bör de också få ägna sig åt den uppgiften. Och för att så skall ske är det naturligt att lärarna slipper ifrån en mängd kontorsarbete, vaktjänst o. s. v. Sådant har de inte någon utbildning för. De är utbildade för att undervisa sina elever. När lärarna nu har fått denna utbildning, måste vi också se till att de får användning för den.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Herr Westberg påminde om det första utskottsutlåtande vi behandlade här i dag, nämligen statsutskottets utlåtande nr 156. Vi var fullt eniga där och har skrivit mycket starkt och positivt om en rationalisering av skolväsendet. I det utlåtandet har utskottet sagt vad vi ansett att vi behövde säga. Den fråga vi nu behandlar är bara ett delproblem.

Reservanterna tar nu upp två konkreta ting, nämligen frågan om skrivbiträden och frågan om arbetsrum. Men här gäller det helt enkelt statsbidragsbestämmelsernas utformning.

För närvarande är det kommunernas uppgift att hålla lärarna med skrivbiträden. Frågan är alltså om vi skall ändra statsbidragsbestämmelserna och flytta över denna uppgift till staten, vilket vi säkerligen kommer att få överväga. Det måste kunna åstadkommas en smidigare ordning än den nuvarande. Vi har emellertid inte tyckt att det finns någon anledning att utan att avvakta de utredningar som pågår och de omarbetningar, som ändå blir nödvändiga, bryta ut en fråga och begära ett nytt specialdestinerat statsbidrag när vi så nyligen slagit ihop alla statsbidragen i en klumpsumma, vilken lagts på lärarlönerna.

Det föreligger alltså inte någon skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och

Lärarnas arbetsförhållanden

reservanterna i fråga om behovet av nyheter och rationaliseringar, men vi anser att så pass mycket arbete är på gång i denna fråga att det uttalande, som vi gjorde i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 156, är tillräckligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan även i förevarande utlåtande.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jo, fröken Olsson, det torde vara nödvändigt att ur utredningen bryta ut just den fråga som vi nu diskuterar. Jag vet inte om fröken Olsson är riktigt på det klara med vad 1964 års utredning om lärarnas arbetsförhållanden skall ägna sig åt. Den behandlar mångahanda ting, och den går ganska långsamt fram. När den kan bli färdig med något betänkande, som gäller den fråga vi i dag diskuterar, är enligt de kunskaper jag har om intensiteten i denna utrednings arbete ännu en öppen fråga.

Samtidigt som vi väntar, växer kraven på lärarnas effektivitet i skolan med varje ny skolreform. Nu skall vi omändra grundskolan, men lärarna skall inte i samband härmed få några ytterligare instrument för sitt arbete.

Stödd på en snart livslång erfarenhet av arbete i olika skolor måste jag konstatera, att jag knappast känner någon yrkesgrupp i vårt samhälle som är så ynkligt utrustad med arbetsrum eller kontorslokaler, kontorsmateriel och kontorshjälp som lärarna. Detta gäller också de nya skolorna, som härvidlag inte i någon större utsträckning skiljer sig från de gamla. Jag ber att få påpeka bara ett enda förhållande som är helt avvita. Det förekommer att kollegier på cirka 100 lärare har tillgång till en enda telefon, på vilken de icke utan särskild anmälan kan ringa interurbana tjänstesamtal, som faktiskt kan förekomma för bl. a. institutionsföreståndare.

Jag kunde exemplifiera med sådana förhållanden i det oändliga. Ingen annan yrkesgrupp skulle kunna tänkas så undergivet nöja sig med omöjliga arbetsförhållanden. Det är därför jag menar, att vi inte längre kan fortsätta med att gång på gång hänvisa till pågående utredningar och till att vissa frågor inte kan brytas ut ur deras arbete. Vi måste få till stånd en förändring av förhållandena så snabbt som det över huvud taget är möjligt.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Fröken Olsson framhåller att vi är ense om att reformer behövs på detta område, och det är ju glädjande. Men varför då vänta med de frågor, som vi nu talat om och som så väl kan brytas ut och behandlas redan nu? Jag kan inte finna skäl för ett sådant dröjsmål.

Vi vet att ett riksdagsbeslut om att statsbidrag skall utgå till skrivbiträdeshjälp blir riktgivande för kommunerna på ett helt annat sätt än de nuvarande bestämmelserna. Vidare menar jag att det under den intensiva skolbyggnadsperiod, som vi nu befinner oss i, vore utomordentligt värdefullt att någon form av anvisningar utfärdades om att arbetsrum skulle ställas till lärarnas förfogande.

Vi vet vidare att en sådan reform inte kan genomföras på en gång utan att den måste genomföras successivt. Genomförandet tar alltså tid, och därför är det angeläget att man kommer i gång så snabbt som möjligt och medan skolbyggandet är så omfattande som det är för närvarande och kommer att vara under de närmaste åren. Om vi inför systemet senare kommer vi att få utomordentliga svårigheter att i efterhand klara uppgifterna. Därför tycker jag det är angeläget att så snart som möjligt utfärda rekommendationer i den riktning vi föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad.

Meddelande ang. arbetsplenium fredagen den 1 december

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 158, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 99 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Meddelande ang. arbetsplenium fredagen den 1 december

Herr TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträde fredagen den 1 december blir ett arbetsplenium och tar sin början kl. 11.00. Vid detta sammanträde avses även skola lämnas interpellationssvar.

§ 8

Litterär uppläsningsverksamhet i skolor och bildningsorganisationer

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av motion om litterär uppläsningsverksamhet i skolor och bildningsorganisationer.

I motionen II:689 av herrar *Lindkvist* och *Arvidson* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i fråga om litterär uppläsningsverksamhet i våra skolor och bildningsorganisationer i överensstämmelse med i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hemställde, att riksdagen icke måtte bifalla motionen II:689.

Reservation hade avgivits av herr *Arvidson* (s), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II:689 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Herr Lindkvist och jag begär i den motion som nu är föremål för behandling utredning om skapandet på ordkonstens område av en sådan verksamhet som redan förekommer på scenkonstens, tonkonstens och bildkonstens områden.

Sedan ganska lång tid tillbaka finns det på scenkonstens område en organisation av turnéteatrar, Riksteatern och Svenska teatern, som tillgodose landsortens — inte minst den utpräglade landsbygdens — behov av teater. Dessutom har, ursprungligen genom en motion av herr Lindkvist och mig, tillkommit organisationen Rikskonserter, som skall tillgodose landsortsbefolkningens behov av musikliv och konsertverksamhet. Slutligen finns, också som ett resultat av herr Lindkvists och min motion, början till en riksutställningsor-

Litterär uppläsningssverksamhet i skolor och bildningsorganisationer

organisation, som skall underlätta för landsortsbefolkningen att besöka riktiga konstutställningar.

När vi nu tagit ytterligare ett steg för att på ordkonstens område få till stånd en liknande verksamhet, hade vi tänkt oss att det inte skulle innebära några svårigheter och att utskottets ledamöter — liksom vid de föregående tillfällena — enhälligt skulle ställa sig bakom förslaget. Detta har emellertid inte blivit fallet.

Jag måste därför be att få motivera vår motion.

Själva tankegången är mycket enkel. Å ena sidan är våra skolor, företag och organisationer, inte minst bildningsorganisationerna, intresserade av att genom författare och uppläsare, t. ex. skådespelare, få direkt kontakt med skönlitteraturen på ett annat sätt än man annars gör genom böcker och massmedia. Å andra sidan är författare och skådespelare intresserade av att få kontakt med denna nya publik och till den förmedla det skrivna ordet. Det finns alltså både en efterfrågan och ett utbud. Vad som saknas är en organisation för dylik verksamhet.

Vid Riksteaterns turnéer är skådespelarna ibland lediga på dagtid och skulle då kunna läsa upp skönlitteratur t. ex. i skolorna. Den i motionen föreslagna verksamheten bör sålunda kunna kombineras med Riksteaterns.

Vid rikskonserterna är det meningen att låta litteraturen direkt komma till tals som inslag i programmen. Också här kan alltså en kombination mellan uppläsningssverksamhet och rikskonserter vara naturlig. Vad slutligen riksutställningarna beträffar kommer de att erbjuda en utmärkt miljö både för musikaliska och litterära framträdanden.

Den uppläsningssverksamhet som vi har föreslagit kan alltså utmärkt kombineras med redan existerande aktiviteter av rikskaraktär eller med sådana aktiviteter som för närvarande håller på att utbyggas. Men också självständiga

turnéer av uppläsare och författare ingår i programmet, om dagarna i skolorna, om kvällarna hos organisationer av skilda slag. Att intresset för en sådan verksamhet är mycket stort visar den framgång som det nystartade Författarcentrum har fått, en organisation, mycket blygsam till sin uppläggning, som har gjort till sin uppgift att förmedla författartjänster ut till företag och organisationer. Författarcentrum saknar pengar och uppehålls tills vidare med högst tillfälliga anslag, men det skulle mycket väl kunna ingå i en sådan större organisation av uppläsningssverksamheten.

Jag sammanfattar: För författarna är det viktigt att få komma i kontakt med publiken. För skolor och organisationer är det viktigt att få direkt kontakt med litteraturen.

Om allt detta har det rätt enighet i utskottets andra avdelning, som behandlade frågan. Utskottets skrivning är också positiv. Min reservation innebär ett understrykande av det positiva i utskottets skrivning, men jag har tyckt att förslaget inte bör utmynna i ett allmänt önskemål utan bör konkretiseras som ett slags krav på vederbörande myndigheter. Kanske har utskottet och dess andra avdelning menat detta. I så fall vore det tacknämligt, om utskottets talesman, som skall ha ordet nu, ville klargöra det. Tills vidare yrkar jag bifall till min reservation.

I detta anförande instämde herr *Lindkvist* (s).

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Det är sannerligen inte mycket att tillägga.

Som herr Arvidson säger, har statsutskottet och dess andra avdelning i sitt utlåtande över denna motion uttryckt sig positivt. Huruvida utlåtandets kläm skall utmynna i, som utskottet har valt, att riksdagen inte bifaller motionen eller, som herr Arvidson föreslår, att saken skall bringas till Kungl.

Fullständig lärarutbildning i Montessoripedagogik

Maj:ts kännedom spelar kanske inte så stor roll. Vi förutsätter naturligtvis att Kungl. Maj:t läser vad som skrivs av statsutskottet.

Jag vill emellertid än en gång poängtera att herr Arvidsons tolkning är riktig. Vi är inom utskottet positiva i sakfrågan. Sedan kan man naturligtvis göra den lilla randanmärkningen att det är en rätt säregen situation som uppstått, då herr Arvidson är ensam reservant och inte har lyckats locka med någon annan av statsutskottets alla ledamöter. Det må kanske också tolkas som ett uttryck för att reservationen inte är särskilt angelägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tacksamhet över detta klargörande från utskottets sida. Jag tror nu att Kungl. Maj:t i fortsättningen skall kunna bygga på utskottets uttalande.

Vad beträffar det förhållandet att jag står som ensam reservant beror det på speciella omständigheter, som vi inte i kammaren behöver redogöra för.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Arvidson; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Fullständig lärarutbildning i Montessoripedagogik

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av motioner om fullständig lärarutbildning i Montessoripedagogik.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att markera en från utskotts-

utlåtandet avvikande mening; jag har ju i avdelningen varit med om beslutet utan att reservera mig. Jag har endast velat begagna tillfället att göra ett kort tillrättaläggande av en passus i det till utlåtandet fogade uttalandet från skolöverstyrelsen.

I detta uttalande sägs att den pedagogik som rekommenderas för grundskolan och som i viss mån redan tillämpas där är ett resultat av många sammanflytande strömmar. Runtom i världen har man medverkat till utformandet av denna pedagogik, och Montessoripedagogiken har också lämnat sitt bidrag därtill. Den grundsyn som man inom Montessoririktningen har på skolan är i mångt och mycket identisk med den som presenteras i läroplanen för grundskolan.

Allt detta är riktigt. Skolöverstyrelsen drar vidare den slutsatsen att samhället inte kan anordna specialutbildning för lärare i en av de många pedagogiska metoder som står till förfogande. Detta är i och för sig också riktigt. Missuppfattningen består i att Montessoripedagogiken betraktas bara som en stig på den pedagogiska allmänningen, medan det i själva verket är fråga om en alldeles speciell metodik som ingen kan lära sig vid den allmänna metodikundervisningen i vår nuvarande lärarutbildning. Montessoripedagogiken fordrar en specialutbildning, som man för närvarande bara kan få i utlandet, speciellt i Holland och England. Våra lärare reser sålunda dit för denna utbildning.

Intresset för Montessoripedagogiken är när det gäller både förskolan och låg- och mellanstadierna i grundskolan mycket stort och i växande. Det är emellertid ytterligt besvärande att lärarna för att erhålla utbildning i denna metodik skall behöva vistas i utlandet under 9—12 månader.

Detta är bakgrunden till motionen, som inte kommer från mig utan från högerhall. Jag har dock velat under-

Undervisningen inom det obligatoriska skolväsendet

stryka betydelsen av att man här i Sverige får möjlighet att utbilda lärare i Montessoripedagogik.

För ögonblicket kan vi kanske inte komma längre än till vad utskottet har föreslagit, nämligen anknytning av utbildningen i Göteborg till den Montessoripedagogik som tillämpas vid Göteborgs samskola, men jag har velat klargöra att skolöverstyrelsens synpunkt på Montessorimetodiken inte är en hållbar utgångspunkt för vidare resonemang och utveckling av denna fråga.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Undervisningen inom det obligatoriska skolväsendet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av motioner om undervisningen inom det obligatoriska skolväsendet.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 161 som nu behandlas gäller en partimotion, vari vi på högerhåll tagit upp fyra problem i anslutning till grundskolan. Dessa gäller 1) frågan om observationsgrupp med uppgift att kontinuerligt följa utvecklingen inom grundskolans område, 2) frågan om reducerade delningstal, d. v. s. klasstorleken, 3) frågan om tillgången till undervisningshjälpmedel och 4) frågan om betygsättningens tillförlitlighet. Allt detta är viktiga frågor i skoldebatten.

Om de tre senare frågorna är inte mycket att säga utöver vad utskottet uttalat. Frågan om sambandet mellan undervisningsgruppens storlek och undervisningsresultaten studeras för närvarande under ledning av skolöverstyrelsen, kanske inte så intensivt som

man skulle ha önskat, men det görs dock i viss utsträckning. Möjligheterna att utnyttja de i skolorna verksamma lärarna för framställning av läromedel beaktas redan, och man kan kanske vänta sig en del av en sådan lärarinsats om verksamheten samordnas, vilket skolöverstyrelsen skall försöka göra.

Vad slutligen den rättvisa betygsättningen beträffar har den problematiken uppmärksamats här i kammaren för bara en vecka sedan i en två timmar lång debatt, som ur många synvinklar belyste de problem och de svårigheter som föreligger. Av denna diskussion framgick det klart, att lärarna ännu mer än vad som nu är fallet måste ges stöd i sina strävanden att använda betygsinstrumentet på ett förnuftigt och rättvisande sätt. Doktrinen om relativ betygsättning måste samtidigt bevakas så, att den inte blir en ren siffermekanik. Detta var resultatet av denna debatt, och det får anses vara gott.

Så långt de senare förslagen i högermotionen. Frågan om en särskild observationsgrupp är emellertid en sak som tarvar en extra kommentar, och denna kommentar har utmynnat i ett särskilt yttrande från vår sida, där vi tillbakavisar skolöverstyrelsens uppfattning om att en dylik observationsgrupp är helt onödig.

Om något år kommer, såsom kammarens ledamöter vet, grundskolan att förändras om skolöverstyrelsen får sin vilja igenom. Då aktualiseras frågan om en från skolöverstyrelsen fristående observationsgrupp ånyo. Att tillsätta en sådan just nu, när förslaget om omstöpning av den nuvarande grundskolan redan är klart och går till ett politiskt avgörande i de viktigare styckena, tjänar väl inte mycket till. Tanken på en observationsgrupp blir emellertid inte sämre av att den får ligga till sig någon tid.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Kommunikationsmöjligheterna i
skärgården

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av motioner om kommunikationsmöjligheterna i skärgården.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr MATSSON (cp):

Herr talman! Till grund för det utskottsutlåtande som nu behandlas ligger motionerna I:13 och II:18. I dessa motioner berörs en mycket väsentlig fråga, nämligen olika befolkningsområdens likställighet i kommunikationshänseende.

Åtskilliga människor som bor i skärgården har stora svårigheter till följd av att de saknar tillgång till allmän väg eller av staten understödda reguljära båtförbindelser. Detta medför inte bara personliga olägenheter och ekonomiska uppoffringar för den berörda skärgårdsbefolkningen utan innebär också stora problem för skärgårdskommunerna bl. a. med tanke på skolgången. Själv kommer jag från ett län med en stor skärgård, och för oss är detta en mycket viktig fråga. En undersökning har visat att 61 öar i Bohusläns skärgård saknar allmänna förbindelser. Där bor närmare 7 000 människor. Ett utmärkande drag är att på en hel del av dessa öar sjuder det av aktivitet. Flera av våra livaktigaste fiskesamhällen ligger på öar som saknar allmänna kommunikationsmedel. Folkmängden i dessa samhällen varierar mellan ett par hundra och cirka 1 000 personer.

Utskottet framhåller att det under sjätte huvudtiteln finns upptaget ett anslag för bidrag till båt- och färjförbindelser av det slag som vi motionärer närmast åsyftar. Det heter i utskottsutlåtandet: »Sådana bidrag utgår också f. n. i viss omfattning.» Detta är riktigt. Beloppet är emellertid inte stort med hänsyn till hur många öar det gäller och hur många människor som skulle

behöva få en del av dessa anslag. I statsverkspropositionen nämnes ett antal projekt i Norrland. Jag missunnar på intet sätt dessa människor att få bidrag, men anslaget 600 000 kronor räcker inte långt om man skall försöka nedbringa kostnaderna så att de blir rimliga för enskilda som bor på öar vilka saknar allmänna förbindelser.

Jag är fullt medveten om att det inte går att erhålla full likställighet i kommunikationshänseende mellan dem som bor på fastlandet och dem som bor på en ö. Det skulle kräva brobyggnader eller färjförbindelser i mycket stor omfattning. Men vad som kan anses rimligt och skäligt är att statsbidrag utgår till reguljära båtförbindelser i en sådan omfattning att det driftunderskott som vid en rimlig taxesättning uppkommer helt eller åtminstone till huvudsaklig del täckes.

Utskottet vill inte tillstyrka en utredning i syfte att komma till rätta med de försämringar som har uppstått för befolkningen i många ösamhällen i samband med att det blivit ändringar i allmänna kommunikationsleder. Samtidigt som det upprättats goda förbindelser med vissa öar, sjunker nämligen underlaget för de trafikföretag som har betjänat öarna, och då får människorna där sämre kommunikationsförhållanden.

Nu står vårt hopp till den särskilda arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli som har fått i uppdrag att pröva denna angelägna fråga och att successivt lägga fram förslag till åtgärder. Inte minst hoppas vi att arbetet med dessa frågor skall intensifieras under den närmaste tiden. Av utskottsutlåtandet att döma har löfte därom givits.

Jag hoppas som sagt att någonting händer som förbättrar förhållandena, och jag skall för dagen inte ställa något yrkande.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! I förvarande motioner yrkas, att riksdagen i skrivelse till

Kommunikationsmöjligheterna i skärgården

Kungl. Maj:t måtte hemställa angående utredning och förslag om lämpliga åtgärder från samhällets sida för att komma till rätta med de försämringar i kommunikationsmöjligheterna som uppkommit för befolkningen i många ösamhäl- len i samband med ändringar i allmän- na kommunikationsleder. Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i vad herr Mattsson framhållit, men jag vill göra ett litet tillägg.

Statsutskottet påpekar, att vederbö- rande vägmyndigheter författningsen- ligt har att svara för nödvändig plane- ring. Utskottet säger också att »å det under sjätte huvudtiteln upptagna an- slaget till enskilt vägunderhåll särskil- da medel finns disponibla för bidrag till båt- och färjförbindelser av just det slag motionärerna närmast åsyftar».

Såsom herr Mattsson framhållit är emellertid anslaget tydligen otillräck- ligt. I varje fall vill det synas som om det inte vore allmänt känt att detta an- slag finns. Det intrycket erhåller man då man tar del av vad länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län skriver i sitt yttrande över motionen: »Länsstyrel- sen vill därför tillstyrka att frågan snar- ast blir föremål för närmare utredning varvid särskilt bör undersökas om stats- bidrag till skärgårdstrafik lämpligen kan utgå via anslaget till enskilda vä- gar.»

Den som har att göra med befolk- ningen i ökommunerna får ofta exem- pel på hur vissa grupper, som herr Mattsson nämnde, måste finna sig i en klar försämring på grund av att kom- munikationsförhållandena ändras till det bättre för andra grupper i samhäl- let. För en tid sedan hade jag under samma vecka ärende till två öar i en sådan kommun. Ena gången gällde det en av de fyra öar i kommunen, som ny- ligen knutits till fastlandet genom en färjförbindelse. Till den ön kunde man komma nästan hur snabbt som helst; var halvtimme på dagen fanns det en färjförbindelse, och det var ingen svå-

righet att komma i kontakt med dem som bodde på ön.

Några dagar senare skulle jag besöka en av de »överblivna» öarna i samma kommun. Där var förhållandena helt annorlunda. Det var tydligt, att det bli- vit en klar försämring till följd av att vägmyndigheterna där inte har ansva- ret för kommunikationerna. Nu kanske man inte skall lasta dem som har hand om trafiken till dessa öar — och det gör vi inte heller. Som herr Mattsson nämnde försvagas trafikunderlaget, och härigenom blir det svårare att hålla i gång trafiken. Men det måste vara fel- aktigt att en del av invånarna i en kom- mun, vilka betalar samma skatter och i övrigt har samma skyldigheter som övriga invånare, skall behöva vidkän- nas en sådan försämring av kommuni- kationsförhållandena som faktiskt blir fallet på en del håll. Antalet turer till och från fastlandet blir mindre, och om man behöver resa vid en tid på dagen då det inte går någon ordinarie tur, är man hänvisad till taxibåtar och får be- tala 15 å 20 kronor för en resa som an- nars skulle kosta en eller ett par kro- nor.

När det på ett område i samhället vidtas åtgärder som alla är överens om och som medför en förbättring, får ef- fekten härav inte bli en klar försäm- ring för vissa grupper. Med vår motion har vi velat att riksdagen skall göra Kungl. Maj:t uppmärksam på detta och begära en utredning. Jag anser att det är statens uppgift att i sådana här fall skapa så likartade villkor som möjligt för alla medborgare. Det kan inte va- ra rätt att kommunerna skall svara för dessa uppgifter.

Utskottets utlåtande andas för all del förståelse för motionens syfte, och jag hoppas därför att vederbörande myn- digheter skall lägga manken till för att undanröja de skevheter som i dag finns och som drabbar minoriteter inom vis- sa kommuner eller distrikt. Jag vill un- derstryka att det oftast inte rör sig om

Samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets buss-taxor

avfolkningsområden, utan snarare om ganska expanderande områden.

I detta anförande instämde herr *Jo-hansson* i Torp (s).

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Motionärerna har inte yrkat bifall till sin motion, och därför har inte jag såsom talesman för utskottet någon anledning att göra detta till en kontroversiell fråga. Men det förtjänar understrykas att motionärerna i sin motion gjort ett yrkande som är alldeles onödigt; de åtgärder för bidragsgivning till båt- och färjförbindelser som motionärerna begärt finns redan. Motionärerna har begärt en utredning om lämpliga åtgärder. Stockholms läns länsstyrelse yrkar blankt avslag på förslaget om utredning, eftersom man där har sig bekant att det redan finns möjligheter att få statsbidrag.

Att det i de här berörda ökommunerna förhåller sig så som både herr *Mattsson* och herr *Åberg* här underströkt kan helt enkelt bero på att varken motionärerna, kommunala förtroende-män eller ens länsstyrelsen känner till att man kunde ha utnyttjat en möjlighet till statsbidrag om man gjort sig mödan att ta reda på att den fanns. Ur den synpunkten är det hela en ganska allvarlig sak; det är självklart att de statsbidrag som finns skall utnyttjas, och detta har utskottet genom sin skrivning velat fästa uppmärksamheten på. Anslagsbeloppet är kanske för litet, men det är i så fall en helt annan fråga; och man får då motionera om en ökning av detta. Men en utredning om åtgärder som redan är inaurerade och utnyttjas på olika håll i landet är naturligtvis inte påkallad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ÅBERG** (fp):

Herr talman! Det förhållandet att en länsstyrelse har avstyrkt motionerna

kan tyda på att ifrågavarande län har fått sina önskingar tillgodosedda ordentligt, medan däremot det län som vi motionärer representerar och dessutom ett par andra län icke har fått det, varför önskemålen kvarstår.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12**Samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets busstaxor**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av motioner om samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets buss-taxor.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **GUSTAFSSON** i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag har tidigare i höst i samband med en enkel fråga haft tillfälle att diskutera problemet om zontaxorna, och därför skall jag nu nöja mig med en mycket kort kommentar till utskottets utlåtande.

De yttranden som här redovisas från SJ och postverket har visat att angelägenheten av en reform på detta område är bra mycket större än vad jag tidigare har föreställt mig. Både SJ och postverket hänvisar i sina yttranden framför allt till att det blir ett inkomstbortfall, om man skulle övergå till gemensamma zontaxor. SJ säger att det för statens järnvägar kommer att bli ett betydande inkomstbortfall jämfört med tillämpningen av snitttaxor. Postverket går ännu längre och säger att de ekonomiska verkningarna av en taxemässig samtrafik i dagens läge utan tvivel skulle bli allvarliga och hänvisar dessutom till en utredning som gjordes 1947. Den utredningen visade att inkomstbortfallet för postverkets del vid över-

Samordning av statens järnvägars zontaxa med järnvägens och postverkets buss-taxor

gång till sådan samtrafik kan lågt räknat uppskattas till 16 procent.

Vad innebär detta? De som skall betala dessa 16 procent är ju endast en mindre del av trafikanterna i postbussarna, nämligen den del av trafikanterna som vid samma resa använder såväl buss som tåg. Dessa skall alltså, om beräkningen är riktig, betala 16 procent mer av bussarnas inkomster än vad de skulle betala, om zontaxor hade gällt. Jag tycker att det är ett klart belägg för att det här är fråga om en orättvisa, som bör rättas till. Man underlåter ju inte att rätta till en orättvisa, därför att det kan påvisas att den har stora återverkningar, utan detta är snarare ett argument för att göra någonting.

Utskottet säger emellertid — det framhöll kommunikationsministern också under debatten i samband med min enkla fråga — att det inom SJ pågår en utredning om SJ:s taxesystem och att man inte kan göra någonting förrän den utredningen är färdig. Jag kan förstå att det ligger någonting i detta; SJ vill väl inte gärna ingå i underhandlingar med postverket och de enskilda bussbolagen, innan SJ vet hur SJ:s egna taxor är. Men enligt vad vi i utskottets utlåtande får upplysning om skall den utredningen vara färdig hösten 1967. Då borde det inte dröja så länge innan man kan börja göra någonting.

Nu förhåller det sig emellertid så, att de myndigheter som skall ta initiativet och se till att någonting blir gjort är SJ och postverket. De yttranden som dessa myndigheter lämnat till statsutskottet visar enligt min mening, att båda är ganska kallsinniga inför en reform av det slag motionärerna föreslagit. Jag tycker därför att risken är ganska stor att det inte heller blir någonting av sedan SJ:s taxor är klara.

I remissvaren hänvisas till de administrativa svårigheterna, och dessa är tvivelsutan rätt stora. Men administra-

tiva svårigheter brukar vara särskilt oöverkomliga om det är fråga om någonting som man helst inte vill göra. Jag är rädd att det i detta fall förhåller sig ungefär på det sättet. Man är kanske tacksam för att ha detta som undanflykt och gör inte några verkliga ansträngningar för att komma till rätta med problemen.

Därför tror jag att det behövs ganska stora påtryckningar utifrån för att någonting skall ske. Faktum är ändå att järnvägsnedläggningar och indragning av stationer fördröjar resorna för dem som måste använda både tåg och buss. Det kan bli rätt betydande skillnader, särskilt inom områden med stora avstånd och långa bussresor. Att det måste röra sig om avsevärda skillnader visar redan det förhållandet att postverkets bussinkomster minskas med 16 procent.

Det finns här enligt min mening en orättvisa som bör rättas till, och det är angeläget att frågan följs med uppmärksamhet. Kommunikationsministern bör ha skyldighet att se till att det kommer till stånd en överläggning mellan de berörda intressenterna, så att en åtgärd vidtas.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Westberg* (fp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

första lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

Inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan

tion med förslag till lag om tillägg till vissa trafiklivräntor, m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till vissa trafiklivräntor, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 februari 1958 (nr 52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot spridning av dynt,

nr 36, i anledning av väckta motioner om rätten att fiska med fasta redskap i kronans fiskevatten, och

nr 37, i anledning av väckt motion angående ersättning för ålgskada.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 14

Inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av motioner om inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 376 av herr *Sörenson m. fl.* och II: 471 av herr *Svensson i Kungälv m. fl.* hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning gällande inrättande av ett statens institut för den psykiska folkhälsan.

Utskottet hemställde,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 376 och II: 471 måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning gällande inrättande

av ett statens institut för den psykiska folkhälsan.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm (s), herrar *Sörlin* (s), *Oscar Carlsson* (s), *Hedlund* (s), *Yngve Persson* (s), *Helge Karlsson* (s) och *Torsten Hansson* (s), fru *Jäderberg* (s), herrar *Lundmark* (s) och *Wikner* (s), fru *Ekroth* (s) samt herr *Hansson* i Piteå (s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att de likalydande motionerna I: 376 och II: 471 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Den fråga vi nu skall behandla har i ungefär samma skick behandlats tidigare här i kammaren. Då beslöt riksdagen att avvisa ett förslag om inrättande av ett mentalhygieniskt institut. Vi som anser att ett sådant institut inte bör inrättas nu är denna gång reseranter. Motivet för vårt ställningstagande är att de krafter som nu finns på utbildningens område och de människor som skall ägna sig åt den mentalhygieniska vården är otillräckliga, och de förstärks inte genom inrättandet av ett nytt institut. Tvärtom splittras krafterna då ytterligare.

Reseranterna menar också att forskningen bör vara förankrad i de medicinska fakulteterna vid universiteten och att utbildningen av de människor, som skall hjälpa till med mentalhygienisk rådgivning, bör vara förlagd till de nuvarande utbildningsanstalterna för kuratorer, sjuksköterskor och övriga tjänstemän som deltar i sådan vård. Visserligen finns det för närvarande en del brister i mentalvården, men som medicinalstyrelsen framhållit har väsentliga förbättringar ändå skett, och det finns utsikter till att vården skall kunna förbättras ytterligare i hela landet, sedan vi sammanfört mental- och

Inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan

kroppssjukvården och fått samma huvudmän för båda, nämligen landstingen.

Vi reservanter, som utgör hälften av utskottets ledamöter, har ansett att det varken med hänsyn till forskningen eller dispositionen av behandlingsresurser och behandlingsformer föreligger skäl för att nu inrätta ett nytt institut av det slag som här föreslås. Därför har vi avstyrkt förslaget, och vi har därvid bl. a. stött oss på de yttranden som förra året avgavs av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen och universitetskanslern.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Den fråga som behandlas i allmänna beredningsutskottets förevarande utlåtande nr 49 är inte ny för riksdagen. Under senare år har upprepade framstötter i samma riktning gjorts, även om motionsyrkandena inte förrän i år har varit inrättande av ett statligt institut för den psykiska folkhälsan.

Vi har här att göra med ett stort problem — det har heller inte reservanterna förnekat — nämligen den mentalthygieniska vården, kanske framför allt då den förebyggande vården. Det är ett område på vilket det finns många svårigheter att övervinna i hela vårt samhälle. Och det är för att en lösning av vårdproblemen skall få en puff framåt som motionärerna och utskottsmajoriteten har föreslagit inrättandet av detta statliga institut.

De splittrade krafter som reservanternas företrädare talade om torde vara splittrade redan förut, vilket väl också framgår av en del avgivna remissyttranden.

Jag tror också för min del att man ger uttryck för en övertro när man åberopar att det mesta skulle vara väl beställt i och med att huvudmannskapet för mentalsjukvården överförts från staten till landstingen. Även om lands-

tingen hittills över lag har skött sina uppgifter väl, kan inte alla problem lösas enbart genom att de övervältras på landstingen.

Den fråga vi nu behandlar kommer med allra största sannolikhet att för sin lösning pocka på initiativ från regering och riksdag. Jag vill därför med hänvisning till de remissyttranden, som avgivits av Ericastiftelsens läkepedagogiska institut, S:t Lukasstiftelsen och arbetsmedicinska institutet, yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill också påpeka att detta ärende enligt min mening inte är av partiskiljande art. Vi måste alla uppmärksamma denna fråga, och vi måste sätta in nya krafter för att komma till ett resultat. Låt mig påminna om att motionen är undertecknad av ledamöter från samtliga fyra demokratiska partier här i riksdagen, även om någon av motionärerna från socialdemokratiskt håll inte hade tillfälle att närvara vid utskottsbehandlingen.

Jag ber, herr talman, att än en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 107 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

§ 15

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av motioner om vidgade möjligheter för handikappade att erhålla utbildning och tjänst.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets befänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt jämte motioner i ämnet.

§ 17

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om till-

lägg till vissa trafiklivräntor, m. m.; och

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 februari 1958 (nr 52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente.

§ 18

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 23—27 november 1967 på grund av resa till Polen.

Stockholm den 21 november 1967

Tage Erlander

Kammaren biföll denna ansökan.

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Odhe* (s) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att öka respekten för hastighetsbestämmelserna.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 13.15.

In fidem

Sune K. Johansson